
OSMANİYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ

FEN EDEBİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ

Sayı:2 Cilt: 2 Aralık 2020

Yayın Kurulu

Dergi Sahibi

Prof. Dr. Murat TÜRK (**Rektör**)

Editörler

Prof. Dr. Eyüp TEL, Fizik Bölümü, Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi (Türkiye)

e-mail: eyuptel@osmaniye.edu.tr

Prof. Dr. Bülent KIRMIZI, İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü, Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi (Türkiye)

e-mail: bulentkirmizi@osmaniye.edu.tr

Yardımcı Editör

Dr. Öğr. Üyesi Nazmi SEDEFOĞLU, Fizik Bölümü, Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi (Türkiye)

e-mail: nazmisedefoglu@osmaniye.edu.tr

Sekreteryaya

Dr. Öğr. Üyesi Burçin YAPICI Mütercim-Tercümanlık Bölümü, Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi (Türkiye) / Sekreteryaya Sorumlusu

e-mail: burcinyapici@osmaniye.edu.tr

Arş. Gör. Rakiye ÖZDAL, İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü, Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi (Türkiye) / Yabancı Dil Editörü

e-mail: rakiyeozdal@osmaniye.edu.tr

Arş. Gör. Derya ULUTAŞ, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi (Türkiye) / Sekreter - Son Okuyucu

e-mail: deryaulutas@osmaniye.edu.tr

Arş. Gör. Şaban YALGIN, Tarih Bölümü, Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi
(Türkiye) / Mizanpajcı

e-mail: sabanyalgın@osmaniye.edu.tr

İletişim

okufed@osmaniye.edu.tr

OSMANİYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ

FEN EDEBİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ

Sayı:2 Cilt: 2 (Aralık 2020)

ARAŞTIRMA MAKALELERİ

1	$^{121}\text{Sb}(\square, n)^{124}\text{I}$, $^{124}\text{Te}(p, n)^{124}\text{I}$ Reaksiyonları için Tesir Kesitlerinin Seviye Yoğunluğu Modelleri ile İncelenmesi Ercan YILDIZ	1-7
2	Öğrencilerin Almanca Öğretmenliğini Tercih Etme Sebepleri Bilal ÜSTÜN	8-20
3	Wang Mang ve Toprak Reformu Ertuğrul CEYLAN	21-30
4	Lozan Barış Antlaşmasına Göre Mücadele Uygulamaları ve Cebel-i Bereket Sancağına Yerleştirilen Mübadiller Murat POLAT	31-67
5	Arabistan Yarımadasında Osmanlı Aleyhtarı Batı Politikası Yaşar CANATAN	68-76

KİTAP İNCELEMESİ

1	Mustafa UYAR, <i>Moğollar ve Türkler; Tarihsel Bağlar</i> Şaban YALGIN	77-79
---	---	-------

OSMANIYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ
FEN EDEBİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ

$^{121}\text{Sb}(\square, n)^{124}\text{I}$, $^{124}\text{Te}(p, n)^{124}\text{I}$ Reaksiyonları için Tesir Kesitlerinin Seviye Yoğunluğu Modelleri ile İncelenmesi

Ercan YILDIZ¹

Received/20.10.2020

Published/21.12.2020

Özet

Nükleer reaksiyonların oluşma olasılıklarını ifade eden tesir kesiti kavramı nükleer fizik için oldukça önemlidir. Çalışmamızda nükleer tıp alanında önemli bir kullanım alanına sahip olan ^{124}I radyoizotopunun üretim reaksiyonları arasında bulunan $^{121}\text{Sb}(\square, n)^{124}\text{I}$, $^{124}\text{Te}(p, n)^{124}\text{I}$ reaksiyonlarının tesir kesitlerinin karşılaştırılması ile özellikle teorik hesaplamalara dayanan teorik nükleer reaksiyon modelleri yardımıyla deneysel ölçümlerin yapılamadığı değerler için bir bakış açısı elde edebilmektedir. Bunun için $^{121}\text{Sb}(\square, n)^{124}\text{I}$, $^{124}\text{Te}(p, n)^{124}\text{I}$ reaksiyonlarının tesir kesiti hesaplamalarına seviye yoğunluğu modellerinin etkisinin incelenerek literatürdeki deneysel değerlerle karşılaştırılması yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Tesir Kesiti, radyoizotop, seviye yoğunluğu modelleri, ^{124}I

Investigation of Cross Sections for $^{121}\text{Sb}(\square, n)^{124}\text{I}$, $^{124}\text{Te}(p, n)^{124}\text{I}$ Reactions with Level Density Models

Abstract

The cross section concept, which expresses the probability of occurrence of nuclear reactions, is very important in nuclear physics. In our study, comparing the cross-sections of the $^{121}\text{Sb}(\square, n)^{124}\text{I}$, $^{124}\text{Te}(p, n)^{124}\text{I}$ reactions, which are among the production reactions of the ^{124}I radioisotope, which has an important area of use in nuclear medicine, and the values for which experimental measurements cannot be made, especially with the help of theoretical calculations, to get perspective. For this purpose, the effect of level density models on cross-section calculations of $^{121}\text{Sb}(\square, n)^{124}\text{I}$, $^{124}\text{Te}(p, n)^{124}\text{I}$ reactions was investigated and compared with experimental values in the literature.

Keywords: cross section, radioisotope, level density models, ^{124}I

GİRİŞ

Radyoizotopların biyolojik bilimlerde kullanılması 1923 yılında von Hevesy'nin çalışmalarıyla başlar. Hevesy bu tür çalışmalar için gerekli radyasyon miktarının çok küçük olması icap ettiğini göstermiştir. O zaman bu tür çalışmalar için gerekli radyoizotoplar henüz mevcut değildi. Bu problem Curie ve Joliotun 1934'te radyoizotopların suni olarak üretilebileceğini keşfetmeleriyle çözümlendi. Bir çok bilim adamı yeni radyonüklid üretimi çalışmalarına kendilerini adadı ve kısa bir süre içinde çok sayıda radyonüklid biyolojik bilimcilerin kullanımını için hazırlandı (Ercan, 1985).

^{124}I ($T_{1/2}=4,18$ gün; $E_{\beta^+}=2,13$ MeV; $I_{\beta^+}=22\%$) radyonüklidi, pozitron emisyon tomografisi (PET) ile radyoimmünoterapi için uygun kullanım alanlarıyla nükleer tıp için önemli pozitron yayıcılarından biridir (Demirkayık, 2014).

Radyoizotop üretiminde özellikle uygulamaya dönük kliniksel çalışmalar önemli yer tutmaktadırlar ancak bu süreçte teorik araştırma sonuçlarının da literatüre katkı getireceği açıktır. Literatür incelenmesi ve sonuçların karşılaştırılması açısından geçmişte yapılmış bulunan (Aydın vd., 2008), (Tel vd., 2009), (Kaplan vd., 2013), (Sekerci, 2019) çalışmalarının incelenmesi de ayrıca önemlidir.

Bir nükleer çarpışmanın farklı son durumlarının her biri, kendine özgü meydana gelme ihtimaline veya tesir kesitine sahiptir. Genellikle başlangıç kurallarından faydalanarak özel bir tesir kesitini hesaplamak zordur (Lilley, 2018).

Deneysel çalışmaların yapılabilmesi için gereken şartlar maddi ve teknik şartlar her reaksiyon için her zaman mümkün olmamaktadır. Bu noktada reaksiyonları gerçekleştirebilmek ve sonuçları değerlendirebilmek için çeşitli teorik nükleer reaksiyon modelleri kullanılmaktadır. Bu sayede elde edilen veriler yoluyla araştırmacılar belli bir bakış açısına sahip olmaktadır. Hem zaman hem maddi, hem de teknolojik açıdan kolaylıklar sağlayan teorik nükleer reaksiyon modelleri çeşitli simülasyon programları ile elle yapılması oldukça güç olan matematiksel işlemleri kullanarak deneysel sonuçların değerlendirilmesine yardımcı olmaktadır (Sekerci, 2019).

Materyal ve Yöntem

Çalışmada ^{124}I ($T_{1/2}=4,18$ gün ; $E_{\beta^+}=2,13$ MeV; $I_{\beta^+}=22\%$) radyonüklidi için üretim reaksiyonlarından olan $^{121}\text{Sb}(\square, n)^{124}\text{I}$, $^{124}\text{Te}(p, n)^{124}\text{I}$ reaksiyonlarının tesir kesitlerine Seviye Yoğunluğu Modelleri (SYM) etkileri incelendi.

Çalışmada kullandığımız nükleer reaksiyon kodu TALYS (Koning ve Hilaire , 2017) TALYS, Linux işletim sisteminde çalışan ve fortran programlama diline sahip, nükleer reaksiyonların analizi ve tahmini için oluşturulmuş bir bilgisayar kodudur. Simülasyon reaksiyonlarında, nötron, proton, döteron, triton, ^3He , α parçacıkları ve γ ışınları ile 1 keV – 1 GeV enerji bölgesinde çalışılabilir. TALYS kodu, seviye yoğunluğu modelleri, optiksel modeller, fisyon reaksiyon modelleri, direk reaksiyon modelleri, bileşik çekirdek reaksiyon modelleri ve denge-öncesi reaksiyon modellerini nükleer reaksiyon tesir kesiti hesaplamalarında kullanmaktadır.

Tesir kesit etkilerini incelemek için kullandığımız Seviye Yoğunluğu Modelleri (SYM) Tablo 1’ de gösterilmiştir. (SYM) ile EXFOR (Zerkin ve Pritychenko, 2018) veri tabanından alınan değerler ile karşılaştırılmıştır.

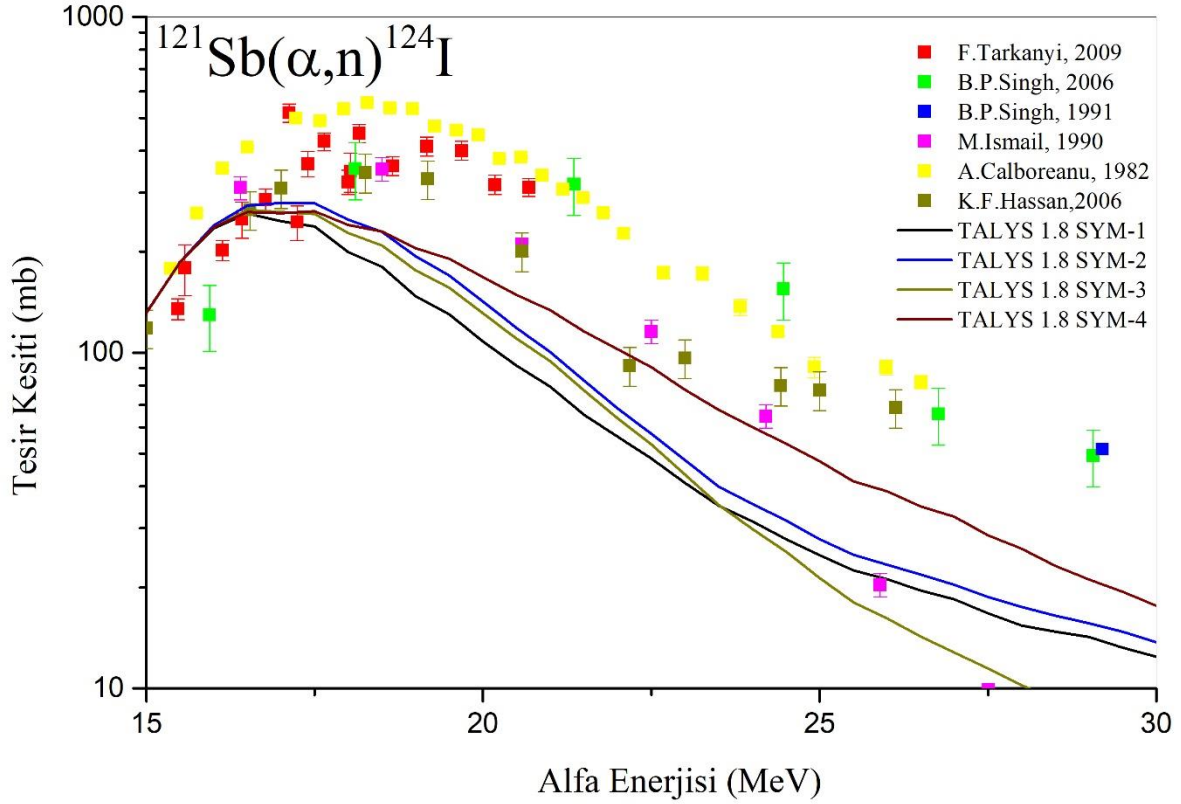
Tablo 1. Tesir kesiti hesaplamalarında kullandığımız (SYM)

Kısaltma	Seviye Yoğunluğu Modelleri (SYM)
SYM-1	Sabit Sıcaklık+Fermi gaz (Gilbert ve Cameron, 1965)
SYM-2	Geri-Kaydırılmış Fermi gaz (Dilg vd, 1973)
SYM-3	Genelleştirilmiş Süper Akışkan (Ignatyuk vd., 1979),(Ignatyuk vd., 1983)
SYM-4	Mikroskopik SYM (Goriely, Hilaire ve Koning, 2008)

Tablo1’de tesir kesiti hesaplamalarında kullandığımız (SYM) nükleer süreçleri anlayabilmek için bilim insanlarının geliştirdikleri çeşitli parametreler içeren teorik modellerden bazılarıdır. Farklı nükleer reaksiyonları açıklayabilecek modeller öne sürülebilir. Özellikle fenomenolojik modeller temel çıkış noktasını oluşturmalarından dolayı hala değerlerini korumaktadırlar. (Sekerci, 2019)

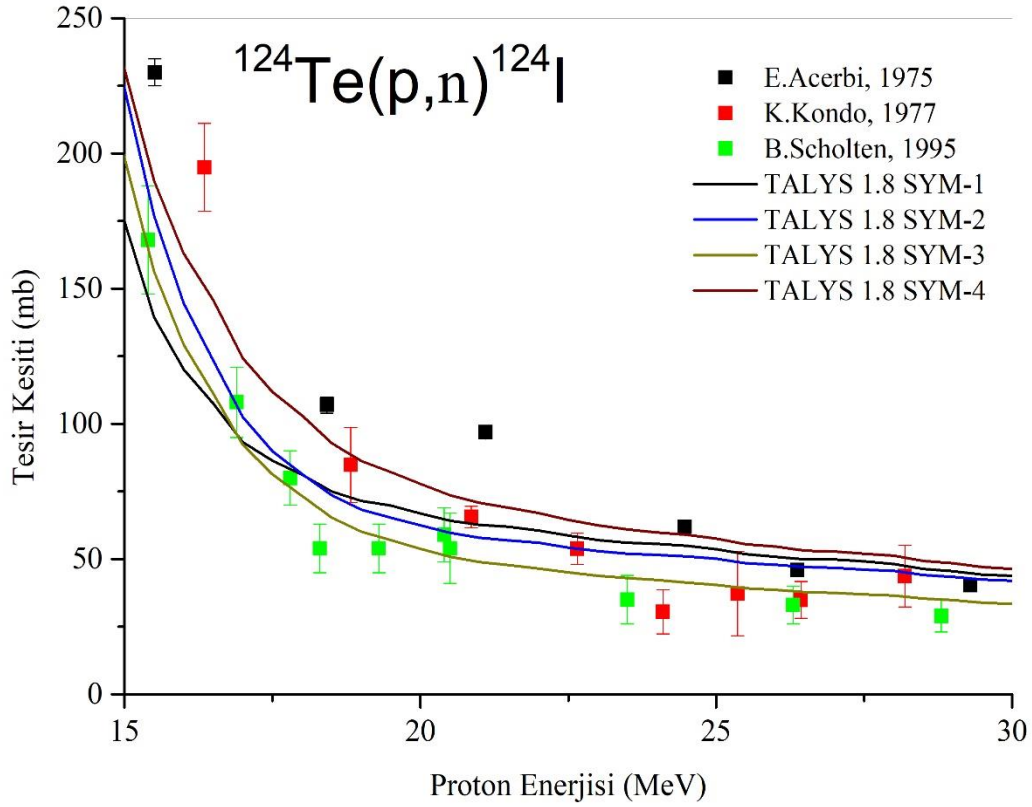
Bulgular ve Tartışma

Tesir kesit değerlerinin TALYS 1.8 (Koning ve Hilaire , 2017) kodu kullanılarak hesaplanması sürecinde (SYM) etkilerini görebilmek için diğer parametreler sabit tutulmuş olup farklı Seviye Yoğunluğu Modelleri (SYM)’nin $^{121}\text{Sb}(\square, n)^{124}\text{I}$, $^{124}\text{Te}(p, n)^{124}\text{I}$ reaksiyonlarının tesir kesitleri ve EXFOR (Zerkin ve Pritychenko, 2018) veri tabanından elde edilen deneysel değerler Grafik 1 ve Grafik 2’de gösterilmiş ve karşılaştırılmıştır.

Grafik 1. $^{121}\text{Sb}(\alpha, n)^{124}\text{I}$ reaksiyonu için Seviye Yoğunluğu Modelleri (SYM) ile karşılaştırılması.

$^{121}\text{Sb}(\alpha, n)^{124}\text{I}$ reaksiyonu için (SYM) ni içeren Grafik 1 için alfa enerjisi 15-30 MeV aralığında alınmış olup Seviye Yoğunluğu Modelleri (SYM) için yaklaşık 17 MeV civarında bir pik oluşmuş ve bu pik farkedilir şekilde ayrılmaya başlamıştır. Bu enerji değerinde (SYM) içinde SYM-4 (Goriely vd., 2008) (Calboreanu vd., 1982), (Hassan vd., 2006) ile belirgin şekilde uyumu gözlenmiştir. (Ismail, 1990) ile (Hassan ve diğerleri, 2006) ile yaklaşık 24,5 MeV'e kadar uyumluluk gözlenmiştir. (Singh vd., 2006) ile (Tárkányi vd., 2009) 16- 21,5 MeV aralığında paralellik göstermiştir. Diğer taraftan (Singh vd., 1990) için benzer uyum gözlenmemiştir. SYM-2 (Dilg vd., 1973) ve SYM-3 (Ignatyuk vd., 1979), (Ignatyuk vd., 1983) hemen hemen benzer tesir kesit değerleri vermişlerdir. EXFOR (Zerkin ve Pritychenko, 2018) verilerine SYM-4 (Goriely vd., 2008) genel anlamda uyumlu olduğu SYM-1 (Gilbert ve Cameron, 1965) ise belirli bir katsayı ile çarpıldığında EXFOR (Zerkin ve Pritychenko, 2018) verilerine benzer sonuçlar vereceği anlaşılmaktadır. $^{121}\text{Sb}(\alpha, n)^{124}\text{I}$ reaksiyonu için en uyumlu modelin SYM-4 (Goriely vd., 2008) olduğu söylenebilir.

Grafik 2. $^{124}\text{Te}(p, n)^{124}\text{I}$ reaksiyonu için Seviye Yoğunluğu Modelleri (SYM) ile karşılaştırılması.

Grafik 2 incelendiğinde $^{124}\text{Te}(p, n)^{124}\text{I}$ reaksiyonu için SYM-3 (Ignatyuk vd., 1979), (Ignatyuk vd., 1983) ile (Scholten vd., 1995) değerlerinin oldukça uyumlu olduğu görülmüştür. (Acerbi vd., 1975) ve (Kondo vd., 1977) içinde uyumlu tesisir kesiti değerleri olmakla birlikte bu uyumun 25-30 MeV aralığında daha da belirginleştiği söylenebilir. Ayrıca SYM-1 (Gilbert ve Cameron, 1965) ve SYM-2 (Dilg vd., 1973) deneysel verilerle oldukça uyumlu tesisir kesiti değerleri vermişlerdir. SYM-4 (Goriely vd., 2008) 15 MeV'de pik değeri vermiştir.

Genel anlamda ölçümlerin yapılamadığı durumlar için Seviye Yoğunluğu Modelleri (SYM) ile hesaplanan tesisir kesiti değerlerinin radyoizotop üretim süreçlerine katkı getirebileceğini benzer çalışmaların ya da farklı modellerin ^{124}I üretim süreçlerine nükleer tıp açısından fayda getireceği düşünülmektedir.

Kaynakça

- Acerbi, E., Birattari, C., Castiglioni, M., Resmini, F. ve Villa, M. (1975). Production of ^{123}I for medical purposes at the Milan AVF cyclotron. *The International Journal Of Applied Radiation And Isotopes*, 26(12), 741–747. doi:10.1016/0020-708X(75)90132-5
- Aydin, E. G., Tel, E., Kaplan, A. ve Aydin, A. (2008). Equilibrium and pre-equilibrium calculations of neutron production in medium-heavy targets irradiated by protons up to 100 MeV. *Annals of Nuclear Energy*, 35(12), 2306–2312. doi:10.1016/j.anucene.2008.08.007
- Calboreanu, A., Pencea, C. ve Salagean, O. (1982). The effect of gamma de-excitation competition on the (α, n) and $(\alpha, 2n)$ reactions on gold and antimony. *Nuclear Physics, Section A*, 383(2), 251–263. doi:10.1016/0375-9474(82)90451-1
- Demirkayık, M. (2014). *FARKLI REAKSİYONLAR YOLUYLA ANTIMON HEDEFLERDEN ÜRETİLEN İYOT-124 RADYOİZOTOPUNUN TESİR KESİTLERİNİN HESAPLANMASI. KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ.*
- Dilg, W., Schantl, W., Vonach, H. ve Uhl, M. (1973). Level density parameters for the back-shifted fermi gas model in the mass range $40 < A < 250$. *Nuclear Physics, Section A*, 217(2), 269–298. doi:10.1016/0375-9474(73)90196-6
- Ercan, M. T. (1985). Tıp’da Radyoizotoplar. *Turkiye Klinikleri J Med Res.*, 3, 201–202.
- Gilbert, A. ve Cameron, A. G. W. (1965). A composite nuclear-level density formula with shell corrections, 43.
- Goriely, S., Hilaire, S. ve Koning, A. J. (2008). Improved microscopic nuclear level densities within the Hartree-Fock-Bogoliubov plus combinatorial method. *Physical Review C - Nuclear Physics*, 78(6), 1–14. doi:10.1103/PhysRevC.78.064307
- Hassan, K. F., Qaim, S. M., Saleh, Z. A. ve Coenen, H. H. (2006). Alpha-particle induced reactions on ^{124}Sb and ^{121}Sb with particular reference to the production of the medically interesting radionuclide ^{124}I . *Applied Radiation and Isotopes*, 64(1), 101–109. doi:10.1016/j.apradiso.2005.07.007
- Ignatyuk, A. V., Istekov, K. K. and Smirenkin, G. N. (1979). The Role of Collective Effects in the Systematics of Nuclear Level Densities. *Sov. J. Nucl. Phys*, 29(4), 450.
- Ignatyuk, A. V., Istekov, K. K. and Smirenkin, G. N. (1983). Influence of Collective Effects on Neutron-to-Fission Widths Ratio in the Vicinity of $N = 126$ Shell. *Yad.Fiz.*, 37, 883.
- Ismail, M. (1990). Measurement and analysis of the excitation function for alpha-induced reactions on Ga and Sb isotopes. *Journal of Chemical Information and Modeling*, 53(9), 1689–1699.
- Kaplan, A., Özdoğan, H., Aydin, A. ve Tel, E. (2013). Photo-neutron cross section calculations of several structural fusion materials. *Journal of Fusion Energy*, 32(3), 344–349.

doi:10.1007/s10894-012-9575-8

- Kondo, K., Lambrecht, R. M. ve Wolf, A. P. (1977). Iodine-123 production for radiopharmaceuticals—XX. *The International Journal of Applied Radiation and Isotopes*, 28(4), 395–401. doi:10.1016/0020-708x(77)90132-6
- Koning A, Hilaire S, G. S. (2017). TALYS–1.8.
- Lilley, J. S. (2018). *Nükleer Fizik İlkeler ve Uygulamalar*. (A. Aydın, A; Sarpün, İ, H.; Tel, Eyyup;Kaplan, Ed.). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Scholten, B., Kovács, Z., Tárkányi, F. ve Qaim, S. M. (1995). Excitation functions of $^{124}\text{Te}(p, xn)^{124,123}\text{I}$ reactions from 6 to 31 MeV with special reference to the production of ^{124}I at a small cyclotron. *Applied Radiation and Isotopes*, 46(4), 255–259. doi:10.1016/0969-8043(94)00145-P
- Sekerci, M. (2019). Bazı Medikal Radyoizotopların (α, xn) Reaksiyonlarıyla Üretim Tesir Kesiti Hesaplamalarında Seviye Yoğunluğu Modellerinin Etkilerinin İncelenmesi. *Iğdır Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 9(4), 2035–2047. doi:10.21597/jist.541463
- Singh, B. ve P. (1990). A study of pre-equilibrium emission in α -induced reactions on $^{121,123}\text{Sb}$. *Journal of Chemical Information and Modeling*, 53(9), 1689–1699.
- Singh, B. P., Sharma, M. K., Musthafa, M. M., Bhardwaj, H. D. ve Prasad, R. (2006). A study of pre-equilibrium emission in some proton- and alpha-induced reactions. *Nuclear Instruments and Methods in Physics Research, Section A: Accelerators, Spectrometers, Detectors and Associated Equipment*, 562(2), 717–720. doi:10.1016/j.nima.2006.02.030
- Tárkányi, F., Takács, S., Király, B., Szelecsényi, F., Andó, L., Bergman, J., ... Ignatyuk, A. V. (2009). Excitation functions of ^3He - and α -particle induced nuclear reactions on ^{nat}Sb for production of medically relevant ^{123}I and ^{124}I radioisotopes. *Applied Radiation and Isotopes*, 67(6), 1001–1006. doi:10.1016/j.apradiso.2009.02.067
- Tel, E., Aydın, E. G., Kaplan, A. ve Aydın, A. (2009). New calculations of cyclotron production cross sections of some positron emitting radioisotopes In proton induced reactions. *Indian Journal of Physics*, 83(2), 192–212. doi:10.1007/s12648-009-0074-3
- Zerkin, V. V. ve Pritychenko, B. (2018). The experimental nuclear reaction data (EXFOR): Extended computer database and Web retrieval system. *Nuclear Instruments and Methods in Physics Research, Section A: Accelerators, Spectrometers, Detectors and Associated Equipment*, 888(January), 31–43. doi:10.1016/j.nima.2018.01.045

OSMANIYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ FEN EDEBİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ

Öğrencilerin Almanca Öğretmenliğini Tercih Etme Sebepleri

Bilal ÜSTÜN¹

Received/30.11.2020

Published/21.12.2020

Özet

Bu çalışmanın amacı Eğitim Fakültelerinde Almanca Öğretmenliği eğitimi alan öğrencilerin bu bölümü tercih etme sebeplerini ortaya koymaktır. Bu araştırma nitel araştırma yöntemlerinden olgu bilim deseninde tasarlanmıştır. Bu araştırmanın çalışma grubunu bir devlet üniversitesinin Alman Dili Eğitimi bölümünde Almanca Öğretmenliği eğitimi alan 22 katılımcı oluşturmaktadır. Katılımcıların %82'si kadın olup %18'i ise erkektir. Çalışmada kullanılan veriler 2020-2021 eğitim-öğretim yılı güz döneminde COVID-19 tedbirleri kapsamında alınan önlemler neticesinde uzaktan telekonferans sistemi ile toplanmıştır. Verilerin çözümlenmesinde içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Katılımcılardan elde edilen verilerle kodlar ve temalar oluşturularak araştırma sorularına cevaplar aranmış ve bu cevaplar tek tek yorumlanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre katılımcıların %36'sı İngilizce dışında yeni bir yabancı dil öğrenmek istedikleri için, %32'si üniversite sınavlarından aldıkları puanlardan dolayı ve %32'si de Almancaya ve Almanya'ya duydukları ilgiden dolayı Almanca Öğretmenliği bölümünü tercih ettiklerini ifade etmişlerdir. Katılımcılardan %95'i bölümlerini severek okuduklarını belirtirken yalnızca %5'i bölümlerinde mutsuz olduklarını dile getirmişlerdir. Katılımcıların %68'i üniversite sınavından herhangi bir İngilizce bölümüne yetecek bir puan almış olsalardı, Almanca Öğretmenliği bölümü yerine İngilizce bölümlerinden birini tercih etmiş olacaklarını belirtmişlerdir. Katılımcıların %32'si ise üniversite sınavından İngilizce bölümlerine yetecek bir puan almış olsalardı bile yine Almanca Öğretmenliği bölümünü tercih etmiş olacaklarını ifade etmişlerdir. Almanca Öğretmenliği programlarının İngilizce bölümleri gibi cazip ve çekici hale getirilmesi için Almanca Öğretmeni atama sayılarının artırılmasının faydalı olacağı düşünülmektedir. Bunun için sadece liselerde değil, ilk ve ortaokullarda da Almanca derslerinin müfredata girmesinin hem Almanca Öğretmenliği bölümleri için hem bu bölümlerde eğitim alan öğretmen adayları için, hem de ilk ve ortaokulların eğitim kalitesinin daha da yukarıya çekilebilmesi için yararlı olacağı düşünülmektedir.

Anahtar kelimeler: Almanca, Almanca öğretmenliği, Almanca dersi

¹ Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu, bustun@nevsehir.edu.tr

The Reasons of Students for Choosing the German Language Teaching Department

Abstract

The scope of this study is to reveal the reasons of students studying German Language Teaching at Education Faculties for choosing this department. This research is designed employing the phenomenology pattern, one of the qualitative research methods. The study group of this research consists of 22 participants studying German Language Teaching at a state university. 82% of the participants are female and 18% are male students. The data utilized in the study were gathered through remote teleconferencing system as a result of the measures taken within the scope of COVID-19 in the fall semester of the 2020-2021 academic year. Content analysis method was employed in analysing the data. The answers to the research questions were sought by creating the codes and themes with the data obtained from the participants, and these answers were interpreted individually. According to the results of the research, it is stated that 36% of the participants chose the German Teaching department in order to learn a new foreign language other than English, 32% because of their university exam scores and 32% because of their interest in German and Germany. Whereas 95% of the participants mentioned that they were enthusiastic about their department, only 5% of them expressed that they were not content with their department. 68% of the participants stated that if they had had the score from the university entrance exam that is enough for any English departments, they would have preferred one of the English departments instead of the German Language Teaching department. On the other hand, 32% of the participants expressed that they would have preferred the German Language Teaching department, even if they had had enough scores from the university entrance exam. It is considered that it would be beneficial to increase the number of appointments of German Language Teachers in order to make German Teaching departments attractive like English departments. Therefore, it is thought that if the German lessons were included in the curriculum not only in high schools but also in primary and secondary schools, it would be beneficial both for the German Language Teaching Departments, and for the teacher candidates who study at these departments in order to improve the quality of education in primary and secondary schools.

Keywords: German, German language teaching, German course

1. Giriş

Türkiye’de yabancı dil eğitimi denildiğinde akla ilk olarak İngiliz dili eğitimi gelse de ikinci olarak Alman dili eğitimi gelmektedir. Türkiye’de Almanca Öğretmeni yetiştirme Türkiye’nin Almanya ile olan ilişkilerinin yoğunlaşması sonucunda gerçekleşmiştir (Durukafa, 1994). Almanca’nın Türkiye’de yabancı dil olarak öğretilmesinin yaklaşık 108 yıllık bir tarihçesi vardır. 1877 yılında açılan dil okulunda (Mekteb-i El sine) 1908’den sonra Almanca öğretilmeye başlanmıştır (Durukafa, 1994). Bugün Türkiye’de 16 üniversitede Almanca Öğretmenliği programı mevcuttur. Bu programların amacı ilk ve ortaöğretim kurumlarına Almanca Öğretmeni yetiştirmektir (Darancık & Uslu, 2016). Öğrenciler Almanca Öğretmenliği Programlarına merkezi sınav ile üniversite sınavından aldıkları puanlara göre yerleştirilmektedirler. Öğrencilerin Almanca Öğretmenliği Bölümünü tercih etmelerinde rol oynayan en önemli etkenler şunlardır: Almanca ya da İngilizce Öğretmeni olma, İngilizce derslerinin yoğun olarak verilmesi, turizm sektöründe çalışma olanağı, ithalat-ihracat firmalarında iş bulabilme imkânı ve

bir üniversite diplomasına sahip olma isteği olarak sıralanabilir (Kırmızı, 2011). Türkiye’de Almanca Öğretmenliği alanında eğitim veren programların çoğu üniversite sınavında İngilizceden gelen öğrencileri kabul etmektedir. Bu öğrencilerin büyük bir kısmının aslında farklı bölümlerde okumak isteyip, farklı nedenlerle kendilerini Almanca Öğretmenliği bölümlerinde buldukları birçok çalışmada ortaya konan bir durumdur (Şahin & Öztürk, 2020). Almanca Öğretmenliği bölümlerinin çoğu ortaöğretimde dil sınıflarında öğrenim görmüş, İngilizceyi birinci yabancı dil, Almancayı ise ikinci yabancı dil olarak öğrenmişlerdir. Üniversite sınavına Almancadan girmeyecek olmaları, ortaöğretim süresince Almancayı önemsememelerine neden olmaktadır. Almanca Öğretmenliği bölümünde öğrenim gören öğrencilerin bir kısmı, dil puanları bir İngilizce bölümüne yetmediği için Almanca bölümünü tercih etmişlerdir (Kırmızı, 2011). Örneğin Demiryay ve Balcı’nın (2014) yaptığı bir çalışmaya göre Almanca Öğretmenliği Programı öğrencilerinin %36’sı aslında İngilizce Öğretmeni olma hedefiyle üniversite sınavlarına girmektedirler. Bu durumun İngilizce Öğretmenliği bölümünü istediği halde Almanca Öğretmenliği bölümünde okumak zorunda kalan öğrencilerin motivasyonuna eksi yönde etki edebileceği söylenebilir. Öğrenci motivasyonu ve bir dile karşı tutumu o dilin öğrenilmesiyle çok yakından ilişkili, önemli bir olgudur (Berns, 2006; Crystal, 2010; Gardner, 2006; Savignon, 2006; Slowik, 2004; Starks & Paltridge, 1996). Almanca Öğretmenliği bölümlerinde motivasyonu çok düşük olup Alman dili eğitimini benimsememiş öğretmen adaylarının, maddi kaygılarla Almanca Öğretmeni olduklarında öğrencilerine verebilecekleri bir şey de olmayacaktır. Öğretmenlik mesleği tek taraflı düşünülemez kadar geniş boyutları olan bir gönül işidir (Kırmızı, 2011). Kaya (2001) öğretmeni eğitim sisteminin en temel ögesi olarak görmekte ve bir ülkenin kalkınmasında, nitelikli insan gücünün oluşturulmasında, toplumdaki huzur ve sosyal barışın sağlanmasında, bireylerin sosyalleştirilmesi ve toplumsal hayata hazırlanmasında, toplumun kültür ve değerlerinin genç kuşaklara aktarılmasında başrol oyuncusu olarak görmektedir. Buradan yola çıkarak bir memleketi yarınlar taşıyacak insan gücünü de öğretmenlerin yetiştireceğini anlamak zor olmasa gerek. Böylesi önemli bir misyonu yüklenmiş olan öğretmenin amacına ulaşabilmesi için son derece donanımlı olması gerekmektedir (Kırmızı, 2011). Bu donanım da öğrencinin öğretmenlik eğitimi aldığı alana olan ilgisi ve motivasyonu ile doğru orantılıdır. Öğrenci eğer okuduğu Almanca Öğretmenliği bölümünü isteyerek tercih ettiyse motivasyonu yüksek olacak ve verimli bir eğitim alacaktır. Eğer öğrenci bölümünü sadece açıkta kalmamak ve bir üniversite kazanmış olmak için tercih ettiyse hem motivasyonu düşük olacak hem de aldığı eğitim verimsiz olduğundan gelecekte yapacağı işte de mutsuz ve başarısız olacaktır. Bu çalışmada Almanca Öğretmenliği programlarında eğitim alan öğrencilerin Almanca Öğretmenliğini tercih etme sebepleri incelenecektir. Bu bağlamda aşağıdaki araştırma sorularına yanıtlar aranacaktır:

1. Almanca Öğretmenliği bölümünü neden tercih ettiniz?
2. Almanca Öğretmenliğini severek mi okuyorsunuz?
3. İngilizce Öğretmenliği için yeterli puanı almış olsaydınız yine Almanca Öğretmenliğini tercih eder miydiniz?
4. Yeniden sınava girip İngilizce Öğretmenliğine geçiş yapmak ister miydiniz?
5. Almanca Öğretmenliğinin geleceğine ilişkin düşünceleriniz nelerdir?

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma nitel araştırma yöntemlerinden olgu bilim deseninde tasarlanmıştır. Yıldırım ve Şimşek (2005) nitel araştırmanın bir olguyu kişilerin bakış açısından derinlemesine incelemeyi ve ilgili sosyal yapı ve süreçleri ortaya koymayı amaçladığını belirtmektedir. Olgu bilim deseninde genel olarak bireylerin herhangi bir olguya ilişkin deneyimlerinin neler olduğu ve bu deneyimleri nasıl anlamlandırdıkları ortaya konmaya çalışılır (Creswell, 2007). Olgu bilim

desenin güçlü yönlerinden biri, araştırmacıya birey tarafından yaşanmış bir deneyimi anlama ve anlamlandırma olanağı sunmasıdır (Giorgi, 1997). Bu araştırma Almanca Öğretmenliği bölümü öğrencilerinin Almanca Öğretmenliğini bölümünü tercih etme sebeplerini daha doğru bir şekilde ortaya koymayı sağlayacağı düşüncesiyle olgu bilim deseninde ve nitel bir çalışma olarak yürütülmüştür.

Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubunu bir devlet üniversitesinin Alman Dili Eğitimi bölümünde Almanca Öğretmenliği eğitimi alan 22 katılımcı oluşturmaktadır. Katılımcıların %82'si kadın olup %18'i ise erkektir. Katılımcıların yaş aralıkları 18 ile 22 arasındadır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada katılımcıların Almanca Öğretmenliği bölümünü tercih etme sebeplerini inceleme amacı ile yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşmede araştırmacı, görüşme sorularını önceden hazırlar ve kişilere sınırlı (kısmi) bir esneklik sağlayarak soruları görüşme sırasında yeniden düzenleyebilir, ihtiyaca göre yeni sorular ekleyebilir (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Yarı yapılandırılmış görüşme formu ilgili alanyazın tarandıktan sonra alanında uzman iki akademisyenin görüşüne sunulmuştur. Uzman görüşü sonucunda araştırma sorularının anlamlı, açık ve anlaşılır olduğu belirlenmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme formunda katılımcılara (1) “Almanca Öğretmenliği bölümünü neden tercih ettiniz?”, (2) “Almanca Öğretmenliğini severek mi okuyorsunuz?”, (3) “İngilizce Öğretmenliği için yeterli puanı almış olsaydınız yine Almanca Öğretmenliğini tercih eder miydiniz?”, (4) “Yeniden sınava girip İngilizce Öğretmenliğine geçiş yapmak ister miydiniz?” ve (5) “Almanca Öğretmenliğinin geleceğine ilişkin düşünceleriniz nelerdir?” şeklindeki sorular yöneltilmiştir.

Verilerin Toplanması

Çalışmada kullanılan veriler 2020-2021 eğitim-öğretim yılı güz döneminde COVID-19 tedbirleri kapsamında alınan önlemler neticesinde uzaktan telekonferans sistemi ile toplanmıştır. Katılımcılardan görüşme esnasında ses ve görüntü kaydı alınmıştır. Katılımcılardan görüşmeye başlamadan önce görüntü ve ses kaydı için izin alınmıştır. Katılımcılara, çalışmaya katılımın gönüllülük esasına dayandığı ve istedikleri an çalışmadan ayrılacakları bildirilmiştir. Katılımcıların çalışmadan ayrılmaları durumunda kendilerinden elde edilen verilerin silineceği ve çalışmada kullanılmayacağı iletilmiştir.

Verilerin Analizi

Katılımcılardan elde edilen kayıtlar araştırmacı tarafından yazıya dökülmüştür. Verilerin çözümlenmesinde içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. Bu yolla veriler tanımlanmaya, verilerin içinde saklı olabilecek gerçekler ortaya çıkarılmaya çalışılır (Yıldırım & Şimşek, 2008). Katılımcılardan elde edilen verilerle kodlar ve temalar oluşturularak araştırma sorularına cevaplar aranmış ve bu cevaplar tek tek yorumlanmıştır. Katılımcıların verdikleri yanıtlardan kayda değer olanlarına ise doğrudan aktarım yöntemi ile yer verilmiştir. Bu bağlamda veriler dört aşamada analiz edilmiştir: (1) verilerin kodlanması, (2) temaların bulunması, (3) kodların ve temaların düzenlenmesi, (4) bulguların tanımlanması ve yorumlanması (Yıldırım ve Şimşek, 2008).

Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde katılımcıların yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan açık uçlu sorulara verdikleri yanıtlar içerik analizine tabi tutulmuş ve yanıtlar soru bazında ayrı ayrı incelenerek ortaya çıkarılan kodlar ve temalar ışığında yorumlanmıştır. Katılımcılara birinci araştırma sorusu olarak “Almanca Öğretmenliği bölümünü neden tercih ettiniz?” sorusu sorulmuştur. İlgili soruya ilişkin ulaşılan bilgiler Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1. Birinci araştırma sorusuna ilişkin bulgular

Tema	Kodlar
Yeni bir dil	<ul style="list-style-type: none">• İngilizceyi biliyorum (N=3)• Yurt dışı için (N=3)• Tek dil yetersiz (N=2)
Puan	<ul style="list-style-type: none">• Puanım Almancaya yetti (N=3)• Puanım İngilizceye yetmedi (N=2)• Az ders çalıştım (N=1)• İstedğim bölüm gelmedi (N=1)
İlgi	<ul style="list-style-type: none">• Almancayı seviyorum (N=3)• Almanya’ya sempati duyuyorum (N=2)• Almancaya ve Almanya’ya sempati duyuyorum (N=2)

Tablo 1’deki veriler ışığında birinci araştırma sorusu olan “Almanca Öğretmenliği bölümünü neden tercih ettiniz?” sorusu 3 tema altında cevaplandırılmıştır. Bu temalar yeni bir dil, puan ve ilgi temalarıdır. Bu temalar içerisinde en yüksek oran %36 ile yeni bir dil temasındadır. Yeni bir dil teması içerisinde katılımcıların %37,5’i kendileri için yeni bir dil olan Almancayı mezun olduklarında yurt dışına gidebilmek için, %37,5’i zaten İngilizceyi bildikleri için ve %25’i de tek bir yabancı dili yetersiz buldukları için yeni bir dil öğrenme amacı ile Almanca Öğretmenliğini tercih ettiklerini ifade etmişlerdir. Puan teması %32 ile ikinci sırada yer almaktadır. Puan teması içerisinde katılımcıların %43’ü puanları Almancaya yettiği için, %29’u puanları İngilizce bölümlerine yetmediği için, %14’ü üniversite sınavlarının olacağı sene az ders çalıştıklarını düşündükleri için ve %14’ü de hedeflediği bölümü kazanamadıkları için Almanca Öğretmenliğini tercih ettiklerini belirtmişlerdir. İlgi teması %32 ile üçüncü sırada yer almaktadır. İlgi teması içerisinde katılımcıların %43’ünün Almancayı sevdiklerinden, %28,5’inin Almanya’ya sempati duyduklarından ve %28,5’inin de Almancaya ve Almanya’ya sempati duyduklarından dolayı Almanca Öğretmenliğini tercih ettikleri belirlenmiştir. Katılımcıların birinci araştırma sorusuna verdikleri yanıtlardan kayda değer olanları şunlardır:

K16: “Dil öğrenmeyi sevdiğim için dil bölümünü seçtim. İngilizce Öğretmenliğini istiyordum ama puanım yetmediği için Almanca Öğretmenliğini seçtim. Fakat şu an olduğum bölümden çok memnunum.”

K9: “Öncelikli tercihim İngilizceydi ama olmadığına çok mutluyum artık İngilizce baymıştı ve lisede 4 yıl yoğun olarak almıştım İngilizceyi. 2 sene Almanca eğitimi aldım ve severek yapıyordum ve yapabiliyordum Almancayı. Puanım İngilizce bölümlerine yetmeyince hiç üzülmeyip Almanca Öğretmenliği tercihimde bulundum.”

K22: “Almanca Öğretmenliği bölümünü seçtim çünkü liseden itibaren Almancaya ve Almanya’ya karşı bir sempati duydum ve öğrendikçe daha çok sevdim Almancayı. Bu nedenle Almanca Öğretmenliğini tercih ettim.”

K2: “Yeni bir dil öğrenmek her zaman bana zevk veren bir şey oldu. İngilizceye çok vakit ayırdım ve bir süre sonra kendimi tekrar ettiğimi hissettim. Almanca çok cazip geldi, iyi ki seçmişim.”

Katılımcılara ikinci araştırma sorusu olarak “Almanca Öğretmenliğini severek mi okuyorsunuz?” sorusu sorulmuştur. İlgili soruya ilişkin ulaşılan bilgiler Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2. İkinci araştırma sorusuna ilişkin bulgular

Tema	Kodlar
Severek okuyorum	<ul style="list-style-type: none">• Almancayı sevdim (N=9)• Dil olduğu için (N=4)• Zor (N=4)• Hocaların etkisi (N=2)• Kaliteli bir dil (N=1)• Ön yargılarım kırıldı (N=1)
Severek okumuyorum	<ul style="list-style-type: none">• Uzaktan eğitim (N=1)

Tablo 2’deki veriler ışığında ikinci araştırma sorusu olan “Almanca Öğretmenliğini severek mi okuyorsunuz?” sorusu 2 tema altında cevaplandırılmıştır. Bu temalar severek okuyorum ve severek okumuyorum temalarıdır. Bu temalar içerisinde severek okuyorum teması %95 ile ilk sıradadır. Severek okuyorum teması içerisinde katılımcıların %43’ü Almancayı sevdikleri için, %19’u sadece yabancı bir dil olduğu için, %9’u hocaların etkisiyle, %5’i Almancayı kaliteli bir dil olarak gördükleri için ve %5’i de Almancaya karşı olan ön yargıları kırıldığı için Almanca Öğretmenliği bölümünü severek okuduklarını ifade etmişlerdir. Katılımcıların %19’u Almancayı zor bir dil olarak değerlendirmelerine rağmen severek okuduklarını belirtmişlerdir. Severek okumuyorum teması incelendiğinde katılımcıların yalnızca %5’i bölümlerini severek okumadıklarını ifade ederken bu katılımcıların tamamının uzaktan eğitimden dolayı Almanca Öğretmenliği bölümünü severek okumadıkları belirlenmiştir. Katılımcıların ikinci araştırma sorusuna verdikleri yanıtlardan kayda değer olanları şunlardır:

K10: “Evet bölümümü severek okuyorum ama bazen pişman oluyorum hazırlıkta kalırsam tekrar yapabilir miyim gibi düşünceler oluşuyor kafamda.”

K17: “Başta ön yargılarım olsa da şu anda ön yargılarım kırıldı ve severek okuyorum.”

K7: “Almanca dersini lise hayatım boyunca çok severek işledim. Ama üniversiteye geçince o hevesim kalmadı. Neden mi? Çünkü dersler güzel geçmiyor. Bunun sebebi hocalarım değil gerçekten, Allah’ın cezası koronanın yüzünden uzaktan eğitim olması. Ya çünkü uzaktan hiçbir şekilde olmuyor. Almancayı seviyorum ama o eski hava yok açıkçası.”

K6: “Evet, gerçekten seviyorum. Almanca her ne kadar zor bir dil olsa da bu beni yıldırmıyor. İlk günkü hevesimi kaybetmeden çalışıyorum. Öğrenirken ve çalışırken aynı zamanda çok eğleniyorum.”

Katılımcılara üçüncü araştırma sorusu olarak “İngilizce Öğretmenliği için yeterli puanı almış olsaydınız yine Almanca Öğretmenliğini tercih eder miydiniz?” sorusu sorulmuştur. İlgili soruya ilişkin ulaşılan bilgiler Tablo 3’te gösterilmiştir.

Tablo 3. Üçüncü araştırma sorusuna ilişkin bulgular

Tema	Kodlar
Tercih etmezdim	<ul style="list-style-type: none"> • İş imkanlarından dolayı (N=5) • Bildiğim bir dil (N=4) • Hedefim İngilizceydi (N=4) • Ailem İngilizce istiyordu (N=3) • Başka bir dil seçerdim (N=1)
Tercih ederdim	<ul style="list-style-type: none"> • Hedefim Almancaydı (N=3) • Yeni bir dil (N=2)

Tablo 3’teki veriler ışığında üçüncü araştırma sorusu olan “İngilizce Öğretmenliği için yeterli puanı almış olsaydınız yine Almanca Öğretmenliğini tercih eder miydiniz?” sorusu 2 tema altında cevaplandırılmıştır. Bu temalar tercih etmezdim ve tercih ederdim temalarıdır. Bu temalar içerisinde tercih etmezdim teması %68 ile ilk sıradadır. Tercih etmezdim teması incelendiğinde katılımcıların %29’unun iş imkanları sebebiyle, %24’ünün İngilizceyi bildiği ve İngilizceye alışık oluşu için, %24’ünün hedefi İngilizce olduğu için ve %17’sinin ailesi İngilizce istediği için Almanca Öğretmenliği yerine İngilizceyi tercih edecekleri belirlenmiştir. Katılımcıların %6’sı ise Almancadan ve İngilizceden farklı bir bölüm seçeceklerini ifade etmişlerdir. Tercih ederdim teması %32 ile ikinci sırada yer almaktadır. Tercih ederdim teması içerisinde katılımcıların %60’ı hedeflerinin Almanca Öğretmenliği olduğunu ve %40’ı da yeni bir dil öğrenmek istediklerini belirterek İngilizce bir bölüm için yeterli puanı almış olsalardı bile yine Almanca bölümünü tercih edeceklerini belirtmişlerdir. Katılımcıların üçüncü araştırma sorusuna verdikleri yanıtlardan kayda değer olanları şunlardır:

K7: “İngilizceye puanım yetseydi Almancaya gelmezdim kesinlikle. İngilizce benim için apayrı. Lisedeki hocam sağ olsun ve bu bölümün İngilizce Öğretmenliği kadar iş imkânı yok ve bu beni korkutuyor açıkçası.”

K21: “Hayır, İngilizceye puanım yetseydi Almanca Öğretmenliğini tercih etmezdim. Çünkü İngilizceyi hem daha çok sevdiğim için hem de meslek açısından daha avantajlı olduğu için. Bir de önceden Almanca hiç bilmediğim için İngilizce yerine tercih etmezdim.”

K6: “Evet, kesinlikle yine Almanca Öğretmenliği bölümünü yazardım. Çünkü en başından beri amacım Almancaydı. Puanım ona da yetmeseydi mezuna kalırdım. O kadar kararlıydım yani.”

K4: “Evet, Almanca Öğretmenliğini tercih ederdim çünkü zaten İngilizceyi akıcı bir şekilde konuşabiliyorum.”

Katılımcılara dördüncü araştırma sorusu olarak “Yeniden sınava girip İngilizce Öğretmenliğine geçiş yapmak ister miydiniz?” sorusu sorulmuştur. İlgili soruya ilişkin ulaşılan bilgiler Tablo 4’te gösterilmiştir.

Tablo 4. Dördüncü araştırma sorusuna ilişkin bulgular

Tema	Kodlar
İstemezdim	<ul style="list-style-type: none">• Almancadan memnunum (N=6)• Stres istemiyorum (N=4)• Düşünmüyorum (N=4)• Sene kaybı istemiyorum (N=3)• İngilizceyi sevmiyorum (N=1)
İsterdim	<ul style="list-style-type: none">• Atanması kolay (N=2)• İngilizceyi seviyorum (N=1)• Konum (N=1)

Tablo 4'teki veriler ışığında dördüncü araştırma sorusu olan "Yeniden sınava girip İngilizce Öğretmenliğine geçiş yapmak ister miydiniz?" sorusu 2 tema altında cevaplandırılmıştır. Bu temalar istemezdim ve isterdim temalarıdır. Bu temalar içerisinde istemezdim teması %82 ile ilk sıradadır. İstemezdim teması içerisinde katılımcıların %33'ü Almancadan memnun oldukları gerekçesi ile, %22'si tekrar sınav stresi yaşamak istemedikleri için, %22'si başka bir bölüme geçmeyi düşünmediklerinden dolayı, %17'si sene kaybetmemek için ve %6'sı da İngilizceyi sevmedikleri için yeniden sınava girmek ve İngilizce bölümüne geçmek istemediklerini belirtmişlerdir. İsterdim teması %18 ile ikinci sırada yer almaktadır. İsterdim teması içerisinde katılımcıların %50'si İngilizce bir bölümden öğretmen olarak daha kolay atanabilecekleri düşüncesi ile ve %25'i de İngilizceyi sevdikleri için yeniden sınava girerek İngilizce bölümlerinde okumak isterdim ifadelerini kullanmışlardır. Katılımcıların %25'inin ise bu soruya şartlı isterdim dedikleri ve bu şartın kazanacakları bölümlerin ailelerinin olduğu şehre yakın bir şehir olması durumunda yeniden sınava girerek İngilizce bir bölüme geçerdim ifadelerini kullandıkları görülmüştür. Katılımcıların dördüncü araştırma sorusuna verdikleri yanıtlardan kayda değer olanları şunlardır:

K7: "Hayır asla! Çünkü sürecimde toplanca 1- 1,5 ay çalıştım. Tekrar girersem hiç çalışmam. Bir de o sınav stresini tekrar yaşamak hiç istemiyorum."

K15: "Şu an istemem çünkü yeniden sınav stresini kaldıracığımı düşünmüyorum. Girsem bile kazanıp kazanamayacağım belirsiz. Şu an memnunum bölümümden."

K5: "Almancayı çok sevdim ama maalesef ülkemizde çok fazla iş imkânı olmadığı için isterdim."

K10: "Evet, İngilizcenin atanması daha yüksek olduğu için ve açıkta kalmamak için İngilizceye geçiş yapmak isterdim. Ayrıca bildiğim bir dili okumak daha kolay olurdu."

Katılımcılara beşinci araştırma sorusu olarak "Almanca Öğretmenliğinin geleceğine ilişkin düşünceleriniz nelerdir?" sorusu sorulmuştur. İlgili soruya ilişkin ulaşılan bilgiler Tablo 5'te gösterilmiştir.

Tablo 5. Beşinci araştırma sorusuna ilişkin bulgular

Tema	Kodlar
Olumlu	<ul style="list-style-type: none">• Dil avantajdır (N=6)• Almanya imkânı (N=4)• Avrupa’da en çok konuşulan dil (N=3)• Az Almancacı (N=2)
Olumsuz	<ul style="list-style-type: none">• Atanması zor (N=4)• Her kademede yok (N=1)
Yansız	<ul style="list-style-type: none">• Her şey mümkün (N=1)• Hayalim öğretmenlik (N=1)

Tablo 5’teki veriler ışığında beşinci araştırma sorusu olan “Almanca Öğretmenliğinin geleceğine ilişkin düşünceleriniz nelerdir?” sorusu 3 tema altında cevaplandırılmıştır. Bu temalar olumlu, olumsuz ve yansız temalarıdır. Bu temalar içerisinde olumlu teması %68 ile ilk sıradadır. Olumlu teması içerisinde katılımcıların %40’ı yabancı bir dil bilmenin her zaman avantaj olduğunu düşündüklerinden, %27’si mezuniyet sonrası Almanya’ya gitme şansları doğabileceği için, %20’si Almancanın Avrupa’nın en çok konuşulan dili olduğu için ve %13’ü de Almanca bilen kişi sayısının az olduğu için Almanca Öğretmenliğinin geleceğini olumlu gördüklerini ifade etmişlerdir. Olumsuz teması %23 ile ikinci sırada yer almaktadır. Olumsuz teması içerisinde katılımcıların %80’i Almanca Öğretmeni olarak atanmanın zor olduğunu ve %20’si de Almanca derslerinin lise dışında diğer kademelerde okutulmadığı için Almanca Öğretmenliğinin geleceğini olumlu görmediklerini belirtmişlerdir. Yansız teması %9 ile üçüncü sırada yer almaktadır. Burada katılımcılar sorulan araştırma sorusuna net bir cevap vermemeyi tercih etmişlerdir. Katılımcıların yarısı eğitim sisteminde her an her şey olabileceğini ve diğer yarısı da hayalinin öğretmenlik yapmak olduğunu belirtmişlerdir. Katılımcıların beşinci araştırma sorusuna verdikleri yanıtlardan kayda değer olanları şunlardır:

K13: “Önü açık bir meslek olduğunu düşünüyorum. Hem Türkiye’de devlet veya özel kurumlarda çalışılabilecek bir meslek hem de yurt dışında şartlar sağlandıktan sonra yapılabilecek bir meslek.”

K11: “Sadece liselerde değil en azından ortaokul seviyesindeki öğrencilere de bu ders verilse ataması kolaylaşsa hem de daha fazla üniversitede bölüm açılrsa bence İngilizce Öğretmenliği kadar geleceği olan bir meslek olur.”

K2: “Dil bildikten sonra öğretmenlik yapmanın şart olduğunu düşünmüyorum. Dil bilmek her zaman avantaj ve insan kendini geliştirirse daha farklı şeyler yapabilir.”

K15: “Gayet açık olduğunu düşünüyorum. Zaten iki dil bilen biri olacağız. İleride İngilizce bile yeterli olmayacak, ikinci bir dil isteyecekler. O yüzden çok avantajlıyız. Her daldan iş imkanımızın olacağını düşünüyorum.”

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmanın amacı Eğitim Fakültelerinde Almanca Öğretmenliği eğitimi alan öğrencilerin Almanca Öğretmenliği bölümünü tercih etme sebeplerini ortaya koymaktır. Bu amaçla Almanca Öğretmenliği eğitimi alan 22 katılımcıya araştırmacı tarafından belirlenen (1) “Almanca Öğretmenliği bölümünü neden tercih ettiniz?”, (2) “Almanca Öğretmenliğini severek mi okuyorsunuz?”, (3) “İngilizce Öğretmenliği için yeterli puanı almış olsaydınız yine Almanca Öğretmenliğini tercih eder miydiniz?”, (4) “Yeniden sınava girip İngilizce Öğretmenliğine geçiş

yapmak ister miydiniz?” ve (5) “Almanca Öğretmenliğinin geleceğine ilişkin düşünceleriniz nelerdir?” şeklindeki araştırma soruları yöneltilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre katılımcıların %36’sı İngilizce dışında yeni bir yabancı dil öğrenmek istedikleri için, %32’si üniversite sınavlarından aldıkları puanlardan dolayı ve %32’si de Almancaya ve Almanya’ya duydukları ilgiden dolayı Almanca Öğretmenliği bölümünü tercih ettiklerini ifade etmişlerdir. Katılımcılardan %95’i bölümlerini severek okuduklarını belirtirken yalnızca %5’i bölümlerinde mutsuz olduklarını dile getirmişlerdir. Katılımcıların %68’i üniversite sınavından herhangi bir İngilizce bölümüne yetecek bir puan almış olsalardı, Almanca Öğretmenliği bölümü yerine İngilizce bölümlerinden birini tercih etmiş olacaklarını belirtmişlerdir. Katılımcıların %32’si ise üniversite sınavından İngilizce bölümlerine yetecek bir puan almış olsalardı bile yine Almanca Öğretmenliği bölümünü tercih etmiş olacaklarını ifade etmişlerdir. Katılımcıların %82’si İngilizce eğitimi veren bir bölüme geçebilmek için yeniden sınava girmek ve Almanca Öğretmenliği bölümünü bırakmak istemediklerini, %18’i ise İngilizce eğitimi veren bir bölüme geçebilme adına Almanca Öğretmenliği bölümünü bırakarak üniversite sınavına tekrar girebileceklerini dile getirmişlerdir. Araştırmada, katılımcıların %68’inin Almanca Öğretmenliğinin geleceğine ilişkin olumlu, %23’ünün olumsuz ve %9’unun da yansız görüş bildirdikleri belirlenmiştir. Konuya ilişkin literatür incelendiğinde Almanca Öğretmenliği bölümü öğrencilerinin bölümlerini tercih etme sebeplerine yönelik yapılan bir çalışmaya rastlanmamıştır. Yücel (2009) benzer bir çalışmayı Trakya Üniversitesinde, Almanca ve İngilizce Mütercim Tercümanlık bölümlerinde eğitim alan öğrenciler üzerinde gerçekleştirmiştir. Yücel (2009) çalışmasında Almanca Mütercim Tercümanlık bölümü öğrencilerinin İngilizce Mütercim Tercümanlık bölümü öğrencilerinden yaşça daha büyük olduklarını belirlemiştir. Bunun sebebi de Almanca Mütercim Tercümanlık bölümünü tercih eden öğrencilerin önceliklerinin İngilizce bölümleri olduğu ve İngilizce bir bölüm kazanabilmek için sene kaybettikleri olarak gösterilmektedir. Bu çalışmada elde edilen sonuçlarla Yücel’in (2009) elde ettiği sonuçların büyük ölçüde tutarlılık gösterdiği görülmektedir. Bu çalışmanın sonucunda da Almanca Öğretmenliği bölümü öğrencilerinin büyük bölümünün üniversite sınavlarında asıl hedeflerinin İngilizce bölümler okumak olduğu belirlenmiştir. Bu çalışmanın sonuçları ile Papanastasiou ve Papanastasiou’nun (1998) araştırma sonuçlarının da benzer olduğu belirlenmiştir. Papanastasiou ve Papanastasiou (1998) tarafından yapılan bir çalışmada mezuniyet sonrası çabuk atanma isteğinin en güçlü dışsal motivasyon kaynaklı tercih sebebi olduğu görülmüştür. Bu çalışmada elde edilen sonuçlar da Almanca Öğretmenliği öğrencilerinin atanma kaygısı yaşadıklarından dolayı İngilizce bir bölümde okumayı tercih ediyor oluşları bakımından Papanastasiou ve Papanastasiou’un (1998) çalışması ile benzerlik göstermektedir. Erim (2008) de Eğitim Fakültelerinin Almanca Öğretmenliği Anabilim Dallarından mezun olanların Millî Eğitim Bakanlığı tarafından Almanca Öğretmeni olarak sınırlı sayıda atandıklarını ifade ederek bu çalışmadaki sonuçları doğrular nitelikte sonuçlara ulaşmıştır. Gündoğdu (2019) da yapmış olduğu araştırmasında, Almanca Öğretmen adaylarının mesleğe yönelik kaygı düzeylerinin en yüksek görüldüğü faktörün atanma merkezli kaygı faktörü olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bu çalışmada da benzer bir sonuca ulaşılmış, katılımcıların Almanca Öğretmenliği yerine İngilizce bir bölüm tercih etme nedenleri arasında atanma kaygısı taşıdıkları belirlenmiştir. Buradan hareketle bu iki çalışmanın birbirlerini doğrular nitelikte sonuçlara ulaştıkları söylenebilir. Alyaz ve arkadaşlarının (2013) da ifade ettikleri gibi Türkiye’de Alman ve Fransız dilleri bölümlerine adayların İngilizce sınavından aldıkları puanlara göre yerleştirilmeleri ve adı geçen bölümlerin İngilizce sınavından daha düşük puan alan öğrenciler tarafından tercih edilmesinin de etkisi vardır. Bu yüzden öğrencilerin ilk tercihleri İngilizce, sonra da Almanca ve diğer diller olmaktadır. Almanca Öğretmenliği programlarının İngilizce bölümleri gibi cazip ve çekici hale getirilmesi için Almanca Öğretmeni atama sayılarının artırılmasının faydalı olacağı düşünülmektedir. Bunun için sadece liselerde değil, ilk ve ortaokullarda da Almanca derslerinin müfredata girmesinin hem Almanca Öğretmenliği

bölümleri için hem bu bölümlerde eğitim alan öğretmen adayları için, hem de ilk ve ortaokulların eğitim kalitesinin daha da yukarıya çekilebilmesi için yararlı olacağı düşünülmektedir. Nitel araştırmanın kullanıldığı bu çalışmanın ileride karma desenle ve daha fazla katılımcıyla yapılmasının daha kapsamlı sonuçlara ulaşabilmek adına daha faydalı olacağı değerlendirilmektedir.

Kaynaklar

- Alyaz, Y., Gürsoy, E. & Kazanoğlu, F. (2013). Yabancı dil öğretmeni adaylarının dil seviyeleri ve öğrenimini gördükleri dile ilişkin tutumları. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26(1), 123-148.
- Berns, M. (2006). Applied Linguistics In. M. Berns (Ed.), *Concise Encyclopedia of Applied Linguistics* (ss: 3-13). Oxford: Elsevier.
- Creswell, J. W. (2007). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches* (2nd ed.) Thousand Oaks, CA: Sage.
- Crystal, D. (2010). *Cambridge Encyclopedia of Language*, (3rd Ed.) Cambridge: CUP.
- Darancık, Y. & Uslu, D. (2016). Almanca Öğretmenliği Bölümlerinde Verilen Formasyon ve Alan Derslerinin İlk ve Ortaöğretime Uygunluğu. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(26), 218-240.
- Demiryay, N. & Balcı, U. (2014). Öğretmenler için alan bilgisi (ÖABT) Almanca sınavına yönelik Almanca Öğretmenliği lisans eğitiminin yeterlilik sorunu. *Diyalog Interkulturelle Zeitschrift für Germanistik*, 2014/2, 70-82.
- Durukafa, G. (1994). *Eğitim Fakülteleri Almanca Öğretmenliği Programı için Eğitim Teknolojisi Açısından Bir Model*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Erim, E. (2018). Almanca Öğretmenlerine yeni iş olanakları yaratılmasına yönelik eğitime dayalı çözüm önerileri. *Diyalog Interkulturelle Zeitschrift für Germanistik*, 6(2), 183-191.
- Gardner, R. C. (2006). Motivation and Attitudes in Second Language Learning In. M. Berns (Ed.), *Concise Encyclopedia of Applied Linguistics*. (ss: 164.171). Oxford: Elsevier.
- Giorgi, A. (1997). The theory, practice, and evaluation of the phenomenological method as a qualitative research procedure. *Journal of Phenomenological Psychology*, 28(2), 235-260.
- Gündoğdu, T. (2019). *Almanca Öğretmen adaylarının mesleğe yönelik kaygılarının belirlenmesi (Dokuz Eylül Üniversitesi Örneği)*. UBEST Tam metin bildiri kitabı, 19-25.
- Kaya, Z. (2001). *Bir meslek olarak öğretmenlik ve öğretmenlik mesleğine giriş*. Ankara: Pegem Yayınları.
- Kırmızı, B. (2011). Almanca Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Becerileri. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(2), 193-206.
- Papanastasiou, C. & Papanastasiou, E. (1998). What influences students to choose the elementary education major: The case of Cyprus. *Mediterranean Journal of Educational Studies*, 3, 35-45.
- Savinton, S. J. (2006). Communicative Language Teaching In. M. Beans (Ed.), *Concise Encyclopedia of Applied Linguistics*. (ss:254-259). Oxford: Elsevier.
- Slowik, B. Z. (2004). *Motivation und Einstellung gegenüber Deutsch als Zweitsprache*. Grin: Nordstedt.
- Starks, D. & Paltridge, B. (1996). 'A note on using sociolinguistic methods to study non-native attitudes towards English'. *World Englishes*, 15(2), 217-224.
- Şahin, H. & Öztürk, K. (2020). Almanca Öğretmenliği Programı Öğrencilerinin Bakış Açısından Çift Anadal Programları. *Diyalog Interkulturelle Zeitschrift für Germanistik, Sonderausgabe*, 92-124.

- Yıldırım A. ve Şimşek, H. (2005). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (5. Baskı). Ankara: Seçkin Yayınları.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (7. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yücel, M. S. (2009). Trakya Üniversitesi Almanca ve İngilizce Mütercim ve Tercümanlık bölümlerini öğrencilerin tercih sebepleri. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 133-150.

OSMANIYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ FEN EDEBİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ

Wang Mang ve Toprak Reformu*

Ertuğrul CEYLAN¹

Received/02.12.2020

Published/21.12.2020

Özet

Çin tarihinin en önemli dönüm noktalarından biri İmparator Qin Shi Huang Di (秦始皇帝) tarafından kurulan Qin (秦朝) Hanedanlığı'dır. Qin (M.Ö. 221-M.Ö. 207) öncesi dönemlerde Çin sınırları içerisinde bölünmüşlük ve düzensizlik hâkimdir. Uzun yıllar süren ve yönetimleri hem ekonomik hem de siyasi olarak etkileyen beyliklerin birbirleriyle olan savaşları Qin Shi Huang Di'nin siyasi birliği sağlamasıyla son bulmuştur. Qin Hanedanlığı hanedanlık tarihi açısından bakıldığında oldukça kısa sürmüştür. Qin'in yıkılışından sonra Liu Bang (刘邦) tarafından Han Hanedanlığı (汉朝) kurulmuştur. Han Hanedanlığı (M.Ö. 202- M.S. 220) kuruluşundan itibaren çeşitli reformlarla sistematik bir devlet yönetimi oluşturmuş ve dört yüzyılı aşkın süre hüküm sürmeyi başarmıştır. Ancak bu dört yüzyıllık tarihi geçmişe sahip olan Han Hanedanlığı M.S. 9-23 yılları arasında kesintiye uğramıştır. Bundan dolayı Han Hanedanlığı çalışmaları genellikle Batı Han ve Doğu Han Hanedanlığı olarak ikiye ayrılmaktadır. Bu ayrımın yapılmasında ise kendi Hanedanlığını ilan eden Wang Mang (王莽)'ın etkisi büyüktür. Wang Mang sıradan bir bürokrat iken nüfuzunu kullanarak yönetimde çok hızlı yükselmiş ve sonunda naiplik görevine kadar gelmiştir. Bu görevin bir adım sonrasında ise Xin Hanedanlığı (新朝) adı altında kendi imparatorluğunu kurmuştur. İmparatorluğunu ilan ettikten sonra tarihe "Wang Mang Reformları" olarak geçen birçok reform yapmıştır. Wang Mang yapmış olduğu veya yapmak istediği bu reformlarla ülkesini ekonomik olarak kalkındırmak istemiştir. Bu reformlardan en önemlisi ise hiç kuşkusuz toprak reformudur. Çalışmamızda Wang Mang'ı ve yapmış olduğu toprak reformunu ele alacağız.

Anahtar kelimeler: Wang Mang, Toprak, Reform, Çin, Han

Wang Mang and His Land Reform

Abstract

One of the most significant turning points in Chinese history is the Qin (秦朝) Dynasty which was founded by Emperor Qin Shi Huang Di (秦始皇帝). Before Qin (221 BC-207 BC), division and disorder prevailed within the borders of China. The wars between the states, which lasted for many years and affected the governments both economically and politically, came to an end through the political unification established by Qin Shi Huang Di. The Qin Dynasty has got a rather short history in terms of

* Bu çalışma, "Han Dönemi ve Wang Mang Reformları" adlı Yüksek Lisans Tezi'nden üretilmiştir.

¹ Arş. Gör. Dr., Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu, Mütercim-Tercümanlık Bölümü, ceylanertugrulcn@gmail.com

dynastic history. After the fall of Qin, the Han Dynasty (汉朝) was founded by Liu Bang (刘邦). The Han Dynasty (202 BC-AD 220) had established a systematic state administration with various reforms since its establishment and succeeded to rule for more than four centuries. However, the Han Dynasty, which has a history of four centuries, was interrupted between AD 9-23. For this reason, the Han Dynasty studies are generally divided into the Western Han and Eastern Han Dynasty. Wang Mang (王莽), who declared his dynasty, has a great influence in making this distinction. Even though Wang Mang used to be an ordinary bureaucrat, he used his potency to rise very quickly in administration and eventually reached the post of regent. One step after this mission, he established his empire under the name of Xin Dynasty (新朝). After declaring his empire, he made many reforms that went down in history as the "Wang Mang Reforms". Wang Mang wanted to develop his country economically with these reforms he made or wanted to do. The most important of these reforms is undoubtedly land reform. In our study, we will discuss Wang Mang and the land reform he made.

Keywords: Wang Mang, Land, Reform, China, Han.

1. Giriş

Han Hanedanlığı yönetiminde klikler² oldukça önemli yer tutmaktadır. Özellikle İmparator Wu Di (武帝) döneminde aileler siyasi güçleri için kendi aralarında bir ittifak akdediyorlar, aralarında evleniyorlar ve büyük bir klik teşkil ediyorlar. Bu klikler en önemli işleri ellerine alarak yönetimde daha fazla söz sahibi oluyorlar (Eberhard, 1995, s.99). İmparator Wu Di döneminin konumuz açısından bir diğer önemi ise Konfüçyüs düşünce ekolünün yeniden yorumlanmasının sonucunda "Han Konfüçyüslüğü" tanımının doğması ve devlet yönetiminin ideolojisinin bu temele dayandırılmasıdır (Hardy ve Kinney, 2005, s. 47).

Yukarıda altını çizdiğimiz klik ve Han Konfüçyüslüğü, Wang Mang için iki önemli noktadır. Bu iki noktadan ilki olan klik, Wang Mang'ın Han Hanedanlığı'nda sıradan bir bürokratken imparator naipliğine kadar yükselmesini sağlamıştır. İkincisi olan Han Konfüçyüslüğü ise Wang Mang'ın ileride ilan edeceği reformların ideolojik alt yapısını oluşturmuştur.

Batı Han Hanedanlığı'nın son döneminde yaşanan ekonomik sıkıntılar Wang Mang'ın yolunu açmıştır. Yaşanan her ekonomik sıkıntı halkın yönetime olan güvenini sarsmıştır. Bu dönemi en güzel şekilde özetleyen ise Han Tarih Kayıtları'nda Bao Xuan monografisinde yer alan ve İmparator Ai Di'ye sunulan "yedi yıkım, yedi ölüm (七亡七死)" adlı rapordur.

Bu rapora göre; tüm halkı yıkan yedi durum vardır: Bunlardan birincisi, Yin Yang anlaşmazlığının sonucunda tabiatın dengesinin bozulması ve felaketlerin artması; ikincisi, bölgesel yönetimlerin vergilerin toplanmasında halka sert davranması ve vergilerin artırılması; üçüncüsü, yetkilerin kötüye kullanılması ve kamu düzeninin sağlanamaması; dördüncüsü, güçlü ailelerin rahata olan düşkünlüğü; beşincisi, çalışabilecek nüfusun çoğunluğunun devlete vergi karşılığında çalışması ve bu yüzden tarım üretiminin ağır darbe alması; altıncısı, yerleşim birimlerinin dört bir yanından yardım çığlıkları yükselmesi ve kadın-erkeğin bulunduğu yeri korumaya çalışması; yedincisi, eşkıyaların halkın malını gasp etmesidir. Bu sayılan yedi yıkım, yedi ölümün yanında çok da ağır değildir. Yedi ölümden birincisi, yöneticilerin acımasız dayak yetkileri ve ölümlerin yaşanması; ikincisi, davaların çok sert görülmesi; üçüncüsü, masum insanların haksızlığa uğraması; dördüncüsü, hırsızlığın yaygınlaşması; beşincisi, insanların birbirlerini düşmanca öldürmeleri; altıncısı, hasat

² Hizip. (Klik, t.y.)

mevsimlerinin giderek kötüye gitmesi ve halkın açlıkla karşı karşıya kalması; yedincisi, salgın hastalıkların yayılmasıdır. Halkı yıkan yedi nedene bakıldığında hiçbir olumlu nokta yoktur, ülkeye istikrar getirmek gerçekten zordur. Halkı öldüren yedi nedene bakıldığında hayatta kalmak için hiçbir fırsat yoktur, cezaları kaldırmak ve adalet getirmek gerçekten çok zordur (“Tarih Kayıtları, Wang Gong Liang Gong Bao” t.y.).

Rapor, iki ana başlık altında toplanmıştır. Birinci başlıkta, halkın ekonomik gücünü kaybetmesi “yıkım” olarak nitelendirilmiştir. İkinci başlıkta ise adalet kavramı üzerinde durulmuş ve adaletin kaybolması “ölüm” ile eş tutulmuştur. Bu rapor, sosyal ve ekonomik problemlerin çok ciddi noktalara geldiğini göstermektedir. Yaşanan bu durum hanedanlık açısından ne kadar olumsuzsa Wang Mang için de bir o kadar olumlu olmuştur. Çünkü halk bu durumda kendisine doğru yönelen en küçük bir umuda dahi büyük umutlar bağlayacaktır.

2. Wang Mang

Ju Jun (巨君) adıyla da bilinen Wang Mang (王莽), M.Ö. 45-M.S. 23 yılları arasında yaşamıştır. Wang Mang, dönemin soylu ailelerinden Wang ailesine mensuptur. Wang ailesine mensup dokuz kişiden beşi Han Hanedanlığı’nda üst düzey memur sınıfında yer almayı başarmışlardır. Ancak Wang Mang’ın birçok akrabası üst düzey memuriyete sahip olmasına rağmen, Wang Mang’ın babası Wang Man (王曼) bir memuriyete sahip olamamıştır (Jin, 2010, s. 6-7). Wang Mang’ın, akrabalarının aksine refah içerisinde bir hayatı olmamıştır. Wang Mang’ı Wang Mang yapan ise bitmez tükenmez öğrenme aşkı olmuştur. Bu öğrenme aşkı sayesinde Zhou Li (周礼)³ adlı eseri en ince noktalarına kadar öğrenmiştir.

Wang Mang’ın hayatını değiştiren dönüm noktalarından biri üst düzey memur olan amcası Wang Feng (王凤)’in hastalanması sonucunda yaşanmıştır. Amcasının hastalığı süresince yanından ayrılmayan ve her türlü ihtiyacını karşılayan Wang Mang’ın bu davranışı amcasını derinden etkilemiştir. Bunun üzerine dönemin İmparatoru Cheng Di (成帝)’ye Wang Mang’ı anlatmış, ona bir memuriyet görevi vermesini istemiştir. Bunun sonucunda, henüz 24 yaşında olan Wang Mang saraya memur olarak atanmış ve çok kısa sürede hayatı hızla değişmiştir (Jin, 2010, s.12). Saraya girmesiyle birlikte, Wang Mang’ın Batı Han Hanedanlığı’na son verip adım adım kendi hanedanlığını ilan edecek güce kavuşma yolculuğu başlamıştır (Jin, 2010, s. 41-45).

Wang Mang’ın sarayda hızlı yükselişinde halası İmparatoriçe Wang Zhengjun (王政君)’ün etkisi çok büyüktür (Xu, 2008, s. 1325). Wang Mang başta halası olmak üzere amcalarının da desteğini alarak hanedanlık sarayında her geçen gün gücünü artırmıştır. Böylelikle sarayda Wang klik yapısı oluşmuş ve diğer tüm klikleri bertaraf etmişler veya kendilerine tabi kılmayı başarmışlardır (Eberhard, 1995, s.100). Nihayetinde Wang Mang birçok zorlu süreci geçerek M.S. 1 yılında baş vezir konumuna kadar yükselmiştir. Sarayda kendisi için engel gördüğü kişileri yönetimden uzaklaştırmak için çok gayret sarf etmiş ve bu konuda da başarılı olmuştur.

M.S. 1 yılında henüz dokuz yaşında olan İmparator Ping Di (平帝) tahta geçmiştir. Sarayda birçok yetkiyi elinde bulunduran Wang Mang, İmparator Ping Di’nin yardımcılığı görevine getirilmiştir. İmparatorun yaşı küçük olduğundan bir nevi gölge imparator olan Wang Mang alınan tüm kararlarda kendi düşüncelerini uygulama fırsatı bulmuştur. Dahası ilerleyen zamanlarda, kızlarından birini İmparator Ping Di ile evlendirmeyi başarmış ve saraydaki konumunu akrabalık ile de güçlendirmiştir (Rong, 2013, s.71) .

³ Konfüçyüs ekolüne ait on üç klasik eserden biridir.

M.S. 5 yılında, 14 yaşındaki İmparator Ping Di hastalanmış ve ölmüştür.⁴ Bunun üzerine hanedanlıkta tahta kimin geçeceği konusunda fikir ayrılıkları olmuştur. Çünkü İmparator Ping Di'nin ölümü ile birlikte İmparator Yuan Di'nin soyundan gelen bir erkek varis kalmamıştır. Bu duruma göre; bir önceki nesilden yani İmparator Xuan Di (宣帝)'nin soyundan gelen bir kişinin tahta geçmesi gerekmektedir. Ancak İmparator Xuan Di'nin neslinden gelen birinin tahta geçmesi söz konusu olduğunda, varislerin çokluğu nedeniyle tam bir kargaşa ortamı olacaktır. Bu durum ise Wang Mang'ın tüm planlarını alt üst edecektir. Böyle bir durumun yaşanmasına izin vermeyecek olan Wang Mang, hanedanlık soyundan en son dünyaya gelen Ru Zi (孺子) bebeği imparator olarak ilan etmiştir. Bu durumu da eski bir gelenek olan, yeni bir soydan imparatorun tahta çıkabilmesi için öncekinin üzerinden yüz yıl geçmesi gerektiği kanununu örnek göstermiştir. Böylelikle İmparator Ping Di'nin yardımcılığından bebek imparator Ru Zi'nin yardımcılığına geçmiştir (Keay, 2011, 159).

Tüm yaşanan bu olayların yanında Wang Mang'ın güçlenmesindeki en büyük etkenlerden biri de yaşanan tabiat olayları olmuştur. Çünkü Çin düşüncesine göre imparator göğün oğludur ve göğün onay vermediği kişi imparator olamaz. Bu dönemde yaşanan doğal afetler, Han Tarih Kayıtları'nın, Chengdi ile ilgili bölümünde “yangınlar, kuyruklu yıldızlar, güneş tutulması, sis, böcek istilaları, kuraklık, sel, deprem, çığ, katliamlar, gök taşları ve tayfunlarla doludur, bunların yaşanmadığı birkaç sene var o kadar (Keay, 2011, s. 159).” şeklinde anlatılmaktadır.

Bu dönemde yaşanan doğal afetlerin hepsi birer kehanet olarak yorumlanmıştır. Yani Gök, yaşanan olaylardan ve hanedanlığın yönetiminden memnun değildir. Göğün, hanedanlığa karşı tepkisini bu şekilde belirttiği inancı her geçen gün yaygınlaşmıştır. Artık Gök hanedanlığın değişmesi gerektiğini kendi dili ile yani doğal afetlerle anlatılmaktadır. Bu durum, Wang Mang'ın kendi hanedanlığını kurmasının önünü açan ve olabilecek ciddi ayaklanmaların önünü alan bir durumdur. Anlaşılan o ki “Gök” görünürde Wang Mang'ı sevmiş ve onay vermiştir.

Wang Mang, Han Hanedanlığı'nda Wang ailesinin üç nesildir süren siyasi gücünü ve doğal afetlerin dilini kendi lehine kullanarak M.S. 9 yılında imparatorluğunu ilan etmiştir. İmparator Wang Mang'ın ilk fermanı; “Gök; işaretler ve deliller, şekiller ve yazılar, bir metal kutu ve yazılı bir metinle imparatorluğu bana emanet ettiğini bildirdi” olmuştur (Tarih Kayıtları, Wang Mang Bölümü). Wang Mang bu sözü söyledikten sonra imparatorluk tacını takmış ve şöyle devam etmiştir: “Han Gao Zu gökten aldığı yetki ile devleti metal levha üzerine yazılı bir metin ile bana devretti. Göğün oğlu olarak tahta oturuyorum. Bundan sonra hanedanlığın adını “Xin” ilan ediyorum. (“Tarih Kayıtları, Wang Mang Bölümü”, t.y.) Wang Mang bu şekilde, adı “Xin” olan yani “yeni” anlamına gelen hanedanlığını ilan etmiştir. Wang Mang'ın uygulamalarının ve reformlarının temelini oluşturacak “yeni” kelimesi Çin tarihinde halen tartışılan önemli konulardan biri olmuştur.

Çin tarihinde reform yapmak isteyen pek çok kişi çıkmıştır. Ancak detaylı olarak incelendiğinde bütün ülkeyi kapsayan, geniş çapta reform yapan kişi sayısı yok denecek kadar azdır. Reformlarıyla Çin tarihe adını yazdıran tarihi kişiliklere örnek verecek olursak;

- İlkbahar Sonbahar döneminde takriben M.Ö. 723-645 yılları arasında yaşamış olan Guan Zhong (管仲) (Wu, 2013, s.14),

⁴ Bazı kaynaklarda, İmparator Ping Di'yi Wang Mang'ın öldürdüğünden bahseder. Olay şu şekilde anlatılır: “İmparator Ping Di'nin doğum günü kutlamalarında Wang Mang, İmparator Ping Di'ye imparatorun şerefine bir kadeh içki uzatır. Bu kadehi içen imparatorun çok geçmeden fenalaştığı ve öldüğünden bahsedilir.” (Jin, 2010, s. 37).

- Savaşan Beylikler döneminde takriben M.Ö. 395-338 yılları arasında yaşamış olan Shang Yang (商鞅) (Wu, 2013, s.32),
- M.Ö. 140-86 yılları arasında yaşamış olan Batı Han Hanedanlığı'nın İmparatoru Han Wu Di (汉武帝) (Wu, 2013, s.47),
- M.Ö. 45-M.S. 23 yılları arasında yaşamış olan Xin Hanedanlığı'nın kurucusu Wang Mang (王莽) (Wu, 2013, s.66),
- Kuzey Song Hanedanlığı döneminde M.S. 1021-1086 yılları arasında yaşamış olan Wang An Shi (王安石)'dır (Wu, 2013, s.98).

Yukarıda ismi geçen kişiler, yaptıkları reformlarla yaşadıkları döneme izlerini bırakmıştır. Bu kişiler arasında bulunan Wang Mang'ı özel kılan ise reformlarını yapmak için kendi hanedanlığını kurmasıdır.

Bürokrasi kökenli olan Wang Mang, Batı Han Hanedanlığı'nın yaşadığı sosyal ve ekonomik çöküşün nedenlerini en iyi bilen kişilerdendir. Sosyal ve ekonomik sıkıntıları çözenin tek çaresini ise reformlar olarak görmüştür. Bundan dolayı kendisini imparator ilan ettikten hemen sonra kendi reformlarını ilan etmiştir. Wang Mang'ın reformları uygulamasında ise iki temel amaç vardır: Bunlar; Batı Han Hanedanlığı'nın son zamanlarında yaşanan sosyal ve ekonomik sıkıntıları çözmek ile hayalindeki “ideal”⁵ yönetimi kurmaktır. Wang Wang'ın yapmış olduğu reformlara baktığımız zaman, bu reformların Çin tarihinde önemli bir yere sahip olduğunu ve reformların hemen hemen hepsinin sosyal ve ekonomik problemlerin çözümü üzerine olduğunu görürüz (Meng, 2001, s.386). Örneğin; toprak reformu, köle reformu, ticari ve para reformları gibi. Ancak biz çalışmamızda yalnızca Wang Mang'ın toprak reformunu ele alacağız.

3. Toprak Reformu

Çin toplumu tarih boyunca yerleşik hayatı seçmiş olduğundan geçimini tarımla sağlamıştır. Bu durumun doğal bir sonucu olarak “toprak” Çinliler için vazgeçilmez olmuştur. Çin tarihinde birçok çatışma ve savaşın sebebi toprak paylaşımında yaşanan memnuniyetsizliklerden kaynaklıdır. Bir ülkede toprağın halk arasındaki dağılımı, o ülkenin sosyal ve ekonomik yapısını gösteren en önemli unsurdur. Çünkü toprağın dağılımı, işlenmesi ve vergilendirilmesinin adaletli bir şekilde yapılıp-yapılmaması sosyal ve ekonomik hayatı birinci dereceden etkilemektedir.

Qin Hanedanlığı döneminde yapılan toprak reformu Shang Yang (商鞅) reformları olarak bilinmektedir. Shang Yang reformlarının toprak ile ilgili bölümü Çin Tarih Kayıtları'nda şu şekilde anlatılmaktadır:

“Asillerin işleme hakkı bulunan toprak sistemi kaldırılmış ve yeni toprak sınırları belirlenmiştir. Toprak devletindir anlayışı ve toprağa bağlı kölelik kaldırılmıştır. Toprağa özel mülk edinme sistemi getirilmiş, devlet bu özel mülkiyet sistemini onaylamış ve toprağın alınıp satılmasına izin vermiştir (“Tarih Kayıtları, Shang Yang Bölümü”, t.y.)

Bu madde dönemin şartları göz önüne alındığında, Qin Hanedanlığı'nın büyümesine ve gelişmesine oldukça büyük katkı sağlamıştır. Özellikle, toprağın özel bir mülkiyete

⁵ Zhou Li'de anlatılan barış ve huzur ortamının sağlandığı örnek devlettir.

dönüşmesinin yanı sıra ticaretinin yapılması halkın ekonomik refahını geliştirmiştir. Ancak ilerleyen zaman içerisinde bu olumlu durum olumsuz bir duruma evrilmiştir. Çünkü zaman içerisinde zenginler fakir kişilerin topraklarını alarak topraklarını genişletmişlerdir. Böylelikle çok büyük toprak zenginleri ortaya çıkmıştır. Zenginleşen büyük toprak sahipleri ise her geçen gün ülke yönetiminde daha güçlü olmaya başlamışlardır. Böylelikle zengin her geçen gün gücüne güç katar iken fakir her geçen gün zayıflamıştır.

Han Hanedanlığı kurulduktan sonra toprak sistemi aynı düzende devam etmiştir. Özellikle, İmparator Han Wu Di dönemine gelindiğinde zengin toprak sahiplerinin gücü zirveye ulaşmıştır. Öyle ki toprak bir bereket kaynağı olmaktan çıkmış ve adeta sosyal adaletsizliğin bir simgesi olmuştur. Han Wu Di, son dönemlerde bu durumun ciddiyetini kavramış olsa da ömrü bu problemi çözmeye yetmemiştir. Daha sonraki dönemlerde çözüm için atılacak her adım bu zengin toprak sahipleri tarafından engellenmiştir. Bunun sonucunda halkın çoğunluğu tarım kölesi haline dönüşmüştür (Jin, 2010, s.79).

Çin tarihinde “toprak alınıp satılamaz, tüm topraklar devletindir” görüşünü savunan iki kişi vardır: Bunlar Wang Mang ve Sun Zhongshan (孙中山)’dır. Wang Mang, toprak hakkındaki görüşünü uygulama fırsatı bulmuştur. Ancak Sun Zhongshan bu fırsatı bulamamıştır (Wu, 2013, s.69).

Wang Mang’ın “Wang Tian” olarak isimlendirdiği toprak reformunun kaynağı klasik eserlerden biri olan Zhou Li (周礼)’ye dayanmaktadır. Zhou Li de “jing (#)” toprak sisteminin en ideal sistem olduğu vurgulanmaktadır (“Zhou Li”, t.y). Ancak bilim insanları, bu toprak sistemi hakkında iki farklı düşünceye sahiptir. Bazı bilim insanlarına göre; “jing (#)” toprak sistemi gereğince Zhou Hanedanlığı’nın tüm şehirlerinin büyüklükleri dahi hesaplanmıştır. Ancak bazı bilim insanları da bu uygulamanın sadece teoride var olduğunu ancak uygulamada kullanılmadığını vurgulamaktadırlar. Toprak için bu sistemin kullanılmasındaki en önemli etken toprağın adaletli bir şekilde paylaşımını sağlamaktır (Rong, 2013, s.150).

Wang Mang’ın “jing (#)” toprak sistemini örnek aldığı bir diğer kaynak ise; Konfüçyüs öğretilerinin en büyük temsilcilerinden Meng Zi’nın (孟子) “jing (#)” toprak sistemidir. Bu toprak sistemi şu şekildedir:

“900 mu⁶ dan oluşan kare şeklindeki toprak parçası jing’in (#) ortasındaki parça kamuya aittir. Sekiz parça ise kişi başına 100 mu olmak üzere kişilere aittir.⁷ Kamuya ait toprak parçası, ortak ekilip biçilecek ve geliri kamuya verilecektir. Daha sonra kendi işlerini yapacaklardır. (Mengzi -Teng Wen Gong Shang (孟子.滕文公上), t.y.)”

100 mu Birinci Kişi	100 mu İkinci Kişi	100 mu Üçüncü Kişi
100 mu Dördüncü Kişi	*100 mu Devlete Ait	100 mu Beşinci Kişi
100 mu Altıncı Kişi	100 mu Yedinci Kişi	100 mu Sekizinci Kişi

100 mu Birinci Kişi	100 mu İkinci Kişi	100 mu Üçüncü Kişi
100 mu Dördüncü Kişi	*100 mu Kişiye Ait	100 mu Beşinci Kişi
100 mu Altıncı Kişi	100 mu Yedinci Kişi	100 mu Sekizinci Kişi

⁶ 100 Mu yaklaşık olarak 6.6666667 hektardır.

⁷ “Sekiz parça ise kişi başına 100 mu olmak üzere kişilere aittir” cümlesinde “aitlik” ifadesinin açılımı şöyledir: Toprak miras olarak gelecek nesillere aktarılamaz. Toprağı işleyen kişi öldüğünde toprak devlete aittir. Toprağın işleme hakkı kişiye aittir.

*Meng Zi “jing (#)” toprak sistemi
 (“Mengzi - Teng Wen Gong Shang, t.y.”)

*Wang Mang “jing (#)” toprak sistemi
 (“Tarih Kayıtları, Wang Mang Bölümü”, t.y.)

Meng Zi, bu sistemin tam manasıyla uygulanması durumunda hiç kimsenin memleketinden göçmeyeceğini, herkesin toprağını barış ve huzur içerisinde işleyebileceğini, birbirlerine saygılı olacağını ve bunun sonucunda barışın ve huzurun uzun süre sağlanabileceğini savunmuştur (“Mengzi - Teng Wen Gong Shang, t.y.”).

Wang Mang henüz Batı Han Hanedanlığı’nda görevli iken klasik eserlerden okuduğu bu teorik bilgileri yerel bir bölge üzerinde uygulamış ve başarılı olmuştur. Bu sebepten dolayı yapılacak olan toprak reformunun başarılı olacağından hiç şüphesi olmamıştır. Bunun üzerine, M.S. 9 yılında bir ferman yayınlamak toprak reformunu ilan etmiştir.

M.S. 9 yılında yayımlanan ferman şu şekildedir:

“.....Bugünden itibaren göğün altındaki⁸ toprakların ismi “Wang Tian”, köleliğin⁹ ismi ise Si Shu’dur. Her ikisi de alınıp satılamaz. Sekiz erkek nüfusu bulunmayan ailelerin toprak varlığı bir jing (#)’i geçemez. Geçtiği takdirde fazla olan toprağı akrabaları ve toprağı olmayan komşularına paylaşacaktır. Önceden hiç toprağı olmayan ailelere ise bu sisteme göre toprak dağıtımı yapılacaktır. Bu sisteme karşı çıkan kişiler, toplum düzenini bozduğu için sınır bölgelerine sürülecektir (Xu, 2008, s.1363).”

Wang Mang’ın hanedanlığını ilan eder etmez bu fermanı acil bir şekilde yayınlamasındaki amaç, Qin Hanedanlığı’ndan başlayıp Batı Han Hanedanlığı’nın son dönemine kadar çok ciddi bir sorun arz eden “toprak birleştirme (兼并)” problemini çözmektir (Jin, 2010, s.73). Toprak birleştirme; zengin toprak sahiplerinin fakir toprak sahiplerine ait olan toprakları satın alarak kendi topraklarına katmasıdır. Bu sorun her geçen gün büyüyerek hanedanlık içindeki sosyal adalet düzeninin bozulmasına sebep olmuş ve sosyal toplumun en önemli sınıflarından biri olan köylülerin hızla tarımsal kölelere dönüşmesine yol açmıştır. Yayımlanan fermanın toprak ile başlayan ifadesinin hemen sonrasında köle isminde değişiklik yapılarak toprağın ve kölelerin alınıp satılması yasaklanmıştır. Yayımlanan bu fermanla hem toprak miktarındaki hem de köle sayısındaki artış gibi kronik problemler çözülmeye çalışılmıştır.

Toprak reformunu çok hızlı hayata geçirmek isteyen Wang Mang’ın dönemin sosyal sorunlarını iyi analiz ettiğini görebiliriz. Wang Mang toprak reformu ile Xin Hanedanlığı’nı sağlam sosyal adalet temeli üzerine oluşturmayı hedeflemiştir. Diğer bir hedefi ise; büyük toprak sahiplerinin ileride hanedanlığın karşısına siyasi bir güç olarak çıkmasını engellemektir. Ancak M.S. 9 yılında yürürlüğe giren toprak reformu başarısız olmuş ve M.S. 12 yılında yürürlükten kaldırılmıştır.

Wang Mang’ın toprak reformunun başarısız olmasının en büyük sebebi; sorunu doğru tespit etmiş olmasına rağmen çözüm yöntemi ve uygulamalarında yeni sorunlarla karşılaşmış olmasıdır. Şöyle ki Wang Mang, uygulamak istediği “jing (#)” toprak sistemini üzerinde değişiklik yaparak uygulamaya koymuştur. Meng Zi’nın “jing (#)” toprak sistemindeki dokuz

⁸ Çince de “天下” kelimesinin sözlük anlamı “dünya” demektir. Ancak Antik Çin tarihinde bu kavram genellikle hanedanlık sınırlarının altında bulunan toprak parçasını temsil eder.

⁹ Tarımsal kölelik.

parça topraktan bir parçası devlete ait olarak dağıtım yapılırken, Wang Mang'ın toprak sistemindeki “jing (#)” toprak sisteminde dokuz parçanın tamamının kullanma hakkı halka verilmiştir. Bundan dolayı, merkeze tarımsal verginin dışında direk olarak bir ürün girdisi olmamıştır. Bu da toprağın üzerindeki devlet otoritesinin kaybolmasına neden olmuştur. Ayrıca bu sistem yalnızca merkezi otoriteye yakın yerlerde uygulanabilmiştir. Uzak yerleşim yerlerinde başarılı olamamıştır. Toprak reformunun maddeleri içerisinde bulunan “...hiç toprağı olmayan ailelere de yukarıdaki ölçüler oranında toprak verilecektir” maddesi ise gerçeklikten uzaktır. Çünkü bu maddeye göre hiç toprağı olmayan kişilere 100 mu toprak verilmesi gerekmektedir. Ancak o dönemde işlenebilir toprak miktarı nüfusa oranlandığında kişi başına ancak 67 mu toprak düşmektedir. Buradan da anlaşılmaktadır ki Wang Mang reformlarını genel bir hesap üzerinden yapmıştır (Lin, 2013, s.58).

4. Sonuç

Çin tarihinde en uzun hüküm süren hanedanlıklardan biri olan Han Hanedanlığı, Çin tarihi açısından oldukça önemlidir. Bu dönemde Çin'in siyasi sistemi iyice oturmuştur. Han Hanedanlığı tarihi genellikle iki döneme ayrılarak incelenir. Tarihte bu iki dönem Batı Han Hanedanlığı ve Doğu Han Hanedanlığı olarak adlandırılmaktadır. Han Hanedanlığı'nın iki döneme ayrılmasının sebebi M.S. 9 – 23 yılları arasında kurulan Xin Hanedanlığı'dır. Xin Hanedanlığı'nın kurucusu Wang Mang Çin siyasi tarihi açısından oldukça önemli bir yere sahiptir.

Bu çalışmada, Çin tarihinin genelde göz ardı edilen tarihi figürü Wang Mang'ı ve onun yapmış olduğu toprak reformunu incelemeye çalıştık. Kadim Çin tarihinde tarih yazıcılığı çok üst noktalara ulaşmış olsa da tarih yazıcıları Wang Mang dönemine geldiğinde bu dönemi çok hızlı geçmişlerdir. Esasında Wang Mang M.S. 9-23 yılları arasında Han Hanedanlığı tarihini kesintiye uğratarak sonraki yüzyılları da etkileyecek bir döneme damgasını vurmuştur.

“Wang Mang, Çin tarihi açısından niçin bu kadar önemlidir” sorusunun cevabı ise oldukça basittir. Çin tarihinde hanedanlık soyundan gelmeyerek tahta geçme olayı iki kez yaşanmıştır. Bu şekilde tahta geçen kişilerden ilki hiç şüphesiz ki araştırmamızın temelindeki Wang Mang'dır. Diğerisi ise; Tang Hanedanlığı döneminde yine kendi imparatorluğunu ilan eden İmparatoriçe Wu Zetian (武则天)'dir. Tahtı gasp eden bu iki tarihi şahsiyet ve yaptıkları reformlar Çin tarihi araştırmalarında önemli bir yer tutmaktadır.

Wang Mang denildiğinde akla öncelikle hayatı ve yapmış olduğu reformlar gelmektedir. Wang Mang toprak reformunun yanında para ölçü birimleri, isim, demir, bakır, tuz vb. birçok alanda reformlar yapmıştır. Wang Mang'ın yaptığı toprak reformu ise ekonomik ve sosyal düzeni sağlamayı amaçlamıştır. Ancak reform uygulanabilirlik noktasında başarılı olamamıştır.

20. yüzyıla kadar yapılan Wang Mang araştırmalarında “Han Tarih Kayıtları” temel alınmıştır. Bundan dolayı Wang Mang üzerine yapılan çalışmalar belli bir sınırdan kalmıştır. Tek yönlü bakış açısı ile yapılan bu çalışmalar sonucunda da Wang Mang “tahtı gasp eden kişi (篡位)” olarak tarihe geçmiştir. Bu durumun en güzel örneklerinden biri olarak “Han Tarih Kayıtları” kitabında yer alan “Wang Mang” bölümünün kronolojik sıralamaya uygun olarak verilmemiş olması gösterilebilir. Ancak 20. yüzyıldan sonra yapılan çalışmalar Wang Mang araştırmalarına daha farklı bakış açıları getirmiştir.

Wang Mang üzerine araştırmalar yapan araştırmacıların değerlendirmelerinden örnekler verecek olursak;

“The Cambridge History of Chinese Qin and Han Empires” adlı eserde Wang Mang için şu ifadeler kullanılmaktadır:

“Wang Mang kolay bir şekilde etiketlenemez. “Eski Klasikler”in desteğinde yaptığı kölelik ve toprak reformu onun bir reformist olduğunu göstermektedir. Wang Mang bir hayalperest değildir. Ondan önce Çin’i yöneten Han imparatorlarından çok daha fazlasını yapmıştır (Twitchett ve Fairbank, 2008, s. 239).”

Çinli tarihçi Hu Shi (胡适), Wang Mang’a haksızlık yapıldığını düşünerek şöyle söylemektedir:

“Wang Mang, 1900 yıldır suçlanan yöneticidir. Günümüzde halen hakkında tarafsız bir değerlendirme yapılmamıştır. Ben son zamanlarda “Wang Mang Kayıtları (王莽传)”, “Gıda ve Para bölümü (食货志)” ve “Zhouli (周礼)” üzerinde çok titiz araştırmalar yaptım ve anladım ki Wang Mang aslında bir sosyalisttir (Yang, 2011, s. 6).”

“The Restoration of The Han Dynasty” adlı eserde Hans Bielenstein Wang Mang için şöyle söylemektedir:

“Çin tarihinde Wang Mang en ilgi çekici ve en tartışmalı konulardan biri olmuştur. Bu kaynakların yetersiz olması büyük bir şanssızlıktır (Bielenstein, 1953, s.82).”

Wang Mang’ın yönetime gelmesinde ve yönetimine son verilmesinde özellikle iki konu dikkat çekmektedir. Wang Mang’ın iktidara gelişinde askeri ve ya toplumsal bir ayaklanma yaşanmamış ve kan dökülmemiştir. Wang Mang, kansız bir darbe ile iktidarı ele geçirmiştir. Çin tarihinde iktidarın kansız el değiştirmesi sık görünen bir durum değildir. Ancak Wang Mang’ın iktidardan gidişi oldukça kanlı olmuştur. Wang Mang dönemi ayaklanmalar ile son bulmuştur.

Kaynaklar

- Bielenstein, H. (1953) *The Restoration Of The Han Dynasty: With Prolegomena On The Historiography Of The Hou Han Shu*. Stockholm: Elanders.
- Eberhard, W. (1995). *Çin Tarihi*. Ankara: TTK.
- Hardy, G. ve Kinney, A.B. (2005). *The Establishment of The Han Empire and Imperial China*. London: Greenwood Press.
- Hu, S. (2003). *Hushi Quanji, Di per Juan*. Anhui: Jiaoyu Chuban She.
- Jin, K. (2010). *Wang Mang Gaizhi*, Changchun: Jilin Wenshi Chuban She.
- Keay, J. (2011). *Çin Tarihi*. İstanbul: İnkılâp Kitapevi.
- Klik. (t.y.) *Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük* içinde. Erişim adresi: <https://sozluk.gov.tr/>
- Lin, D. (2013). *Mouguozhe*. Shanghai: Sanlian Shudian.
- Meng, X. (2001). *Xian Qin Qin-Han Shilun*. Jinan: Shandong Chuban She.
- Mengzi - Teng Wen Gong Shang, (t.y). Erişim adresi: <https://ctext.org/mengzi/teng-wen-gong-i/zhs>
- Rong, Z. (2013). *Wang Mang* . Beijing: Waiwen Chuban She.
- Tarih Kayıtları, Shang Yang Bölümü, (t.y). Erişim adresi: <https://ctext.org/shiji/zhs?searchu=%E5%95%86%E9%9E%85>
- Tarih Kayıtları, Wang Gong Liang Gong Bao, (t.y). Erişim adresi: <https://ctext.org/han-shu/zhs?searchu=%E5%87%A1%E6%B0%91%E6%9C%89%E4%B8%83%E4%BA%A1>
- Tarih Kayıtları, Wang Mang Bölümü, (t.y). Erişim adresi: <https://ctext.org/han-shu/zhs?searchu=%E7%8E%8B%E8%8E%BD%E4%BC%A0>
- Twitchett, D. ve Fairbank, J.K. (2008). *The Cambridge History of Chinese Qin and Han Empires*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Wu, X. (2013). *Lidai Jingji Biange Deshi*. Hangzhou: Zhejiang Daxue Chuban She
- Xu, J. (2008). *Yirmi Dört Tarih 3.Cilt*. Beijing: Zhonguo Xiju Chuban She.
- Yang, Q. (2011). Er Shi Shiji Yilai de Wang Mang Yanjiu: Zongshu Ji Lilun Sikao. *Zhongguo Shi Yanjiu Dongtai*, 1, 5-13.
- Zhou Li, (t.y). Erişim adresi: <https://ctext.org/rites-of-zhou/zhs>

OSMANIYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ FEN EDEBİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ

Lozan Barış Antlaşmasına Göre Mübadele Uygulamaları ve Cebel-i Bereket Sancağına Yerleştirilen Mübadiller

Murat POLAT

Received/27.06.2020

Published/21.12.2020

Özet

Mübadele, ekonomik açıdan büyük masraflarla yapılmıştır. Bu masrafları karşılayabilmek için, Atatürk, İslam dünyasından yardım istemiştir. Mübadele, Yunanistan devletinin büyük bölümünün Türklerden, Türkiye'nin bir kısmının da Rumlardan arındırılması sonucunu doğurmuştur. Yunanistan'dan, yüz binlerce mübadil, Türkiye'ye getirilmiştir. Bu insanlardan, bir kısmı Osmaniye'ye yerleştirilmiştir. Osmaniye'ye yerleştirilenlerin, Yunanistan'da iken, ekonomik durumları son derece iyi olduğu anlaşılmaktadır. Mübadillerin, Yunanistan'da yaşadıkları yerlerin iklimi, yetiştirdikleri tarım ürünlerine baktığımızda, Türkiye'de doğru yerlere iskan edildikleri görülür. Osmaniye'nin iklimi ve bitki örtüsü Yunanistan ile benzerlikler göstermektedir. Mübadillerin, iklim ve bitki örtüsü açısından, Osmaniye'ye uyum sağlamaları kolay olmuştur. Mübadillerden bazılarının yanlış beyanlarda bulunduğu ve haksız kazanç sağlamaya çalıştığı da tespit edilmiştir. Mübadele işleminde mübadillerin toplandıkları merkezlerde büyük trajediler yaşanmıştır. Türkiye'ye sevk edilen mübadiller de ilk zamanlar çok sıkıntı ve acılar çekmiştir. Mübadiller iskan edilirken aynı ilden, ilçeden, kasabadan ve köyden gelenlerin aynı yerleşim yerlerine iskan edilmesine dikkat edilmiştir.

Anahtar kelimeler: Mübadele, Lozan Barış Antlaşması, mübadil, Cebel-i Bereket mübadilleri, emval-i gayr-ı menkule.

The exchange practices according to the Lausanne Peace Treaty and the exchanges placed in the Cebel-i Bereket Sanjak

Abstract

The exchange was carried out economically at large costs. In order to cover these costs, Atatürk requested help from the Islamic world. Exchange, a large part of Greece from the Turkish government, Turkey has resulted in the purification of a portion of the Greeks. Greece, hundreds of thousands of emigrants, were brought to Turkey. Some of these people were settled in Osmaniye. It is understood that those who were settled in Osmaniye had a very good economic situation in Greece. Emigrants of the climate of the place they live in Greece, we look at the agricultural crops they grow, they seem to be

relocated at the right place in Turkey. Osmaniye's climate and vegetation show similarities with Greece. It was easy for the population to adapt to Osmaniye in terms of climate and vegetation. It has also been found that some of the Bulgarians misrepresent and try to make unfair gains. In the exchange process, there were great tragedies in the centers where the inhabitants gathered. Emigrants are shipped to Turkey for the first time and has suffered a lot of pain. While the inhabitants were resettled, care was taken to ensure that those from the same province, district, town and village were resettled in the same settlements.

Keywords: exchange, The Lausanne Peace Treaty, emigrants, Cebel-i Bereket exchanges, Non-transportable goods.

1. Giriş

Birinci Dünya Savaşına kadar, elinde külliyetli bir toprak bulunduran Osmanlı Devleti, I. Dünya Savaşı sonrası, Mondros Ateşkes Antlaşması ile kaçınılmaz bir dağılma sürecine girdi. Anadolu toprakları işgal edilmeye başlandı. Bu süreçte güney bölgelerini önce İngilizler işgal ettiler. Güney bölgelerini Fransızlar, İngilizlerden devralarak işgal ettiler. Antalya ve çevresi İtalyanlar, Batı Anadolu Yunanistan'ın işgali altına girerken, İngilizler, Arabistan ve Irak taraflarını işgal ettiler. Anadolu topraklarında yaklaşık altı asır hükümlük kuran koca imparatorluk dağılma aşamasına gelmişti.

Ülkenin birçok yeri işgale maruz kalırken, Atatürk 19 Mayıs 1919 tarihinde Samsun'a çıkarak Kurtuluş Savaşı mücadelesini başlatmıştır. Kurtuluş Savaşı'nda başarı sağlandığında ise Mudanya Ateşkes Antlaşması ile savaşa geçici ara verilmiş ve barış görüşmeleri başlamıştır.

Kurtuluş Savaşı'na son veren barış görüşmeleri sonucunda Lozan Barış Antlaşması 24 Temmuz 1923 tarihinde imzalanmıştır. Lozan Barış Antlaşması kapsamı içerisinde Yunanistan ile yapılan Halkların Mübadelesi Antlaşması da yer alıyordu. Bu anlaşma sonucunda Cebel-i Bereket Sancağı'na Yunanistan'da yaşayan Türkler'in bir kısmı yerleştirilmiştir.

Osmaniye'ye yerleştirilen mübadiller, Selanik ve Girit'ten gelenlerden oluşuyordu. Batı Trakya ise zaten antlaşma kapsamının dışında idi. Bu nedenle Yunanistan ve Girit ile ilgili kısa bilgiler vermek gerekiyor. Yunanistan'da, Girit ve Selanik iklimine, yükseltisine, çalışma şartlarına alışık olan bu insanlar, bir anda, iklimi farklı başka bir memlekete bir eşya gibi nakledildiler. Mübadillerin, iskan edildiği yerler, onların yaşam tarzına, alışık oldukları iklim şartlarına uygun olması gerekiyordu. Bu nedenle, Girit ve Selanik ile çok kısa bilgi vermek faydalı olacaktır.

Girit, yüzölçümü 8300 km² ile anakaranın güneydoğu açıklarında yer almaktadır. Girit, bir Ege adasıdır. Selanik ise Makedonya bölgesinde, verimli arazileri bulunan, Ege Denizi'nde kıyısı olan bir şehirdir. Bu adaların iklimi ise, Akdeniz iklimidir. Yani, yazlar sıcak ve kurak, kışlar ılık ve yağışlıdır (Güner-Ertürk, 2006).

Selanik ve Girit'in iklimi tipik Akdeniz iklimidir. Osmaniye'nin (Cebel-i Bereket) iklimi de tipik Akdeniz iklimidir. İskan edilen yer ile, gelinen yerin iklimi ve rakımı birbirine çok yakındır. Bu yakınlık, mübadillerin Osmaniye'ye uyumunu şüphesiz kolaylaştırmıştır. Bu benzerliğin dışında, Girit'in büyük bir ada olması, geniş düzlüklerinin bulunması şüphesiz ki tarım yapmaya imkan sağlamaktaydı. Selanik ise, Ege Denizi'nin kıyısında Yunanistan'ın, en geniş ovalarından birine sahipti. Selanik ve Girit'in tarıma elverişli olması gibi Cebel-i Bereket vilayeti de tarım için verimli tarım alanlarına sahipti. Yunanistan'dan, Cebel-i Bereket vilayetine gelenlere bakıldığında, çoğunluğunun çiftçi ve rençber olduğu yani mübadillerin tarım sektörü ile ilgili olduğu görülür. Cebel-i Bereket de, Çukurova gibi bereketli topraklarda tarım sektöründeki faaliyetleri gayet yoğun bir ildi.

Yunanistan'dan getirilen Müslüman halk, Türkiye'nin farklı bölgelerine ve illerine yerleştirilmişlerdir. Bu bağlamda Cebel-i Bereket vilayetine de mübadil yerleştirilmiştir.

1.1 Literatür Taraması

Lozan Barış Antlaşmasına Göre Mübadele Uygulamaları ve Cebel-i Bereket Sancağına Yerleştirilen Mübadiller adlı makale, Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşiv Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi Daire Başkanlığı envanterine kayıtlı arşiv belgelerinden, ilgili döneme ait resmî gazete ve döneme ait gazetelerden ve bu alana ait makalemize dayanak olabilecek tetkik eserlerden yararlanılmıştır. Lozan Barış Antlaşması ve Mübadiller ile ilgili fazla çalışma vardır. Ancak Cebel-i Bereket Sancağı'na yerleştirilen mübadiller ile ilgili bugüne kadar müstakil bir çalışma yapılmamıştır. Çalışmamızda makaleye konu olan Cebel-i Bereket mübadilleri hususunda birinciden kaynak kullanılmaya özen gösterilmiştir. Konuyu desteklemek amacı ile ilgili döneme ait ikincil bir kaynak olmasına rağmen dönemin gazeteleri de kullanılmaya çalışılmıştır. Tetkik eserlerden ise alanında öne çıkan ve mübadeleyi anlatan yardımcı kaynaklar kullanılmıştır. Cebel-i Bereket Sancağı mübadilleri ile ilgili bir müstakil çalışma olmamasından dolayı bu döneme ait Cebel-i Bereket ile ilgili tetkik eser kullanılmamıştır.

2. Materyal/Yöntem

"Lozan Barış Antlaşmasına Göre Mübadele Uygulamaları ve Cebel-i Bereket Sancağına Yerleştirilen Mübadiller" Türkiye'de işlenilmemiş özgün bir konudur. Lozan Barış Antlaşması çerçevesinde mübadele konusu işlenmekle birlikte Cebel-i Bereket vilayeti (Osmaniye) ölçeğinde bu konu işlenmemiştir. Konunun seçilmesinin sebebi budur. İstanbul Çatalca'ya yerleştirilen mübadiller ve bu mübadillerin ikinci ve üçüncü nesillerinin birbiri ile karşılaştırılması ile ilgili önemli bir doktora çalışması yapılmıştır(Türkeli 2016:1-286). Edirne(Özkan 2015: 1-305), Nevşehir (Kavaf 2015: 1-85), Edremit(Çevik 2016: 1-107), Sinop(Çakmak 2019: 1-204), Adana (Çomu 2005: 1-142), Çanakkale (Dalaman 2014:1-185), Muğla (Candeğer 2013: 1-83), mübadillerini konu alan çalışmalar yapılmıştır. Genel olarak Yunanistan mübadillerini konu alan ya da Yunanistan'ın mübadele yaklaşımını konu alan birçok genel çalışma yapılmıştır. Göç ile zenginleşen mimari, sosyal durumları konu alan çalışmalar da yapılmıştır. Ancak Cebel-i Bereket Sancağı'nı konu alan müstakil Cebel-i Bereket mübadilleri çalışması yapılmamıştır. Bu makalenin konusu, Yunanistan'dan getirilip, Osmaniye'ye yerleştirilen Türklerin, mübadele öncesi, mübadele esnası ve mübadele ile iskanlarında yaşadıkları süreç ve bu süreçte yaşadıkları zorluklar ve işlemler ve genel manada mübadele uygulaması nasıl yapıldığıdır?

Makale esas olarak T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA) belgelerine dayandırılmıştır. Belgeler edinildikten sonra, sıra belgelerin yeni Türk harflerine çevrilmesine gelmiştir. Yeni Türk harflerine çevrilen belgeler, içerdiği bilgiler çerçevesinde gruplandırıldı. Gruplandırılan belgelerin liste ve grafikleri yapıldı.

Mübadiller ile ilgili toplu bilgiler, bir formda olmasına rağmen, bu bilgilerin, kendi arasında da karşılaştırılmalı bir değerlendirmesine ihtiyaç duyuldu. Bu ihtiyaç ile birlikte çeşitli istatistikler ve grafikler oluşturuldu. Bu grafik ve istatistikler, bir değerlendirmeye tabi tutuldu. Bu değerlendirme sonucunda; Yunanistan'dan, Cebel-i Bereket'e (Osmaniye) gelen mübadillerin, Yunanistan'daki hayatları ile ilgili paha biçilmez bilgiler ortaya çıktı ki istatistikler ve grafiklerden de önemli çıkarımlarda bulunuldu.

Mübadiller ile ilgili genel ve özel bilgiler işlenirken, mübadele ile ilgili o dönemin belli başlı gazeteleri ve Resmi Gazete de taranarak, hem işin mevzuat boyutu hem de kamuoyundaki mübadele konusunun, genel durumunu görme ve tespit etme imkanına kavuşuldu.

Dönemin gazetelerinin yanı sıra konu ile ilgili kaynaklar da tarandı. Yararlanılmasında fayda gördüğüm kaynaklardan da azami ölçüde yararlanıldı. Esasen bizim dayandığımız asıl belgeler arşiv vesikalari olması ve bu belgelerin de sıhhatinin su götürmez bir gerçek olması nedeni ile dönemin kaynakları bizim görüşümüzü destekler ve sunduğumuz belgelere şahitlik eder niteliktedir.

Makale, belgelerin kullanılması, dönemin gazetelerinin taranması ve gazetelerden yararlanılarak ortaya çıkan tablonun kullanılması ve konu ile ilgili yayınların işlenmesi ile ortaya Türkiye Cumhuriyetinin kuruluş yıllarında büyük sorunları, dramları bünyesinde barındıran önemli bir konuyu aydınlatmaya çalışmıştır.

3. Bulgular ve tartışma

3.1. Lozan Barış Antlaşması Sürecine Kısa Bakış

Lozan Barış Antlaşması, 19 Mayıs 1919 Atatürk'ün Samsun'a çıkışı, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açılması ile devam eden süreçte, Kurtuluş Savaşı'nın tamamıyla bittiğini ve yeni Türkiye devletini müjdeleyen çok önemli bir antlaşmadır. Lozan Barış Antlaşması kolay imzalanabilen bir antlaşma değildir. Lozan Barış Antlaşmasına Türkiye adına İsmet Paşa, baş delege, Sinop Milletvekili ve Sağlık Bakanı Rıza Nur ile Trabzon Milletvekili ve Maliye Bakanı Hasan Saka delege olarak katılmışlardır. Konferans 21 Kasım 1922'de başladı. İsmet Paşa, 4 Şubat 1923 tarihinde konferanstan ayrılmıştır.(Atatürk 2006: 511). Sonuçta Lozan Barış Antlaşması, 24 Temmuz 1923 tarihinde imzalanmıştır. Antlaşmanın yürürlüğe girebilmesi için de mecliste kabul edilmesi gerekiyordu. Türkiye Büyük Millet Meclisi Lozan Barış Antlaşmasını görüşerek kanunlaştırmıştır. (Resmî Ceride h. 1342, 28 Muharrem/m. 1339, 10 Eylül).

Lozan Barış Antlaşması, ittifak devletlerinin, Çanakkale'de ve İstanbul'da zırhlı gemi bulundurma tekliflerinden tutun, eski alışkanlıklarını sürdürmek için imtiyazların devam etmesi tekliflerine kadar, galip bir devlete yapılamayacak, bir çok gevşek teklif ve dayatmaları içeren bir süreçtir (Tanin, h.30 Zilka'de 1341/m.15 Temmuz 1339). Lozan Barış Antlaşması, imtiyazlar konusu sebebi ile ve Musul'un Türkiye'ye bırakılması meselelerinden dolayı bir süre kesintiye bile uğramıştır(Tanin, h. 1341, 30 Zilka'de/m. 1339, 15 Temmuz). Tanin Gazetesi, Gazette de Lausanne'ye dayandırdığı bir haberde, Goben gemisi dahil bütün savaş gemilerinden alınan topların Türkiye'ye iade edilme görüşmelerinden bahseder. Lozan görüşmelerinde İstanbul hükümetinin imzaya ve görüşmelere çağrılmaması, bir açıdan Osmanlı Devleti'nin tasfiyesi sayılabilir. Koca bir devletin tasfiyesi ve yeni devletin yeşerme yeri olan Lozan'da, onlarca konu masaya yatırılmıştır. Bu konulardan bir tanesi de Irak ve Türkiye sınırlarının bir türlü belirlenememesi idi. Bu sorun ise daha sonra İngiltere ile yapılacak görüşmelerde belirlenmesi kararı ile aşılması kabul ediliyordu. Osmanlı Devletinin genel borçları bile bu antlaşmada görüşülen konular arasındadır (Tanin, h.1341, 5 Zil-Hicce/ m. 1339, 20 Temmuz). Lozan Antlaşması aşamaları, aslında taktikler, direktifler, diplomatik oyunlar silsilesidir. Bu antlaşma, Büyük Millet Meclisi'nde kabul edilene kadar, İstanbul Boğazı'ndan ittifak devletlerinin savaş gemilerinin çekilmeme kararının, Lozan'da dayatılması da ayrı bir garabettir. Ancak; Ankara'nın, İsmet Paşaya verdiği talimat ve kararlılıkla ittifak devletleri yeni yönetimin kararlılığını da görmüş oldu (Tanin, 1341, 2 h.Zi'l-hicce/ m.1339, 17 Temmuz). Varılan antlaşma gereği, ülkeler donanmalarını İstanbul'dan çekecekler, Lozan Antlaşmasını kendi ülkelerinde onaylayıncaya kadar İstanbul'da bir kruvazör ve iki torpido bulundurabileceklerdi (Tanin, h.3 Zi'l-Hicce 1341/ m. 18 Temmuz 1339).

Ankara'da yeşeren ve hakimiyetini Anadolu'nun tamamına yayan Ankara hükümeti, Lozan'daki heyetine talimatlar yağdırır. Diplomatik savaşlar, taktik oyunlar Lozan'a katılan tüm devletlerin uyguladığı bir yöntem olur.

Türk hükümeti, kendi heyetine, Misak-ı Millî hedeflerine ulaşabilmek için azınlıklar sorunu ve nüfus mübadelesi konusunda sıkı direktifler verir (Demirci, 2011:60-61).

3.2.Nüfus Mübadelesi Antlaşması ve Bu Süreçte Yaşananlar

Halkların Mübadelesi Antlaşmasının alt yapısını Dr. Nansen oluşturmuştur. Dr. Nansen Milletler Cemiyeti Meclisince görevlendirildiğinde Yunan hükümetinin de Türk hükümetinin de halkların mübadelesine sıcak baktıklarını fark etti. Dr. Nansen sığınmış göçmenlerle ilgili çalışmalar yaptığı sırada göçmenlerin yaşadıkları sıkıntıları çözmek için Yunan ve Türk hükümetlerinin istekli olduğunu gördü. Mübadele, Yakın Doğu'da iç içe girmiş halkların ayrıştırılmasıdır.Yakın Doğu'da sorunların çözümü de iç içe girmiş halkların birbirinden ayrıştırılması yani mübadeleden geçmektedir (Meray, 2001: 139). Dr. Nansen, mübadelenin yapılmasının bu uygulamanın üzerinde uygulanacak halka ve ilgili devletlere büyük faydalar sağlayacağını ve bir çok sorunu çözeceğini görmüştür. Tabii bu durum hem Yunan hem Türk azınlıklar için tatmin edici sonuç almak anlamına gelmiyordu. Mübadelenin her iki ülke açısından da büyük zorluklar ve ekonomik sorunlara yol açacağı tahmin ediliyordu. Bu durumu daha az zarar ile atlatabilmek için mübadele antlaşmasının tarım sezonu başlamadan önce yapılması gerekiyordu. Zira Türkiye Yunanistan'dan gelen soydaşlarına işlenmemiş toprakları tarım sezonundan önce verebilirse yüz binlerce insanın tarım aracılığı ile kendisini doyurabilmesi mümkün olacaktı. Bu durum kuşkusuz Yunanistan'a gönderilecek mübadiller için de geçerli idi. Mübadelenin zorlukları olmakla birlikte daha önceden uygulanan Bulgaristan ve Yunanistan arasındaki mübadele uygulaması Türk Yunan mübadelesinin uygulamaları açısından önünde iyi bir örnekti (Meray, 2001: 120). Mübadele konusunda Yunanistan'a göç edecek Rumlar daha şanslı görülmekte idi. Zira Yunanistan'da yaşayan Türklerin evleri sağlam, yanmamış, tahrip olmamış hatta tarlalar ekili bir durumdaydı. Oysa Yunanistan'dan Türkiye'ye göç edecek Türkler o kadar şanslı değildi. Zira savaş nedeni ile özellikle Trakya'nın büyük bir kısmı boşaltılmıştı. Batı Anadolu'da birçok köy ve ev ise tahrip edilmiş durumda idi (Meray, 2001: 125).

İsmet Paşa, halkların mübadelesinin "Yersiz-yurtsuz, başıboş dolaşan zavallı insanların derdine çare bulmanın gecikmeye gelmez bir durum" olduğunu Lord Curzon'a hitaben ifade etmiştir. Mübadele konusu karmaşık bir konu olduğundan; önce alt komisyonda görüşülmesi benimsendi. Mübadele konusu alt komisyonda üç ana başlık altında ele alındı:

- 1 . Sivil rehinelerin geri verilmesi.
2. Savaş tutsaklarının mübadelesi.
3. Nüfus mübadelesi (Rum ve Türk azınlıklar)

Sivil rehinelerin geri verilmesi ve savaş tutsaklarının eşit sayılarda verilmesi konusunda antlaşmaya kolay varılmıştır. Ancak nüfus mübadelesi konusu karışık bir konu olması bakımından daha detaylı ele alınmış ve nihayetinde bu konuda da anlaşmaya varılmıştır (Meray, 2001: 322).

İsmet Paşa, Ankara'nın kendisine verdiği nüfus mübadelesi direktifleri sonucunda 1 Aralık 1922 günü Yunanistan-Türkiye nüfus mübadelesi, savaş esirleri ve rehinelerin iadesi konusunda Türkiye'nin görüşlerini Yunanistan'a bildirdi (Demirci 2011:90). Bu bildirimden sonra, yapılan görüşmeler neticesinde anlaşma sağlandı. Antlaşma gereğince, nüfus mübadelesi gerçekleşti (Demirci, 2011:198). Mübadele maddesi, Anadolu'da yaşayan Rum nüfus, Yunanistan'a; Yunanistan'da yaşayan Türk nüfus ise Türkiye'ye gönderilecekti (Resmî Ceride, 28 Muharrem 1342). Türkiye ile Yunanistan arasında varılan halkların mübadelesi özel antlaşması 30 Ocak 1923 tarihinde imzalandı (Demirci, 2011:259). Bu antlaşma, Lozan Barış Antlaşmasının genel imza aşamasından önce imzalanmış bir antlaşmadır.

Mübadele, her iki ülkede bulunan insanların karşılıklı yer değiştirmesini içeriyordu. Oysa mübadeleye tabi tutulanlar, bir eşya, mal değildi. Ancak bu insanlar sanki bir eşya imiş gibi karşılıklı olarak yer değiştirmek zorunda kaldılar. Sanki Yunanistan'dan bir tarım ürünü toplar gibi, Yunanistan'ın bir çok bölgesinden sayıları beş yüz bine ulaşan insanları evlerinden toplayıp, limanlara ve toplanma yerlerine yığmışlardır. İşte mübadillerin sancılı, ciğerleri yakan dramları, bu aşama ile başlamıştır. İnsan olmak münasebetiyle onların her birinin kıymeti cihan değerdir (Nadi, r.15 Mayıs 1340).

Yunanistan ile İmzalanan Mübadele Antlaşmasının Önemli Maddeleri:

Yunanistan ile imzalanan Halkların Mübadelesi Antlaşmasının zabıtları diğer önemli maddelerinde olduğu gibi detaylı bir şekilde verilmiştir. Halkların Mübadelesi Antlaşmasının önemi maddeleri sıralanmıştır.; Seha L. Meray'ın çevirdiği **Lozan Barış Konferansı Tutanaklar Belgeler** adlı eserinde aşağıda sıralanmıştır (Meray, 2001: 1-392).

◆ 1 Mayıs 1923 tarihinden başlayarak Türkiye'de yaşayan, Rum Ortodokslar, Yunanistan'a; Yunanistan tebaiyetinde yaşayan Müslümanlar da zorunlu olarak yer değiştirmeye başlayacaklardır. Karşılıklı değişilen kişiler, ilgili devletlerin izni olmadan ne Rumlar Türkiye'de, ne de Yunanistan'dan gelen Müslümanlar, tekrar Yunanistan'da yerleşebileceklerdir.

◆ İlk mübadele kafilesini, Rumların Küçük Asya'dan toptan göçleri sırasında, ailelerinden ayrılarak tutuklanan erkeklerin, Anadolu'dan Yunanistan'a geri gönderilmesi meydana getirecektir. Bu geri gönderme pek yakın bir tarihte yapılacaktır.

◆ İstanbul'da yaşayan Rum halkı, mübadeleye dahil edilmeyecektir. Yani İstanbullu Rumlar Türkiye'de kalacaktır. Bu kapsama sadece İstanbul'a 30 Ekim 1918 tarihinden sonra yerleşen Rumlar dahil değildir. Bu konuda bir ilerleme kayıt edilememiştir. İsmet Paşanın bu telgraft görüşmelerin sekteye uğramaması adına, Yunan tarafının hassasiyetinin Ankara'ya bildirmesinden kaynaklanan bir endişedir.

◆ Batı Trakya Müslüman halkı da mübadele kapsamında yer almayacaktır.

◆ Rum halkından olup da daha önce Türkiye'yi terk etmiş ama aileleri Türkiye'de kalmış kişilerin aileleri mübadelede ilk kafileyi oluşturacaklardır.

◆ Rum ve Müslüman hakların mübadelesi insanlık ve sağlık nedenleri yüzünden, ancak 1923 Mayısında yapılacaktır.

◆ Uluslararası Kızılhaç'ın özel komisyonları, her iki tarafta da, mübadele işlemlerinin yürütülmesine göz kulak olacaklardır.

◆ Mübadeleye tabi Rum ve Müslümanların ilgili devletlerdeki mal, tasarruf hakları ve alacakları korunacak ve zarar verilmeyecektir.

◆ Mübadeleye tabi kişilerin gidişine hiçbir şekilde engel çıkartılmayacaktır. Mübadeleye tabi kişilerden hüküm giyen, hapisteye olan, kovuşturulmada bulunanların iş ve işlemleri gönderildikleri ülkede gerçekleştirilecektir.

◆ Mübadiller, ayrıldıkları ülkenin vatandaşlıklarını kaybedecek ve geldikleri ülkenin vatandaşlığını kazanacaklardır.

◆ Mübadiller, mallarını yanlarında götürebilecekler ve bu mallara herhangi bir şekilde vergi ya da harç vermeyeceklerdir.

◆ Eğer mübadiller, yanlarında mallarını götürmeyecek olurlarsa, bu mallar ilgili ülke memuru ve mal sahibinin huzurunda sayılacak, dökümü çıkartılacaktır. Bu liste dört adet düzenlenecektir. Bunlardan bir tanesi karma komisyonda kalacak, diğeri ilgili ülkede, diğeri gönderilen ülkeye ve dördüncü nüsha da göç edecek kimseye verilecektir.

◆ Rum cemaatine ait vakıf malları ve diğer mallar ya da Yunanistan'daki Müslüman cemaatine ait mallar sayım döküm yapılacak, bedeli takdir edilecek ve bedeline göre tasfiye edilebilecektir. Cemaatlerin mallarının tasfiye hususu, İstanbul'da bulunan Rum cemaat mallarını kapsamıyordu.

◆ Antlaşmanın uygulanabilmesi için bir karma komisyon kurulacaktır.

◆Karma komisyon, göçü kolaylaştırmak, taşınır ve taşınmaz malları tasfiye etmek için çalışacaktır.

◆Karma komisyon, göç ile ilgili her konuda yetkili olacaktır.

◆ Karma komisyon, mal bedellerini takdir ederken, altının değerini baz alacaktır.

◆Mal tasfiyesinde ülkelerin hesapları birbirini karşılarsa hesaplar tasfiye edilecektir. Hesaplar birbirine denk gelmez de bir ülke diğerine borçlu kalırsa, bu zamana yayılarak ödenecektir. (Meray, 2001: 1-392)

◆Yunanistan ve Türkiye göç uygulamasını kolaylaştırabilmek adına karma komisyona avans para yatırmayı kabul etmişlerdi. (Özbay, 2004: 556-560).

Anadolu'nun Rumlardan arındırılması, saflaştırılmasına yönelik olduğu gibi, Yunanistan'ın da Türklerden arındırılmasına yönelik olduğu görülmektedir.

Mübadele öncesi, savaştan yeni çıkmış, yorgun, bitkin, fakir, harabe bir Anadolu olduğu görülmektedir. Mübadiller, doğup büyüdüleri memleketten antlaşma gereği, Türkiye'ye göç edeceklerdir. Mübadiller, sömürgecilerin dolaşp, yaktığı, harap ettiği bir ülkeye gelecekleri için daha gelmeden aslında acınacak duruma düşmüşlerdir. Zira, mübadele maddesi, sadece bu insanlar için hazırlanmıştı. Yunanistan'daki Türkler, daha düne kadar kendi vatan topraklarında yaşarken, bir anda başka bir devletin toprağında, ateş çemberi içinde yola düşen bir grup halini almışlardı (Akşam, r.1339, 4 Eylül). Mübadele konusu, bilimsel ele alınması gereken bir konudur. Zira yıllardır iskan ve ıslah konusunda tecrübe kazanan Osmanlı devletinde hava, iklim ve bölgeye uyum sağlayamayan insanların toplu ölümleri bir vakıadır. Mübadele işlerinin uygulanması için ciddi bir bütçenin gerektiği ise göz ardı edilemeyecek önemli bir durumdur(Tanin: h.1341, 21 Zi'l-Hicce 1341/r.1339, 4 Ağustos).

Mübadillere, Türkiye'de verilecek mallar ve barınacakları yerleri belirlemek amacı ile TBMM'de bir kanun çıkartılır. Kanun madde madde şu şekildedir:

Mübâdeleye Tâbi Ahaliye Verilecek Emvâl-i Gayr-ı Menkûle Hakkında Kanun Süreti:(Tanin, h. 1341, 21 Zi'l-Hicce/m. 1339, 4 Ağustos).

Numerosu:488

Birinci Madde: Mübâdele sûretiyle Yunanistan'dan gelen veya evvelce gelmiş olub mübâdeleye tâbi' bulunan muhâcirînden Yunanistan'da emvâl-i gayr-ı menkûle terk eylemiş olanlara mevâdd-i âtiyede münderic şartlar ve nisbetler dâhilinde ve sûret-i kat'iyede emvâl-i gayr-ı menkûle tefvîz olunur.

İkinci Mâdde: Tasarruf senelerinde veya tasarrufu müsbet vesâik-i resmîyelerinde elli bin liraya kadar emlâk ve arazileri mukayyed bulunanlara kıyem-i mukayyedenin yüzde yirmisi nisbetinde emvâl-i gayr-ı menkûle tefvîz edilir. Ve verilecek emvâl-ı gayr-ı menkûle için kuyûd-ı tasarrufiyedeki kıymet esâs ittihâz olunur. Elli bin liradan fazla emlâk sâhibi olanlara bu mikdârdan fazlası için mübâdele muamelesinin tasfiye-i kat'iyesine kadar bir şey verilemez.

Üçüncü Mâdde: Kendilerine emvâl-i gayr-ı menkûle verilmesi talebinde bulunanlara tasarruf senetlerini veya vesâik-i resmîyelerini dâire-i âidesine ibrâz ve tevdi'e ve senedât-ı tasarrufiye ve vesâik-i resmîye münderecâtının tamâmen veyâ kısmen makrûn-ı sıhhat ve hakikat olmadığı tebeyün eylediği taktîrde bir günâ mütâlebât ve i'tirâzâtta bulunmaksızın haklarında dördüncü mâdde ahkâmının tatbikine muvâfakatı mütezammın olarak taahhüdname i'tâsına mecbûrdurlar.

Dördüncü Mâdde: Kendilerine emvâl-i gayr-ı menkûle tefvîz olunan kimselerin terk ettikleri memleketlerde uhdelerinde bulunduğu beyân eyledikleri mikdârda veyâ aslen emvâl-i gayr-ı menkûle mukayyed olmadığı bi'l-âhere tahakkuk edenler veya nâmlarına mukayyed emvâl-i gayr-ı menkûle olub da tesbîti için Muhtelit Mübâdele Komisyonu'na mürâcaat eylememiş oldukları taktîrde kendilerine tefvîz olunan emvâl kısmen veyâ kâmilen istirdâd hâlinde bunların işğâl ve infâ' zamanlarına âid olub mecâlis-i idârece tahmîn ve taktîr etdirilecek ecr-i misilleri dahi ahz ve tahsil edilir.

Beşinci Mâdde: İşbu kânun ile muayyen nisbet dâiresinde tefvîz ve tevdî' olunacak emvâl-i metrükeden hâric kalub bağ ve zeytunluk gibi devâm-ı ma'mûriyetleri işletmeye ve timara mütevakıf olan emvâl ve emlâk bunları işletmeye ehliyet ve kâbiliyeti olan muhâcirlere tercihan icâr olunacağı gibi, geldikleri mahalde terk etmiş oldukları mallarının yüzde yirmisine mukâbil olarak müstakil ve müfrez bir parça i'tâ ve tefvîzi mümkün olamayub kendilerine kâbil taksim olamayan emvâl-i metrükeden bir kısım şâyi'-i tefvîzi zarûreti hâsıl olmuş olan mütefevzilere dahi iş bu mâlik tefvîz hâricinde kalan cüz'i şâyi'leri kezâlik tercihan icâr edenlere bu icârlarda bedellât-ı icâre mecâlis-i idârece tahmîn etdirilerek ta'yîn olunur.

İş bu müste'cirlerin evvelce tefevvüz eyledikleri mikdârdan ziyâdesine istihkâkları olduğu muhtelit mübâdele hey'etlerinin kat'i beyannâmelerine binâen bi'l-âhere tahakkuk etmekle berâber yüzde yirmi nisbetinden fazlası için tekrâr bir umûmî tefvîz yapılır ve bu hâlde mikdâr-ı istihkâk ile me'cûrun kıymeti de mütenâsib olur ise emvâl-i me'cûre müste'cirlerine tefvîz edilir.

Altıncı Mâdde: Tefvîz edilecek emvâl-i gayr-ı menkûle her memleket ahâlisi için ancak ta'yîn olunan iskân muntıkları dâhilindeki emvâl-i metrükeden verilen ve hîn-i i'tâ ve tefvîzden terk ettikleri emvâl-i gayr-ı menkûlenin nev' ve şeref ve mevki'i, nazar-ı dikkate alınır. Bu sûretle arâzi veya çiftlik dükkân veya her nev' akâr, değirmen veya fabrika terk etmiş olanlara yine yine aynı nev'den ve kâin oldukları mahallere göre köy, kasaba veya şehirlerde olmak üzere emvâl-i gayr-ı menkûle i'tâ olunur. Fakat muayyen iskân muntıkları dâhilinde aynı nev'den emvâl-i gayr-ı menkûle bulunmadığı takdirde yalnız terk edilen emvâl-i gayr-ı menkûlenin mevki'leri gözetilerek diğer nev' emvâl verilebilir. Bir iskân muntikası dâhilinde fabrika bulunmadığını ve diğer muntikada mevcûd olup, fakat o muntikada da Yunanistan'da fabrika terk etmiş kimse olmadığı takdirde yalnız fabrika terk edenlere münhasır olmak üzere iskân muntıkları hâricindeki fabrikanın i'tâsı câiz olduğu gibi taleb vukûunda iskân muntikası itihâz edilmiş olan mahallerde vâki' gayr-ı menkûl emvâl dahi verilebilir.

Yedinci Mâdde: Tefvîz olunan emvâl-i gayr-ı menkûle mübâdele muâmelesinin hitâm-ı kat'yesine kadar hiç bir sûretle bey' ve ferâğ olunamaz. Bunların hibe ve terhînleri veyâ te'minât irâesi de câiz değildir. Şekl-i hâzırlarının tebdil ve tağyiri ve hedm ve tahrîbi dahi memnû'dur. Şekl-i hâzırlarının tebdiline veyâ esâslı ta'mîre zarûret ve ihtiyâz hâsıl olursa evvel emirde mübâdele ve İskân Vekâletince ta'yîn olunacak usûl dâiresinde müsâade istihsâl edilmek muktezî olup yalnız ta'mûrât-ı cüz'îye istihsâl-i müsâade kayddan müstesnâdır. İş bu emvâl-i gayr-ı menkûleyi hedm ve tahrîb veya ihrâk edenler başkalarının emvâl-i gayr-ı menkûle sini hedm ve tahrîb veya ihrâk eylemişçesine mücâzât olunurlar.

Sekizinci Mâdde: 21 Eylül 1916 (8 Eylül 1332) târihli muvakkat mütemevvilân muhâcirine muvakkaten tevzî' ve i'tâ edilüb el-yevm taht-ı idârelerinde bulunan emvâl-i gayr-ı menkûle iş bu kânun ile muayyen şurût ve nisbet dâiresinde kendilerine tefvîz olunacaktır.

İş bu emvâl-i vâzu'l-yed olanlar, mübâdeleye tâbi' memleket ahâlisinden oldukları takdirde emvâl-i mebhûsenin ikinci mâddede zikr edilen nisbetden fazla kalacak kısmı mübâdeleye gayr-ı tâbi' memleket ahâlisinden olanların ise tamamı istirdâd veyâ bedelleri muksitan istifâ kılınmak üzere ibkâ edilebilir. İşbu husûsun suver-i tatbikiyesi bir ta'lîmâtname ile ta'yîn ve tesbît kılınacaktır.

Dokuzuncu Mâdde: İşbu kânûnun icrâsına mübâdele, i'mâr ve iskân ve mâliye ve adliye vekîlleri me'mûrudur. (Resmi Ceride, h.1342, 14 Şevval/m. 1340, 17 Mayıs, Kanun no:70.2).

Bu kanuna göre, Mübadillere verilecek arazi, tarla, ev gibi gayr-ı menkuller Yunanistan'daki mallarına göre verilecektir. Bununla birlikte mübadillere ev verilirken mübadillerin ailevi durumu, ailenin fert sayısı gibi ölçütlerde göz önünde bulundurulmuştur.

3.3.Mübadele Uygulaması ve Mübadele Kuruluşları

Söz konusu mübadelede Türkiye'de nasıl bir yol izlendi? Yunanistan'da kurulu bir düzeni olan Türkler, Türkiye'ye getirildiğinde onlara Yunanistan'daki hayatları sunulabildi mi? Mübadele

işlemi nasıl, ne şekilde cereyan etti? Mübadele işlemleri sırasında cereyan eden olaylar, yeni ihdas edilen kurumlar oldu mu? Türkiye mübadele sorunu nasıl çözdü? Mübadele işleri Osmaniye (Cebel-i Bereket) iline nasıl yansıdı? Osmaniye'ye (Cebel-i Bereket) Yunanistan'ın neresinden Türkler yerleştirildi? Osmaniye'ye yerleştirilen bu insanların ekonomik durumları nasıldı? Makalenin ilerleyen aşamalarında bu soruların cevabı aranacaktır.

XX. yüzyılın ilk çeyreğinde, Osmanlı Devleti birbiri peşi sıra savaflara katıldı. Osmanlı Devleti, katıldığı bu savaflarda yenik düştü. Bu yenilgi, Osmanlı Devletinin aslında yıkılma arefesinde olduğunu göstermekte idi. Kurtuluş Savaşı için yapılan mücadele tüm yokluk ve yoksunluklara rağmen başarılı oldu. Lozan Barış Antlaşması ise yeni devletin kuruluşunun en önemli senedir. XX. yüzyılın ilk çeyreğinde Türkiye Cumhuriyeti Devleti kuruldu. Yeni devlet, Osmanlı Devletinin mirasçısı olması nedeni ile Osmanlı Devletinin tüm sorumluluklarını yüklenmek zorunda kaldı. Bunun yanı sıra Ankara Hükümeti, Lozan Antlaşmasında yer alan "Mübadele" maddesini uygulamak üzere, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde bir kaç kanun çıkarttı. Bu kanunlardan bir tanesi Mübâdele, İmar ve İskân Vekâleti İhdâsına dairdir(Resmî Ceride, h. 1342, 7 Rebîü'l-Evvel /r. 1339, 18 Teşrîn-i Evvel). Bu teşkilat kanunu 9 Aralık 1920 (27 Rebîü'l- Evvel sene 1339) yılında Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir (Resmî Ceride, h. 1342, 27 Rebîü'l-Evvel/r. 1339, 7 Teşrîn-i Sâni). Kanun, fakirlik ve yoksunluğa rağmen, mübadele işlemlerinin maddi finansmanını sağlamak amacı ile çıkartılmıştır. Kanunun adı: "Lozan Mukâvelenâmesine Müstenit Mübâdele-i Ahâlî ve Emvâl, Mesârif-i Umûmiyesine Âid Tahsîsât Kânûnu" idi. Bu kanuna göre "Mübâdele ve İmar Genel Müdürlüğü" Bütçesine 3.050.448 Lira ödenek ayrıldı. Söz konusu kanuna göre bu ödenek mübadele işlemlerine, mübadele işlemlerinde görev alacak memurların maaş, ödenek, sevk, iaşe, iskan, tamirat, inşaat ve sağlık önlemleri için kullanılacaktır (Resmî Ceride, h. 1342, 20 Rebîü'l-Âhir 1342/r. 1339, 29 Teşrîn-i Sâni). Mübadele işlemlerini yürütebilmek için de "Mübâdele İmar Müdüriyyet-i Umumiyesi" adında bir genel müdürlük kurulur (Resmî Ceride, h. 1342, 20 Rebîü'l-Âhir/ r. 1339, 29 Teşrîn-i Sâni). Söz konusu müdürlüğün görevi ise mübadele işlemlerini yapmak, göç edenleri iskân etmek, savaş nedeni ile yıkılan, yanana şehirleri yeniden onarmak ve imar etmektir. Kanuna göre, Mübâdele ve İmar Genel Müdürlüğü, İcrâ Vekilleri Heyeti'ne bağlanmıştır. Bu işlemlerin yanı sıra Mübadele işlemlerini daha sağlıklı yürütebilmek için Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde uzun bir tartışmanın ardından "İmar Vekaleti" kurulmuştur (Resmî Ceride, h. 1342, 20 Rebîü'l-Âhir/r. 1339, 29 Teşrîn-i Sâni). Mübadele İmar ve İskan Kanunu da mübadele iş ve işlemlerinin daha düzenli çıkartılması için 19 Kasım 1923 (9 Rebîü'l-âhir sene 1342) tarihinde çıkartılmıştır. Bu kanunun maddeleri aşağıdaki, gibidir(Resmî Ceride, h. 1342, 9 Rebîü'l-Âhir /r. 1339, 18 Teşrîn-i Sâni).

Mübadele konusu sanıldığı kadar kolay bir iş değildir. Sosyal, siyasi, ekonomik, zirai, bir çok yönü vardır. Bu dev nüfus hareketliliği, üst üste savaflarla fakirleşmiş, imparatorluk bakiyesi olarak Anadolu'da inşa edilen, yeni Türk Devleti'ni, ekonomik açıdan sıkıntıya sokmuştur. İşte bu sıkıntıları aşabilmek adına, Mustafa Kemal Atatürk, mübadele için gerekli parasal sorunları çözmek için İslam aleminden yardım istemiştir. Atatürk, bu yardım isteğini Hilal-i Ahmer Cemiyeti aracılığı ile yapmıştır. Atatürk'ün mübadele sorununu çözmek için İslam aleminden yardım toplama çabaları, mübadele meselesinin yeni Türkiye için, ne kadar masraflı, çetin bir işlem olduğunu göstermektedir(Akşam Gazetesi, r. 1339, 25 Teşrin-i Evvel).

Mübadele mevzuatının fişegi Lozan'da ateşlenmiş, TBMM'de yasallaşmış ve alt yapısı oluşturulmuştur. Bakanlar kurulu süreci yönetmek için bir yandan yasal komisyonlar, kurum ve kuruluşlar oluştururken, bir yandan da Yunanistan'dan gelecek olan mübadillerin Yunanistan'da bir hak ve mal kaybına uğramaması için yoğun şekilde çalışılıyordu. Zira Yunanistan, mübadele görüşmeleri sırasında, İstanbul'daki Rum kesiminin mallarını güvence altına aldığı gibi Türk hükümetinin İstanbul'daki Rum tutuklulara yönelik uygulamalarını dahi titizlikle takip ediyordu.

Türk hükümeti ise mübadil olarak geleceklerin hem açık kimliklerini tespit edebilmek hem mal varlıkları hakkında bilgi sahibi olabilmek için çeşitli formlar hazırlamıştır.

3.4.Mübadele Yolculuğu

Mübadele-i ahâli yani halkların karşılıklı yer değiştirmesi, Lozan Barış Antlaşması'nda bir takvime bağlanmamıştı. Lozan Barış Antlaşması'nın imza tarihi 24 Temmuz 1923 olmasına rağmen Halkların Mübadelesi Antlaşması Yunanistan ile önceden imzalanmış ve kayıt altına alınmıştı. Bu antlaşmaya dayanılarak yani Lozan Barış Antlaşması resmî tarihinden önce, 11 Temmuz 1923 günü mübadelenin uygulanması için bir talimatname çıkartılmıştır. Bu talimatnamede, Yunanistan ve Türkiye'deki halkların karşılıklı olarak yer değiştireceği anlatılmaktadır. Halkların yer değiştirirken uygulanacak esaslar da bu talimatnamede düzenlenmiştir.

Halkların Mübadelesi Antlaşması imzalandıktan sonra, Yunanistan kendi topraklarındaki Müslümanlara zulmetmeye ve bu insanlara baskı yapmaya başlamıştır. Bu baskı ve işkencenin sebebi Türkler'in bir an önce Yunan topraklarından ayrılmalarını sağlamaktır. Yunanistan özellikle Midilli'de bulunan müslümanlara, insanlıkla bağdaşmayan zulmü yapmıştır. Oysa mübadele hazırlıkları tamamlanamamıştır. Midilli'deki halkların kitlesel olarak taşınması için zamana ihtiyaç vardır. Mübadele hazırlıkları tam manası ile tamamlanmadığından Midilli'de bulunan Müslümanların biraz daha sabretmeleri gerekmiştir(Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi Başkanlığı, (BCA), 030.10.00.00.123.873.4.2). Bu sabır ise günlerce limanlarda aç, susuz ve çaresiz bekleyişe dönüşmüştür. Mübadele uygulamalarını kolaylaştırmak için mübadilleri taşıyan gemilerden sıhhiye vergisi alınmaması da önceden kararlaştırılmıştır(BCA, BCA, 030.10.00.00.123.874.2.2).

Türk hükümetinin mübadiller için hazırladığı formlardan bir tanesi tasfiye talepname formudur. Söz konusu bu form ileride daha geniş anlatılacağı üzere, mübadillerin Yunanistan'da bulunan taşınır ve taşınmaz malları ile ilgili verilen bilginini doğru olduğunu taahhüt altına alan bir formdur.

3.5.Tasfiye Talepnemeleri

Yunanistan ile yapılan anlaşma doğrultusunda mübadiller, Yunanistan'daki mallarını ya da gelir getiren mülklerinin hâsılını alabilmek için yerleşim yerlerinde oluşturulan komisyonlara başvurmaları gerektiği anlaşılmaktadır. Komisyonlara baş vuran mübadillerin Yunanistan'da olan mallarını ispat etmek noktasında mübadillerin ifadeleri ve tasfiye talepnemeleri oluşturulurken şahitlerin de ifadeleri gözöünde tutulmuş ve oluşturulan tasfiye talepnemeleri yerel yetkililer tarafından onaylanmıştır(Çelebi 2006:37). Muhtelit Mübadele Komisyonu'nca hazırlanan tasfiye talepnemelerinin ilk formunda, ilk sayfasında, mübadilin ve babasının adı, Yunanistan'da yaşadığı il, ilçe ve köy ismini, mübadillerin Türkiye'de hangi il, ilçe ve köye yerleştirildiği bilgisi vardır. Tasfiye talepnamesinin bu ilk sayfasında yer alan bilgiler hayatî öneme sahiptir. Zira mübadiller ile ilgili Yunanistan'da ya da Türkiye'de bir sorun ortaya çıktığında, mübadili Türkiye'de bulmak ve Yunanistan'daki sorunu da daha hızlı çözüme kavuşturabilmek mümkün olacaktı. Tasfiye talepname formunda, mübadilin mesleğinin yazılacağı bir bölüm de ayrılmıştı. Bu küçük detaylar mübadillerin Türkiye'de ne iş yapacağı ile ilgili bizlere bilgiler de sunmaktadır (BCA, 130.16.13.2 / 41.17.11).

Tasfiye talepnamesi formunun, A Cetveli bölümü ise Yunanistan'dan hareket edilirken mübadil mallarının durumunu tespit etmek amacı ile hazırlanmış son derece önemli bir formdur. Bu formda Yunanistan'da yaşanan il, ilçe, köy ya da mahalle bilgileri, arazinin ya da emlakın ev, mağaza, tarla, bostan, orman, ya da mera olduğunu tespit etmeye yöneliktir. Evin oda sayısı, mutfuğu, tuvaleti, mağazası, ahırı tespiti için gerekli detayı formda bulmak mümkündür. Önemli

detaylardan bir tanesi de arazinin yüzölçümünün ne kadar olduğu ve değerinin ne olduğudur. Formdaki bu detaylar bize Yunanistan'da mübadeleye kadar yaşayan Müslümanların, ekonomik durumları ile ilgili bizlere benzersiz fikirler vermektedir. Aynı formda, arazinin bostan olup olmadığı, yetiştirilen ürünlerin cinsi, sebze ya da meyve olup olmadığı yine formda dikkat çeken bir detaydır. Ürünlerin cinsine bakarak mübadillerin yaşadıkları yerler ve yerleştirildikleri yerlerin iklimi ve yerleştirildikleri yerin iklimini karşılaştırma şansına sahip oluyoruz. Arazilerin sınırları formda belirtilirken, araziye komşu olan insanların isimleri zikredilmektedir. Dolayısı ile bu isimlere bakarak, Müslümanların arsa/ev/tarla komşularının müslim mi, gayr-ı müslim mi olduğu tahminini yapmak imkanını bize sunuyor. Formdaki bir not ise yine bize önemli bir detayın kapısını aralıyor. Mübadil olan kişinin, Yunanistan'da başka bir il ya da illerde malı varsa bu malların bulunduğu her bir il için ayrı form düzenlenmesi gerektiği belirtiliyor. Tasfiye Talepnameleri çeşitli formlardan oluştuğundan ve bu talepnameler arşivde aynı klasörde olduğundan arşiv yer numaraları, her bir form için verilmemiştir. Tasfiye talepname formları içindeki belgeler kişiye özel belgeler olduğundan, arşiv yer numaraları her bir form için verilmek yerine, tasfiye talepnamesi düzenlenen, her bir mübadil için verilmiştir ((BCA, 130.16.13.2 / 41.17.11).

Tasfiye talepnamelerinde görülen bir diğer belgede ise tarlanın kişinin kullanımına nasıl geçtiği ile ilgilidir. Tarla, miras yolu ile mi kişinin elinde, satın alma yolu ile mi kişi tarlayı kullanıyor, yoksa hibe yolu ile mi tarla kişiye geçti? Bu ayrımı yine tasfiye talepnamelerinde bulabilmekteyiz. Bu formda, kişinin beyanına da yer verilmektedir. Tarla ya da evin bedelini öğrenmek bu form sayesinde mümkündür.

Mübadilin bıraktığı menkul mal için de bir form bulunmaktadır. Bu formda, mübadil Yunanistan'da ev eşyası bıraktı ise bu eşyalar, ticari eşya bıraktı ise ticari eşyalar ya da hayvanlarını bırakmış ise bu hayvanların sayısı, cinsi ve değerini öğrenmekteyiz. Bir başka formda ise mübadilin malı müsadere edilmiş ise bu detay hakkında bilgi vermesi istenmektedir. Müsadere edilen malların yıllık getirisi hakkında da form sayesinde bilgilenmek mümkündür.

Mübadiller kendileri ile ilgili gerekli bilgileri verdikten sonra söz konusu bilgilerin doğru olduğunu imzalayarak, verdikleri beyanın ve belgelerin doğru olduğunu anlatır imzalarını atmışlardır. Tasfiye talepname formları arasında yer alan bir formda ise menkul ve gayr-ı menkuller başka kişiye ferağat edilerek verilmiş ise bunun sebebi, değeri, sınırlarının ve büyüklüğünün ne olduğu, kişinin borcu ve bu işler yaptığı tarih kaydını formda bulmaktayız((BCA, 130.16.13.2 / 41.17.11).

Yunanistan'dan gelecek halkın maiyetlerini en kısa sürede kendilerinin temin edebilmesi için gerekli şartların oluşturulmasına yönelik çalışmalar bir talimatname ile vurgulanmıştır. Söz konusu talimatnamede, mübadele işleminin yapılabilmesi için üç milyon liraya ihtiyaç olduğu, bu paranın Ziraat Bankası kanalı ile karşılanmasının uygun olduğundan bahsedilmektedir. Ziraat Bankası, üç milyon lirayı verirken emval-i metruke mallarının mahsup edilmesi de bu talimatnamede kararlaştırılmıştır. Talimatname ayrıca, mübadillerin Yunanistan'dan beklemeksizin gelebilmeleri için gerekli vapurların tahsis edildiğinden bahsetmektedir. Mübadillerin nakillerinde Türkiye'deki sahillerin kapı olarak kabul edilmesi, gelenlerin de köylere yerleştirilmeye çalışılması, Rumlardan kalan emval-i metrukenin satılarak, mübadele işlerine gelir olmak üzere paranın, Ankara'ya gönderilmesi de istenmiştir. Talimatnamede yardıma muhtaç olanlara gerekli yardımların yapılması kararı alınmıştır (BCA, 030.10.00.00.123.872.15.1). Rauf Bey'in başkanlığında kurulan bir komisyon ise halkların karşılıklı olarak nasıl yer değiştirileceğine ilişkin bir toplantı yapar. Bu toplantıda mübadele için nasıl bir komisyon ve nasıl bir talimatname hazırlanması gerektiği görüşülür (Tanin Gazetesi, h. 1341, 7 Zi'l-Hicce/r. r.1339, 22 Temmuz). Akşam Gazetesi, bu talimatnamenin 1 Ağustos 1923 tarihli Akşam gazetesi, 2 Ağustos 1923 tarihli sayısında açıklanacağını okuyucularına

duyurmuştur (Akşam, r. 1339, 1 Ağustos). Akşam Gazetesi, 3 Ağustos tarihli sayısında ise mübadele işleminin İsmet Paşanın Lozan'dan dönmesinden sonra başlayacağını sütunlarına taşımıştır. Habere göre Mübadiller aşağıdaki illerde iskan edilmeleri planlanmaktadır.

Tablo 1: Muhacirlerin İskan Edileceği İller (Akşam, 3 Ağustos 1339).

Antalya	Adana	Konya
Karaman	Niğde	İzmir
Adalar Denizi Sahilleri	Tekfur Dağı (Tekirdağ)	Samsun

Yunanistan'da mal varlığı fazla olan mübadiller, Türkiye'de Yunanistan'daki mallarına eşdeğer mal beklentisi içindedirler (Akşam, r.19 Ağustos 1339). Yunan hükümeti ise mübadele işlemlerinin ertelenmeyeceğini ve kış gelmeden bitirileceğini ifade etmektedir (Akşam, r.23 Ağustos 1339). Ankara ise mübadele hazırlıkları için komisyonlar kurmakta (Akşam, r.1339, 2 Eylül), planlamalar yapmaktadır (Akşam, r.1339, 31 Ağustos). Mübadele uygulama arefesinde iken, kamuoyunda bir çok tartışma yaşanır. Necmettin Sadık imzalı bir yazıda ise mübadelenin bir imar, iskan sorunu olduğu ifade edilmiştir. Mübadiller ile birlikte ülkeye girebilecek hastalıklara dikkat çekilmiştir. Türkiye'de bulunan Rumların zaten çoğunun kaçtığını, bu nedenle mübadele etmeye gerek olmadığı gibi fikirler bu yazıda ortaya atılmıştır. Söz konusu yazıda, İmar ve İskan Bakanlığı kurulması, hatta Amerika'dan uzmanlar getirilmesi de önerilmiştir (Akşam, r. 1339, 4 Eylül).

Lozan Barış Antlaşması hayata geçmeden, mübadele komisyonu kurulması, mübadelenin nasıl ne şekilde yapılacağını tartışılması konuya verilen önemi yansıtmaktadır.

3.6.Trajik Mübadele Uygulamaları ve Mübadillerin Durumu

Yunanistan ile mübadele antlaşması imzalandığında hazırlıklara başlandı. Yunanistan'da servet ve rahat içinde yaşayan bir çok Müslüman, Türkiye'ye getirildi (Akşam, r. 1339, 9 Teşrin-i Sâni). Yunanistan'dan getirilen mübadillerin yaklaşık sayısı beş yüz bin olarak tahmin edilmektedir. Mübadele işlemleri sürerken Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü Bey tahmini rakamın üç yüz elli bin civarı olacağını söylemekteydi (Babalık, h. 1342, 22 Şevval/r. 1340, 26 Mayıs).

Selanik'te, Yunanistan makamlarınca toplanan 20.000 kişiden, 5.000 kişisi Tekfur Dağı'na (Tekirdağ) gönderilmek üzere gemilere bindirildi (Akşam, r. 1339, 18 Teşrin-i sâni). Ege'nin diğer yakasından gelen zengin Müslümanlar, Türkiye'nin değişik yerlerine dağıtıldı. Yunanistan, Selanik'te topladığı yirmi bin muhacire ek olarak, on bin kadar daha muhacir topladı. Toplanan muhacirlerin bir an önce Türkiye'ye sevk edilmeleri gerekmektedir. Bir an önce sevk edilmezler ise, baş gösteren salgın hastalığın, muhacirler arasında yayılma hızının artmasından korkulmaktadır (Akşam, r. 1339, 6 Kanun-ı Evvel). Yukarıda da beyan edildiği üzere, Yunanistan'ın Midilli Adası'nda mübadele uygulaması için toplanılan Müslümanlar ise sefil, aç ve perişan bir şekilde bekletilmişlerdir (Sönmez, 2019:1-207). Bu bekletmelerde içler acısı trajediler görülmüş ve şahit olunmuştur. Midilli'deki mübadeleye tabi Müslümanların perişanlıklarının ortadan kalkması için vakit kaybedilmeden Türkiye'ye gönderilmeleri istenmiştir (BCA, 030.10.00.00.123.873.4.1). Bir yandan muhacirlerin nerelere yerleştirileceği, bir yandan Yunanistan'ın durumu fırsata çevirip topraklarındaki Müslümanları bir an önce Türkiye'ye gönderme çabaları, muhacir nakli, sevki ve ihtiyaçlarının karşılanması noktasında sıkışıklığı ve karışıklığı arttırdı. Yunanistan'dan acele ile getirilen mübadiller, bazı bölgelere yerleştirilmeye başlandı. Bu yerleştirmeler geçici ve sağlıksız olduğu için, mübadiller ölüm ile

karşı karşıya gelirler. Bu ölümlerin anormal ve nispeten bir şekilde fazlalığı ise dikkat çekmektedir (Akşam, r. 1341, 8 Kanun-ı sani/h. 1343, 12 Cemaziye'lâhir). Özellikle Ahır Kapı mübadilleri yerleştirildikleri misafirhanelerde açlıktan, soğuktan ve hastalıktan kırılırlar (Akşam, r. 1341, 16 Kanun-ı Sani). İstanbul'daki mübadillerin ağır şartlar altında yaşamaya çalışmaları, kamuoyunda rahatsızlık meydana getirmiştir. Bu durum karşısında, Taksim'de bulunan emvâl-i metrûke binalarından Kahyaoğlu Apartmanı tahliye edildi ve mübadillere tahsis edildi (Akşam, r.1341, 13 Şubat). Yunanistan'dan Türkiye'ye gelen Türkler, Türkiye'de yaşayan Rumların evlerine yerleştirilmesi planlanır. Emvâl-i metrûke denen bu evlere muhacir ve mübadillerin yerleştirilmesi ilgili mevzuat çıkartılır. Söz konusu mevzuat, muhacir ve mübadillerin, buralara yerleştirilmesini emretmektedir. Bu planlamaya rağmen, Yunanistan'dan getirilen mübadillerin bir bölümü, Yenikapı'da bekletilir ve adeta ölümle baş başa bırakılır. Emvâl-i metrûke evleri, "mübadele" kapsamında gelmeyenlere verilmemesine, mübadillerin dışında buralarda başkalarının ikametinin yasaklanmasına rağmen açıkta kalan onlarca mübadil hayati sıkıntılar çekmişlerdir (Akşam, r. 1341, 28 Kânun-ı Sâni). Anadolu toprakları doksan üç Harbi, Osmanlı Yunan Savaşı, İtalya'nın Trablusgarp'ı işgâlini, Balkan Savaşlarını, Birinci Dünya Savaşını ve Kurtuluş Savaşını birbirinin peşi sıra yaşamıştır. Bu cennet gibi toprakların fukaralaşan insanlarını bekleyen yeni bir sıkıntı mübadillerdir. Bu dev nüfus hareketliliği, Anadolu'nun, sefaletle duçar olmuş ancak ruhu yüce Anadolu halkını mübadillere karşı seferber olma sorumluluğunu üstlenmeye sevk etmiştir. Mübadillere devletin yardımının kısa kaldığı anlarda Anadolu halkı bu insanların imdadına yetişmiştir. Mübadillere çift hayvanı verilmiş ancak herkese çift hayvanı vermek mümkün olmamıştır. Bu durum mübadillerin çift hayvanları konusunda sıkıntı yaşamalarına sebebiyet vermiştir. Bunun için de yerli vatandaşlardan, muhacirlere yardımcı olması istenmiştir (Resmî Ceride, h.1342, 26 Rebî'ül-âhir/ r. 1340, 24 Teşrin-i sâni).

Başlangıçta kargaşa, karışıklık, kararsızlık o kadar çoktu ki Selanik mübadili on aile, Kütahya'ya gönderilmeleri uygun görüldü, ancak daha sonra İstanbul'da iskanları kararlaştırıldı (Akşam, r.1341, 13 Şubat). Gazete haberleri, mübadillerin kötü durumda olduğunu bildirmesine rağmen evleri yanan insanların ve bazı kendini bilmezlerin Rumlardan kalma evlere yerleşmesi, mübadillerin iskan sorununu içinden çıkılmaz bir hale sokmuştur. Mübadillerin hakları olan evlere haksız yere başkaları oturmuşlardır. Bunu önlemek için Rumlardan kalan evlerin sadece mübadillere verileceği yollu Akşam Gazetesinde "Bir Ay Zarfında Emvâl-i Metrûke Hânelerine Tevzi ve İskân Edilmiş, Açıkda Muhacir Kalmaması Mukarrerdir." başlıklı bir haber yayımlanır (Akşam, r. 1341, 28 Kanun-ı Sâni/ h.1343, 3 Receb). Bu habere göre altı ay içinde bu evlere mübadiller yerleştirilecektir.

3.7.Mübadillerin Özlük Hakları ve Çeşitli İstatistikler

Mübadele işlemleri için, formlar oluşturuldu. Bu formlar mübadillerin, Yunanistan'da mallarına el konulup konulmadığını, bu mallara el konuldu ise bedelinin tespit edilmediğini ve bedelinin ödenip ödenmediği sorularına cevap niteliğinde formlardı. Söz konusu formlar, Yunanistan'dan gelecek olan mübadillere, Türkiye'de verilecek arazi ve mallar için bir kılavuz niteliği taşıyordu. Bunun yanı sıra bu formlar Yunan hükümetinin, Yunanistan'daki Müslüman kesimin mallarını haksız yere el koyduğunu tespit eder nitelikte idi. Mübadiller, Türkiye'ye önce yerleştirilmiş daha sonra bu insanlara mallarının karşılığı ödenmeye başlanılmıştır. Bu konu ile ilgili çıkartılan kararname mübadillerin para ve mallarının nasıl verileceği izah edilmiştir (BCA, 00000001). 23/11/1931(BCA, 0300.18.01.02.15.77.017), 31/10/1930 (BCA, 030.0.18.01.02.16.84.019), 25/12/1931 (BCA, 030.0.18.01.02.18.13.011), 01//07/1931 (BCA, 030.0.18.01.02.21.47.017), 27/07/1931 (BCA, 030.0.18.01.02.22.55.006), 17/08/1931 (BCA, 030.0.18.01.02.22.59.011) tarihli çıkartılan kararnamelerde, mübadele işlemlerinin sağlıklı

yürütülebilmesi için, Muhtelit Mübadele Komisyonlarına her seferinde farklı miktarda avans paralar tahsis edilmiştir.

Yunanistan, Türk mübadillerinin mallarına el koymuş ve mallarını gasp etmiştir. Muhtelit Mübadele Komisyonu, Yunanistan'ın bu tutumunu protesto etmiştir (Akşam, r.19 Şubat 1341) Yunanistan'da, bu çirkin uygulamalar olurken, Türk Hükümeti, çeşitli nedenlerle Türkiye'yi terk edemeyen Rumlara ek süre veriyordu (Akşam, r. 1341, 21 Şubat). Ülkeyi terk eden Rumların evleri ise Yunanistan'dan gelen muhacirlere tahsis edildi (Cumhuriyet, r. 1340, 14 Mayıs). Emval-i gayr-ı metruke olarak adlandırılan Rum evleri ve bağları ilk etapta mübadillere verilmez. Mübadillere verilmeyen Rum bağları ise bakımsızlıktan, sulanmamaktan, budanmamaktan kurur gider. Dönemin Akşam gazetesi bu durumu sert bir şekilde eleştirmiştir (Akşam, h. 1342, 18 Şevval/r. 1340, 22 Mayıs). Rum evleri Mübadele işlemi sırasında ülkeye, Yunanistan'dan bulaşıcı hastalık gelmemesi için Yumurtalık limanı ve diğer limanlarla ilgili tedbirler alınmıştır (BCA, 030.10.00.00.177.219.3). Kızılay ise mübadillerin bulaşıcı hastalık ile yurda girişini kontrol etmek ve mübadillere barınma, sağlık vs. konularda yardımcı olabilmek adına çalışma ve tedbirler almaktadır (BCA, 030.10.00.00.123.873.3.2).

Yunanistan'dan gelen mübadillerin mallarının da mübadelesi yapılmıştır. Türkiye'ye gelen mübadillerin 26/10/1929 yılına kadar mal mübadelesi dosyası açılmış ve sonuçlandırılmış aile miktarı ise aşağıdaki gibidir.

Tablo 2: Gelen Mübadil Aileler ve Halledilen Dosya Sayısı:

Yıl	Adet
1925	53
1926	181
1927	892
1928	1752
1929'a kadar	777
TOPLAM	3655

Grafik 1: Yıllara Göre Malları Tasfiye Edilip Sonuçlandırılan Mübadil Sayısı

1929 yılından sonra mübadillerin dosyalarının çözülmesi ve dosyanın kapatılmasında bir artış vardır. Bu artışı aşağıdaki tabloda görmekteyiz.

Tablo 3: Mübadillerin Mallarını Tasfiyesini Gösterir Tablo:

Sene	Ay	Aded
1929	Mayıs	1546
1929	Haziran	1604
1929	Temmuz	1301
1929	Ağustos	1884
1929	Eylül 15'e kadar	640
TOPLAM		9377
GENEL TOPLAM		10.032
		17667

Tablo 4: Vilayetlerde mübadillerle ilgili açılan dosya miktarını gösterir tablo:

27699
3655
24044
1929 mayısı başından Eylül 15'e kadar bitirilen dosya 6377 El yevm elde mevcut bulunan dosya miktarı ise: 17657

Mübadillerden isteyenlere mallarını getirebilme özgürlüğü tanınmıştır. Bakanlar Kurulu kararı ve İmar ve İskan Vekaletince hazırlanan bir cetvelde insanların nereden, hangi limandan bindikleri, yanlarında kaç tane hayvan, kaç tane araba olduğunu gösteren ve 23 Şubat 1920 (23/12/1336) tarihli cetvelde insanların yanlarında getirmek istedikleri ve getirebilecekleri malzemeleri getirdiklerini anlıyoruz. Cetvel aşağıdaki gibidir (BCA, 030.18.01.01.8.43.12.1).

Tablo 5: Mübadillerin gemilere bindiği yerler ve yanlarına aldıkları eşyayı gösterir tablo

İrkâb iskelesi	İhrâc iskelesi	İnsân	Hayvân		Eşyâ Ton	Araba Aded	Mülâhazât
			Küçük koyun, keçi, buzağı	Büyük bığır, öküz, sığır, deve			
Selanik ve Kavala	İzmir	35 0	50	400	400	300	Sandal eski arabanın takarruru üzerine hesâb edilecektir
Selanik ve Kavala	İstanbul ve Marmara havzası	35 0	50	400	400	300	
Selanik ve Kavala	Erikli Trabzon	58 0	82	650	650	490	Her iki iskele dâhil
Girid Limanlarından	Mersin ve Silifke	55 0	75	620	620	470	

Girid Limanlarından	Menteşe sevâhiline	49 0	70	560	560	420	Kuş Adası ? her ikisi
Girid Limanlarından	Edremid ve Ayvalık	40 0	55	450	450	430	
Girid Limanlarından	İstanbul ve Marmara Havzası	43 0	60	490	490	360	

Mübadele kapsamında olanların ise Türkiye'de evlilik yapması, mübadele uygulamasından istisna tutulmasını engellemiştir. Bu kapsamda Todor kerimesi Kanya'nın (BCA, 030.18.01.01.8.49.17) ve yine Abdullah zevcesi Kadriye'nin (BCA, 030.0.18.01.01.010.36.9.001) evlilik ile mübadeleden kurtulamayacağı yapılan yazışmalarda ortaya çıkmıştır. Yumurtalık'a yerleştirilen Dudu isimindeki bir kadın ise özel durumundan dolayı Adana'ya yerleştirilmesi uygun görülmüştür (BCA, 272.00.00.13.81.15.4.1).

Bu belgelerden anlayacağımız gibi Türkiye'de kalabilmek, mübadele uygulamasından kurtulabilmek adına evlilik yapanlar olduğu gibi sahte kimlik düzenleyip Müslüman gibi davrananlara da rastlamaktayız.

4.Cebelbereket Sancağına Yerleştirilen Mübadiller

T.C. Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivinden (BCA) elde ettiğimiz bir vesikada mübadillerin iskan edildikleri iller sıralanmıştır. Bu iller sıralanırken ilk sütunda yer alan illere, kaç mübadil yerleştirildiği yazılmış ancak ikinci ve üçüncü sütunda yer alan illere ne kadar mübadil gönderildiği belirtilmemiştir. Bu cetvelde illerin karşısında ilçeler de yazılmıştır. Biz sadece Cebel-i Bereket ilinin ilçelerini yazmayı uygun bulduk.

Tablo 6: Mübadillerin yerleştirildikleri iller şunlardır (BCA, 272.00.00.65.6.3.4.1):

Mübadilin Yerleştirildiği İl	Mübadil sayısı	Mübadilin Yerleştirildiği İl	Mübadil sayısı	Mübadilin Yerleştirildiği İl	Mübadil sayısı
Ankara	22 351 64 10	Kütahya		Muğla	
İstanbul	418 131 462 4499 10088	Afyon Karahisar		Isparta	
Tekir Dağı		Balıkesir		Antalya	
Kırklar eli					
Edime	959 821 2063 3461 5937 1921	Manisa		Silifke	
Çanakka'la		İzmir		Mersin	
İzmit	1810	Aydın		Adana	
Bursa		Denizli		Cebel-i Osmani	

				Bereket	ye Toprak Kal'a Dört Yol Hassa
Bilecik		Denizli		Mar'aş	

Lozan Barış Antlaşması ve kanunlar çerçevesinde, mübadele maddesi, uygulama sahasına konulmuştur. Bu çerçevede Cebelibereket Vilâyetine (Osmaniye) onlarca insan gönderilmiştir. Bu insanlar öncelikle Rumların terk ettikleri mahallere yerleştirilmişlerdir. Cumhuriyet Arşivi envanterinde yer alan 1926 tarihli bir belgeye göre Cebel-i Bereket, Osmaniye, Dört Yol ve Bahçe kazalarına 538 mübadil yerleştirilmiş olduğu görülmektedir. Bu noktada terk edilmiş boş ev ve sahipsiz tarım arazilerini tespit edebilmek için bölgeye bir heyet gönderilmiş ve heyetin yaptığı çalışmaya göre Maraş ve çevresinde iskan edilebilir nitelikte 430 haneden bahsedilmiş ancak söz konusu heyet, Cebel-i Bereket Sancağı'nda iskan edilebilecek hane olmadığını rapor etmiştir(Candeğer 2020:311). Dahiliye Vekaleti'nde İskan Müdiriyyeti'ne gönderilen R.22 Ağustos 1341/M. 22 Ağustos 1925 tarihli bir belgeye göre ise Maraş ve Cebel-i Bereket'te muhacir iskanına yetecek derecede emlak-ı milliyeye ait arazi olduğu anlaşılmaktadır. Cansever'in makalesinde muhacirlerin yerleştirilmesi için Maraş'ta yer olduğu ifade edilmiş ancak Osmaniye'ye yerleştirilecek muhacirlerin Osmaniye ve Zetinbeli'ne yerleştirilmesinden bahsedilmiştir. Oysa arşiv belgesi dikakktallice okunduğunda Osmaniye'ye yerleştirilecek kişilerin "zeytincilikle me'lûf" kimseler olması gerektiğinden yani bölge ziraatine uygun olması gerektiğinden bahsettiği görülür(BCA, Fon Kodu: 272.0.0-12, Yer Bilgisi: 45.77.12; Cansever 2020:311).

4.1.Cebel-i Bereket'te Mübadillerin Yerleştirildiği Yerler

Tablo5 ve Tablo 6'ya bakıldığında mübadillerin Yunanistan'ın neresinden geldikleri ve hangi illere gönderildikleri açıktır. Peki Cebel-i Bereket'e yerleştirilen mübadiller Yunanistan'ın hangi ilinden gönderilmişlerdir.

Cebelibereket iline yerleştirilen bu mübadiller kimlerdir? Cebelibereket'in nerelerine yerleştirilmişlerdir? Yunanistan'da hayat standartları nasıldı? Yunanistan'da ne kadar malları, eşyaları vardı? Geldikleri yerlerin iklim özellikleri, Cebel-i Bereket'in iklimine ne kadar benziyordu? Bu soruların cevabını alabilmek için T.C. Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA) envanterinde bulunan belgeler titizlikle tarandı. Mübadele işlemleri, Muhtelit Mübadele Komisyonu tarafından yürütüldü. Komisyon mübadiller ile ilgili detaylı bilgiler elde edebilmek için çeşitli formlar hazırladı. Komisyonun hazırladığı bu formlara, Tasfiye Talepname Formları adı verilmektedir. Bu formlarda yer alan bilgiler, mübadele ve mübadiller ile ilgili, bize bilgiler sunmaktadır. Yunanistan'dan gelenler, hangi ilden, hangi ilçeden, hangi köyden geldiği ve ne meslek ile uğraştığı yazılıdır. Yunanistan'a gönderilen Rumlar, Türkiye'de genel itibarı ile duvar ustalığı, dülgerlik doğramacılık vb bir çok işle uğraşmışlardır. Bu Rumların yerine iskan edilen muhacirlerin ise yapabilecekleri iş, meslek sınırlıdır. Bunlar bostancılık, çeltik, çilek ekmekte özellikle de tütün yetiştirmektedirler. Oysa Türkiye'de iskan edildikleri yerde yetiştirmek istedikleri tütünü Reji idaresi yasaklamaktadır. Gurbet gibi, göç gibi bir dehşeti yaşayan bu insanların yaptıkları en iyi işi yapmaktan men edilmeleri demek, açlığa mahkum edilmeleri demektir. Bu nedenle Tasfiye Talepname formlarında muhacirlerin mesleklerinin

yazılması ve bu mesleğe göre iskan edilme çabaları yadsınamaz bir ayrıntıdır (Cumhuriyet, r. 1340, 16 Mayıs).

Elimizde bulunan Tasfiye Talepnamelerine göre Cebel-i Bereket mübadillerini bir liste halinde vermek yararlı olacaktır. Bu tasfiye talepnamelerinden birinde cetvelde, liva kısmına Cebel-i Bereket yazılması gerekirken Osmaniye yazılması dikkat çekicidir. Bugün il merkezi olan Osmaniye ile, o dönemki vilayet merkezi olan Cebel-i Bereket'in farklı yerleşkeler olması nedeni ile bu ayrıntı, not edilmesi gereken önemli bir durumdur. Tasfiye Talepnamelerinde dikkat çekici bir unsur da bugün Osmaniye iline bağlı olan Kadırlı ilçesinin o dönemde Kozan'a bağlı bulunmasıdır. Siyasi dağılım, coğrafi yakınlık ve kültür açısından bakıldığında Kadırlı'nın o dönemde Kozan'a bağlı olması da anlaşılabilir bir durumdur. Yine bu belgelerden yola çıkarak Hasan Beyli'nin o dönemlerde Bahçe'ye bağlı bir köy mesabesinde olduğu net bir şekilde görülmektedir.

Dörtyol'da terk edilmiş evlere çeşitli insanların oturması üzerine yapılan şikayetler sonucunda terk edilmiş evlerin ve tarlaların (emval-i hayr-ı menkûle) sadece mübadillere verilmesi ile ilgili Ankara'dan gönderilen izahî yazılar mübadele sorununa hassasiyetle yaklaşıldığını göstermektedir (BCA, 272.00.00.11.20.101.15). Dörtyol'da bulunan emval-i gayr-ı menkûleden bulunan evlerin sayısı ise aşağıdaki tabloda sunulmuştur (BCA, 272.00.00.12.43.64.10.1). Cebel-i Bereket Vilayetine bağlı Dörtyol ilçesinde Girit, Kandiye ve Rumeli'den gelen yetmiş beş hanede ki bunların kişi sayısı iki yüz seksen altıdır iskan edilmiştir. Mübadil olmayan seksen bir kişi ise otuz haneye yerleştirilmiştir. Oysa mübadil olmayanların emval-i gayr-ı menkûleye yerleştirilmesi kanun dışı bir uygulamadır (BCA, 272.00.00.12.43.64.10_2 ve 3).

Tablo 7: Dörtyol'da Mübadiller için Elverişli Hane Sayıları

İkamete elverişli ev sayısı	105
Tamire Muhtaç Ev Sayısı	225
TOPLAM	330

Tablo 7 Yunanistan'dan gelen mübadillerin yerleştirilmesi için hazırlık yapıldığını ve Dörtyol'a yerleştirilmeleri durumunda, ikamete yarar ne kadar ev olduğu konusunda bir çalışma olduğu anlaşılmaktadır. Tablo 8'de ise Yunanistan'dan Cebel-i Bereket Sancağına gelen mübadillere ilk aşamada ne kadar arazi verildiği kaç kök portakal ağacı verildiği görülmektedir. Tablo 9'da ise Cebel-i Bereket Sancağı'na getirilen mübadillerin Cebel-i Bereket Sancağında hangi kazalara yerleştirildiği görülmektedir. Bu tablolarda yer alan bilgiler, arşiv belgesi olarak makale metninde referans olarak gösterilmiş olduğundan, oluşturulan tablolardaki her bilginin ait olduğu belgelerin künyeleri tekraren verilmemiştir. Grafik 1'de ise Cebel-i Bereket'e Selanik ve Girit'ten gelen mübadillerin hane sayıları hızlı bir bakış sağlamak ve Cebel'i Bereket'e gelen mübadillerin genelde Selanik ve Girit'ten geldiğini göstermek amacı ile grafiksel olarak verilmiştir. Bu grafikte görüleceği üzere Cebel'i-i Bereket'e gelen Yunanistan mübadilleri 18 hane ile Selanik'ten, 4 hane ile Girit'tendir. Bu durumda Cebel-i Bereket Sancağına ağırlıklı olarak Selanik'ten mübadil gelmiştir.

Cebel-i Bereket Vilayetinden Ankara'ya gönderilen bir yazıda ise yazının çıktığı tarih itibarı ile mübadillerin sayısı ve yerleştirildikleri ilçeler şu şekildedir (BCA, 272.00.00.12.45.75.18).

Tablo 8: Cebel-i Bereket Vilayetindeki Mübadillerin Yerleştikleri ilçeler ve Mübadillere Verilen Araziler ve Portakal Ağaçları

Yerleşim Yeri	Hane Sayısı	Kişi Sayısı	Bahçe /dönüm	Portakal Ağacı/aded	Arazi/Dönüm
---------------	-------------	-------------	--------------	---------------------	-------------

Cebel-i Bereket	42	170	88 Bahçe		156
Dörtyol	366	1509	1422	11.030	122 2
Bahçe	71	277			350 0
TOPLAM	479	1956	1510	11.030	487 8

Tabloya ve verilere bakıldığında savaştan çıkmış, imparatorluğun küllerinden yeniden doğmuş açlık, yokluğun hüküm sürdüğü bu dönemde Yunanistan'dan gelen mübadillere imkanlar ölçüsünden Cebel-i Bereket vilayetinde arazi ve hane dağıtımı yapıldığı görülmektedir.

Mübadele uygulamasından yanlış ve yolsuzlukların da yapıldığı muhakkaktır. Bu noktadan Süleyman adındaki bir kişinin dilekçesini incelemek faydalı olacaktır. Mübadele uygulamasında iki kişiden oluşan bir aileye yedi odalı bir ev verilmiştir. Oysa bu tür evlerin daha kalabalık ailelere verilmesi noktasında yapılan itiraz yerinde bulunmuştur (BCA,272.00.00.12.49.97.31.1). Haksız uygulamalardan bir tanesi de Girit mübadillerinden Ahmet'e yapılmıştır. Giridli Ahmet'e tahsis edilen evi Mahmut adında bir kişi işgal etmiştir. Dörtyol kaymakamlığı bu duruma müdahale ederek ilgili kişiye evi tekrar iade etmiştir (BCA, 272.00.00.12.53.123.8.1).

Sıhhiye müdür Halim beyin tasfiye işlemlerinin hızlandırılması konusundaki yazışmalar ise bazı durumlarda mübadillerin tasfiye işlemlerinin hızlandırıldığını göstermesi açısından son derece önemli bir belgedir (BCA, 272.00.00.11.24.127.28.1 ve son hanesi 2-3-4 olan belgeler).

Tasfiye Talepnamelerine göre Cebel-i Bereket'e yerleştirilen mübadilleri bir listede göstermek uygun olacaktır.

Tablo 9: Tasfiye Talepnamesine Göre Cebel-i Bereket'e Yerleştirilen Mübadiller Tablosu:

İSİM	Yunanistan'da Yaşadığı Yer Bilgisi			Türkiye'de Yerleştirildiği Yer Bilgisi		
	İli	İlçesi	Köy/Mahalle	İli	İlçesi	Köy/Mahalle
Muhammed kerimesi Kübrâ hanım Bekir Çırâğı	Girit	Hanya	Nurigür	C. Bereket	Osmani ye	Hacıosm anlı
Zihni Beyoğlu Zihni Bey	(Girit) Kandiye	Kandiye	Avli	C. Bereket	Osmaniye	Ali Beyli
Zihni Beyoğlu Zihni Bey	(Girit) Kandiye	Kandiye	Avli	C. Bereket	Osmaniye	Ali Beyli
Mehmed Babalaki mahdûmu İbrâhim	Girit	Laşid (Sezen 2017:387)	Oyano (Uyanu) Köyü (Sezen 2017:598)	C. Bereket	Dört Yol	Turunçlu
Müteveffâ Doktor Kâmil Bey refikası Derya hanım ve mahdûmları Muhammed Fasih ve Osman Tâli Beye	Selanik	Tafsilat yok	Tafsilat yok	Osmaniye	Ceyhan	Adana
Kefinili Oğlundan Ahmed Oğlu Münif	Selanik	-	Yüncüler	Kozan	Kars-ı Zü'kadriye	Gayretli Harki

					(Kadirli)	Karyesi
Osmân Oğlu Hasan	Selanik	-	-	Kozan	Kars-ı Zü'kadriye (Kadirli)	Kara Bıçak Karyesi
Koca Mustafa Oğullarından Ali Efendi oğlu Hüsref Efendi	Selanik	Avrathisar	Anadolu	Osmaniye	Toprak kal'a	-
Ömer oğlu Selim	Selanik	Avrathisar	Anadolu	Cebel-i Bereket	Bağçe	Hasanbeyli
Hasan Oğlu Ali	Selanik	Avrathisar	Anadolu	Cebel-i Bereket	Bağçe	Hasanbeyli
Hasan Oğlu Veli	Selanik	Avrathisar	Anadolu	Cebel-i Bereket	Bağçe	Hasanbeyli
Halim Oğlu Sâlih	Selanik	Avrathisar	Anadolu	Cebel-i Bereket	Bağçe	Hasanbeyli
Ali bin Molla Hasan	Selanik	Avrathisar	Anadolu	Osmaniye	-	-
Ali oğlu Bayram Ali	Selanik	Kilkis	Hamzalı	Cebel-i Bereket	Bağçe	Hasanbeyli
Veli Ağa oğullarından Ali oğlu Halil	Selanik	Langaza	Nevde	Cebel-i Bereket	Osmaniye	Hacı Osmanlı mahallesi
Kırak Hasan oğlu Durmuş	Selanik	Langaza	Yeni Mahalle	Cebel-i Bereket	Osmaniye	-
Ahmed bin Hamid	Selanik	Siroz	Demir Hisar	Cebel-i Bereket	Bağçe	Hasanbeyli
Ali bin Hasan	Selanik	Siroz	Demir Hisar	Cebel-i Bereket	Bağçe	Hasanbeyli
Destan ve Bağçe bünûn-ı Hasân	Selanik	Siroz	Demir Hisar	Cebel-i Bereket	Bağçe	Hasanbeyli
Bekir Oğlu ismâil	Selanik	Siroz	Demir Hisar	Cebel-i Bereket	Bağçe	Hasanbeyli
Mustafa Bin Salih	Selanik	Siroz	Demir Hisar	Cebel-i Bereket	Bağçe	Hasanbeyli
Hadice binti İbrahim	Selanik	Siroz-Pirinç	Görgün	Cebel-i Bereket	Osmaniye	Ali Beyli
Bahribezây Mehmed Ağa Mahdûmları Ali Ve İbrâhim Efendilerle Hemşireleri Fatıma ve Nazife	Girit	Resmo Kazası, Amarya Kasabası	Velyonos	Cebel-i Bereket	Osmaniye	Hacı Osmanlı mahallesi ¹

Bu listeden de anlaşılacağı gibi Cebel-i Bereket'e gelen mübadillerden on sekiz tanesi Selanik'ten, beş tanesi de Girit'ten gelmişlerdir. Girit'ten gelenlerin tamamı o zamanlar, Cebel-i Bereket'in kazası Osmaniye'ye yerleştirilmiş diğer bir tanesi o dönem Cebel-i Bereket'e bağlı Dört Yol'un Turunçlu Köyüne yerleştirilmiştir. Selanik'ten gelen on sekiz aileden iki tanesi o dönem Kadirli'ye yerleştirilmiştir. Kadirli o zamanlar Kozan'a bağlı bir kazadır. Selanik'ten gelen, geriye kalan on altı aileden on aile ise Bağçe ilçesinde o dönem köy olan Hasanbeyli'ye yerleştirilmiştir. Geriye kalan altı aile ise Osmaniye merkezine yerleştirilmiştir.

Cebel-i Bereket'e gönderilen mübadillerin çoğunluğu Selanik'ten gelmişlerdir. Mübadiller geldiklerinde genel itibarı ile emval-i metruke denilen evlerde iskan edilmişlerdir. Bu evler genel itibarı ile Ermenilerden kalan evlerdi. Rumlardan kalan ev olup olmadığı ise tespit edilmiş bir

¹ Hacı Osmanlı Mahallesi bugünkü viyadet olan Osmaniye'nin temelini teşkile den ilk köydür. Söz konusu köy Osmaniye kaza olduğunda Osmaniye'nin bir mahallesi olmuştur. Hacı Osmanlı Mahallesi Cerit ve Tecirli Aşiretine mensup insanlar teşkile etmiştir. Söz konusu bilgi için bkz: Murat Polat. "Arşiv Belgelerine Göre Tacirli Aşiretinin İskân ve Islâhı", Tarih Okulu Dergisi (Ağustos 2018). 731.

durum değildir. Ancak arşivde hangi evin kime ait olduğu ile ilgili kesin bir bulguya ulaşamadığımızdan bir oran vermek yanıltıcı olacaktır.

Tasfiye Talepnamelerinde mübadillerin meslekleri de kayıt altına alınmıştır. Cebel-i Bereket'e gönderilen Mübadillerin mesleklerini çıkarabilmek adına Cebel-i Bereket vilayetine yerleştirilen mübadillerin tasfiye talepnameleri incelenmiş ve bu kişilerin mesleklerinin tespiti bu şekilde yapılmıştır.

Tablo 10: Yunanistan'dan Cebel-i Bereket'e Gönderilen Mübadillerin Meslekleri

MESLEK ADI	
Kahveci	3
Rençber	3
Çiftçi	15
Belirtilmemiş	2

Tablo 10'a bakıldığında Cebel-i Bereket'e gelen mübadillerin büyük çoğunluğunun çiftçi olduğu görülmektedir. Cebel-i Bereket'in iklimi Yunanlı mübadillerin alışık olduğu iklimdi. Mübadillerin Yunanistan'da yetiştirdikleri ürünlerde Cebel-i Bereket'te yetişen ürünlerle benzerlik göstermektedir. Her iki bölgede yetiştirilen tarım ürünlerinin aynı olması Yunanistanlı mübadillerin yeniden bir meslek ve sanat edinmelerine gerek bırakmamış ve Yunanistanlı mülteciler bildikleri işi Cebel-i Bereket'te de icra etmişlerdir. Yunanlı mübadillerin Yunanistan'da yetiştirdikleri ürünler ve bu ürünlerin Cebel-i Bereket'te yetişmesi ile ilgili tasfiye talepnamelerinden derlenen bilgiler, aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tasfiye talepnamelerinde tespit ettiğimiz bir bulguya göre, mübadillerin Yunanistan'da yetiştirdikleri ürünler ile Cebel-i Bereket Sancağında yetişen bazı ürünler aynıdır. Yunanistan ve Cebel-i Bereket'te yetişen ortak ürünleri şu şekilde sıralamak mümkündür: Zeytin, üzüm, buğday, arpa, incir, tütün, portakal, çeşitli sebzeler, badem, limon, erik, çeltik, armut, harnup, meşe, elma,, susam, mısır, çavdar, pirinç, fasulye, tut, zerdali, ayva, ceviz, nar, muz. Yukarıda isimleri yazılı tarım ürünlerinin tespiti, kişilerin tasfiye talepnameleri düzenlenirken anlattıkları bilgilerin, ilgili arşiv belgesine geçirilmesi ile ortaya çıkmıştır. Söz konusu sebze ve meyvelerin üretimini yapanlar birden fazladır. En fazla üretimi yapılan buğday, zeytin, çavdar ve mısırdır. Bu listenin hazırlanmasında Cebel-i Bereket'e yerleştirilen mübadillerin tasfiye talepnameleri esas alınmıştır.

Yunanistan'da mübadillerin geldiği bölge ile Cebel-i Bereket'te yetişen ürünleri karşılaştırdığımızda bu ürünlerin her iki bölgede de rahatlıkla yetiştirildiği görülür. Muz, Cebel-i Bereket ikliminde yetiştirilen bir tarım ürünü olmasına rağmen, bir tarımsal faaliyet olarak bu ürün Cebel-i Bereket insanlarıncı yetiştirilmemektedir.

Yunanistan'da çeşitli ürünler yetiştiren mübadillerin, Yunanistan'da acaba ne kadar toprağı vardı? Bu toprağın dışında evi, ahır, samanlığı, dükkanı var mıydı? Tasfiye talepnamelerine göre bu duruma bakmak da gerekiyor. Zira Yunanistan'da yaşayan mübadillerin ekonomik durumu hakkında bu veriler de bize bilgi verecektir.

Cebel-i Bereket vilayetine yerleştirilmiş mübadillerin bu vilayette hangi kazalara yerleştirildiğini gösterir bir liste hazırlanmıştır. T.C. Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA) envanterinde yer alan ve belgenin üstünde bir tarih olmayan belgeye göre, bu listede Cebel-i Bereket ilinde şu kazalara mübadiller gönderilmiştir: Osmaniye, Dört Yol, Hassa ve Toprakkale. O tarihlerde Kars-ı Zül-Kadriye (Kadirli), Kozan'ın bir ilçesi olduğundan dolayı listede Kadirli ilçesine Osmaniye bağlamında rastlayamıyoruz. Burada şunun altını çizmek gerekiyor ki elimizdeki Tasfiye Talepnamelerine göre Bahçe ilçesine özellikle Bahçe'nin Hasan Beyli Köyü'ne bir hayli mübadil yerleştirilmiştir. Buradan şu sonucu çıkartıyoruz ki bu liste mübadile işlemleri bittikten sonra değil, mübadilenin ortasında ya da daha başında o tarihte iskan edilenlere ait rakamları ve yerleşim yerlerini içermektedir.

Mübadele uygulamalarında ilginç olaylara da rastlanmaktadır. Hasan Beyli'ye yerleştirilen mübadiller çok zor durumdadırlar. Bu mübadillerin ev ihtiyaçları ve çeşitli ihtiyaçları için ormandan yararlandırılması gerekmektedir. Ormandan yararlanılması için ise devlet söz konusu izni Hasan Beyli mübadillerine 11/7/1927 tarihinde vermiştir (BCA, 272.-0.0.12.56.144.20).

Osmaniye'ye gönderilen bir mübadilin yaptıkları gayet ilginçtir. Parga mübadillerinden İbrahim Oğlu Halil, Yunanistan'daki malını bir Yunanlıya satmıştır. Sonrasında, İbrahim Oğlu Halil Türkiye'ye gönderilmiştir. İbrahim Oğlu Halil Türkiye'de iken malını sattığını söylemez. Sanki Yunanistan malını müsadere etmiş gibi beyanatta bulunur. Bu beyan üzerine malları tasfiye edilecektir. Ancak yapılan soruşturma sonucu malın Yunanistan'da satıldığı anlaşılır (BCA, 272.00.00.12.62.182.10.1). Konu ile ilgili İsa oğlu Abdullah (BCA, 272.00.00.12.62.182.10.13.), Rıza Halil (BCA, 272.00.00.12.62.182.10.11), Şaban Oğlu Bayram (BCA, 272.00.00.12.62.182.10.12.) ve bir kısım Parga mübadili (BCA, 272.00.00.12.62.182.10.15) topluca şahitlik ederler. Bu şekilde İbrahim Oğlu Halil'in haksız yere para alınması önlenmiş olur.

Cebel-i Bereket'e gelen mübadillerin bir çoğunun mallarına Yunanistan hükümeti farklı zamanlarda el koymuştur. Kadırlı'ya yerleştirilen Kefinili Oğlundan Ahmed Oğlu Münif'in (BCA, 130.410.343.30.001) yıllık iki yüz lira gelirli emlakı, Balkan Savaşı'nın hemen ardından müsadere edilmiştir (BCA, 130.410.343.30.003.). Zihni Beyin Yunanistan'da bir evi, bir ahır, samanlığı ve babası Ahmet'ten miras kalan 149 dönüm tarlası vardır. Zihni beyin mal varlığı gözönünde bulundurulduğunda Yunanistan'daki yaşam standartı oldukça yüksek görünmektedir. Girit'in Hanya vilayetinden Nurigür Köyünden gelen Hacı Halil Lâkioğlu Muhammed kerîmesi Kübrâ hanım Bekir'in (BCA, 130.16.13.2.41.17.11.001) malları, Yunanistan, Anadolu'yu işgal ettiği zamanda yani 1922 yılında müsadere edilmiştir (BCA, 130.16.13.2.448.624.11.004). Hacı Halil Lâkioğlu Muhammed kerîmesi Kübrâ hanım Bekir'in Yunanistan'daki mali durumuna baktığımızda üç evi ve iki yüz kırk altı dönüm tarlası olduğu tespit edilmiştir (BCA, 130.16.13.2.41.17.11.002). Osmaniye'de Ali Beyli Mahallesi'ne yerleştirilen ve Yunanistan'da iken kahvecilik yapan Zihni Beyoğlu Zihni Beyin (BCA, 130.16.13.02.97.412.14.001) malları ise hem 1909 ile 1914 yılları arasında hem de 1924 yılında müsadere edilmiştir. Bu mallardan 1909 yılında el konulan malın yıllık getirisi iki yüz elli liradır. 1924 yılında el konulan yetmiş dört dönüm tarlanın, yıllık getirisi ise iki yüz elli liradır ;(BCA, 130.16.13.02.97.412.14.003). Zihni Bey Oğlu Zihni'nin Yunanistan'daki mal varlığı ise bir değirmen, bir ev, bir fırın, seksen dönüm tarladır (BCA, 130.16.13.02.97.412.14.002). Zihni Bey Oğlu Zihni'nin de Yunanistan'daki durumu oldukça iyi durumdadır. Girit'ten zorunlu olarak göç ettirilen bir diğer kişi ise Mehmed Babalani mahdûmu İbrâhim'dir. Bu kişi o dönemde Cebel-i Bereket'in Dört Yol ilçesine bağlı, Turunçlu köyüne yerleştirilmiştir (BCA, 130.16.13.02.122.575.3.001). Turunçlu köyüne yerleştirilen bu kişinin Yunanistan'da bıraktığı tarla miktarı yüz yetmiş dönümdür. Bu kişi aynı zamanda arkasında iki ev, iki ahır bir de samanlık bırakmıştır (BCA, 130.16.13.02.122.575.3.002.).

Yunanistan'ın Yunanistan'daki Türklerin mallarına el koyması elbette bununla sınırlı da değildir. Bahribezây Mehmed Ağa Mahdûmları Ali ve İbrâhim Efendilerle kızları Fatma ve Nazife'nin harnup, hububat, zeytin ve üzümden oluşan yıllık geliri yüz lira olan tarlasına da el koymuştur. Bu kişilerin 1920 yılında da yüz yetmiş liralık ücrete karşılık gelen ürünlerine Yunan hükümeti el koymuştur (BCA, 130.16.13.02.136.657.10.003). Bu kişi Girit'e bağlı Resmo ilinden Cebel-i Bereket'e bağlı Osmaniye ilçesi Hacı Osmanlı Mahallesinde iskan edilmiştir (BCA, 130.16.13.02.136.657.10.001). Bu kişiler ise arkalarında bir ev ve ev arsası ile iki yüz on üç dönüm tarlayı bırakmak zorunda kalmışlar ve adetlerini hiç bilmedikleri, insanlarını hiç tanımadıkları Cebel-i Bereket'e gelmek zorunda kalmışlardır. Bir mal değiş tokuşu gibi Türkiye Rumları ile Yunanistan Türkleri takasa tabi tutulmuştur.

Yunanistan'da evini, arsasını ve dedelerinin memleketini bırakmak zorunda kalanlardan Müteveffâ Doktor Kâmil Bey refikası Derya Hanım ve mahdûmları Muhammed Fasih ve Osman Tâli Beylerinde olduğu anlaşılmaktadır. Bunlar Osmaniye'nin Ceyhan ilçesine yerleştirilmiştir (BCA, 130.374.106.8.001). Bu kişilerin geride bıraktıkları mazi ise on bir odalı bir evdir (BCA, 130.374.106.8.002).

Osmân oğlu Hasan ise toplam üç lira değerinde bir ev ve yüz dönümlük tarlasını bırakmak zorunda kalmıştır (BCA, 130.414.372.6.002). Osmân oğlu Hasan, Selanik'ten gelmiştir. Bu kişi o dönem Kozan'a bağlı olan Kars-ı Zül-Kadri'ye (Kadirli) yerleştirilmiştir (BCA,130.414.372.6.001). Osmân oğlu Hasan'ın değeri yirmi lira olan iki öküzüne ve değeri on beş lira olan iki ineğine Yunanistan hükümeti tarafından el konulmuştur (BCA, 130.414.372.6.003).

Selanik'te arkasında hatırı sayılır mal ve tarla bırakan mübadillerden bir tanesi de Koca Mustafa oğullarından Ali Efendi oğlu Hüsref Efendi'dir. Bu kişi Selanik'in Avrat Hisar ilçesi Anadolu köyünden, Cebel-i Bereket'in Toprakkale köyüne yerleştirilmiştir (BCA, 130.16.13.2.445.593.6.001). Koca Mustafa oğullarından Ali Efendi oğlu Hüsref Efendi, üç ev bir ahır ve samanlığın dışında toplamda 1110 dönüm tarlayı bırakmıştır (BCA, 130.16.13.2.445.593. 6.002). Bu kadar tarla küçük bir köy kadardır. Görüldüğü gibi Yunanistan'dan gelen mübadillerin durumu son derece iyidir. Koca Mustafa oğullarından Ali Efendi oğlu Hüsref Efendinin tarlasının bedeli ise on yedi bin altı yüz yirmi liradır (BCA, 130.16.13.2.445.593.6.005).

Ömer oğlu Selim ise sadece dedelerinin mezarını geride bırakmamış yaşadığı evi, geçim kaynağı toprakları bırakarak Türkiye'ye dönmüştür. Bu kişi Selanik'in Avrat Hisar ilçesi Anadolu köyünden, Cebel-i Bereket'in Bahçe ilçesinin Hasan Beyli köyüne yerleştirilmiştir (BCA, 16.13.2.448.624.6.001). Ömer oğlu Selim, iki odalı iki evin sahibi ve yüz otuz dönüm gibi çok olan tarlanın da sahibidir (BCA, 16.13.2.448.624.6.002). Ömer oğlu Selim 1909, 1914 ve 1924 müsadereleri olmadan önce hayat standardı yüksek bir şekilde yaşamaktaydı. Ömer oğlu Selim 1909-1914 müsaderelerinden önce yıllık yüz lira geliri vardı.1924 müsaderesinde on dönüm tarlası müsadere edilmiştir. Bu tarlanın kiralanmasından ise yıllık beş lira kazanıyordu (BCA, 16.13.2.448.624.6.004).

Hasan Oğlu Ali Selanik'in Avrat Hisar ilçesi Anadolu köyünden, Cebel-i Bereket'in Bahçe ilçesinin Hasan Beyli Köyü'ne gelenlerdendir (BCA, 130.16.13.2.448.624.8.001). Hasan Oğlu Ali ise bir ev ve 104 dönüm tarlayı Yunanistan'da bırakmıştır (BCA, 130.16.13.2.448.624.8.002). Hasan Oğlu Ali'nin 1913 yılında müsadere edilen tarla ürünü çavdar bedeli 10 liradır. 1909-1914 yılları arasında tarlasına el konulmuştur. Bu tarladan yıllık yüz elli lira gelir sağlamaktaydı. 1923 yılındaki el konulan malından yıllık geliri ise elli liradır (BCA, 130.16.13.2.448.624.8.004).

Hasan Oğlu Veli Selanik'in Avrat Hisar ilçesi Anadolu Köyü'nden, Cebel-i Bereket'in Bahçe ilçesinin Hasan Beyli köyüne yerleştirilenler arasındadır (BCA, BCA, 130-16-13-2_448-624-8_004). Hasan Oğlu Veli, bir harman yeri, bir samanlık, bir ev ve ev ile birlikte de geride yüz otuz sekiz dönüm gibi hatırı sayılır bir tarla bırakmıştır (BCA, 130.16.13.2.448.624.9.002). Bu kişinin mallarına 1909-1914 yılları arasında el konulduğunda bu mallardan yıllık yüz elli lira geliri vardı. Ayrıca yedi yüz kıyye çavdarına el konulmuş olmasına karşılık yaklaşık yedi lirasına da el konulmuştu. Yunan hükümetinin bu tür uygulamaları Yunanistan'da yaşayan Müslüman halka karşı yapılan uygulamaları göstermesi bakımından son derece önemlidir (BCA, 130.16.13.2.448.624.9.004).

Cebel-i Bereket'in Bahçe ilçesine bağlı Hasan Beyli Köyü'ne yerleştirilen Halim Oğlu Salih ise Selaniklidir. Halim Oğlu Salih Avrat Hisar ilçesi Anadolu köyünde yaşamaktadır (BCA, 130.16.13.2.448.624.11.001). Bu kişi ise arkasında bir ev ve otuz yedi dönüm tarla bırakmıştır (BCA, 130.16.13.2.448.624.11.002). Bu kişi, Selanik'te geçimini çiftçilikle sağlıyordu. Halim Oğlu Salih Yunan hükümeti mallarına el koymadan önce ise elli Osmanlı lirası gelire sahipti (BCA, 130.16.13.2.448.624.11.004).

Ali bin Molla Hasan ise Selanik'in Avrat Hisar ilçesi Anadolu köyünden, Cebel-i Bereket'in Bahçe ilçesinin Hasan Beyli Köyü'ne yerleştirilmiştir. Geçim kaynağı çiftçiliktir (BCA, 130.16.13.2.448.625.2.001). Bu kişi Selanik'in Avrat Hisar ilçesi Anadolu Köyünde bıraktığı tarla doksan sekiz dönümdür (BCA, 130.16.13.2.448.625.2.002). Ali bin Molla Hasan 1909-1914 yılları müsaderesinde kırk dönüm tarladan yetmiş Osmanlı lirası gelir elde etmekte idi. Ali bin Molla Hasan 1923 senesindeki el koymalarda ise yıllık otuz lira gelir sağlamakta idi (BCA, 130.16.13.2.448.625.2.004).

Ali oğlu Bayram Ali ise bir daha dönmek üzere Selanik'i geride bırakarak Cebel-i Bereket'e gelmiştir. Kilkis ilçesinden Bahçe kazası Hasan Beyli Köyü'ne gelen bu kişi Hamzalı Köyünde yaşamaktaydı (BCA, 130.16.13.2.452.650.23.001). Bu kişi bir ev ve bir ahır ve on beş dönüm tarlasını geride bırakmıştır (BCA, 130.16.13.2.452.650.23.002). Çiftçilik mesleğine rağmen on beş dönüm gibi miktarı az olan bir tarla ile geçinmesi dikkat çekicidir. Ancak tarlası olan diğer mübadillere bakıldığında yüzlerce dönüm tarlası olan insanlar göz önünde bulundurulduğunda Yunanistan'dan Cebel-i Bereket'e gönderilip iskan edilenlerin ekonomik durumlarının oldukça iyi olduğunu açıkça görülmektedir. Ali oğlu Bayram Ali'nin 1909-1914 müsaderelerine kadar yıllık yirmi beş altın geliri olduğunu da tespit etmiş bulunmaktayız (BCA, 130.16.13.2.452.650.23.004).

Yunanistan'da doğup Cebel-i Bereket vilayetinde nefes alması mukadder bir diğer kişi Veli Ağa oğullarından Ali oğlu Halil'dir. Veli Ağa oğullarından Ali oğlu Halil, Langaza ilçesi, Nevde Köyü'nden Osmaniye'nin ilk mahallesi olan Hacı Osmanlı Mahallesi'ne yerleştirilmiştir (BCA, 130.16.13.2.580.1534.21.1). Çiftçilikle meşgul olan Halil'in geride bıraktığı tarla 69 dönümdür (BCA, 130.16.13.2.580.1534.21.3). Bu kişinin yıllık 1902- 1908 (1320-1326) yılları arasındaki yıllık geliri yüz elli Osmanlı lirasıdır. Veli Ağa oğullarından Ali oğlu Halil, geride ev eşyası ve zahire, eşya ve beslediği hayvanların karşılığı da dört yüz doksan dört lira talep etmiştir (BCA, 130.16.13.2.580.1534.21.4).

Kırak Hasan oğlu Durmuş'un ise Selanik Vilayeti Langaza Kazası Yeni Mahalle'den, Cebel-i Bereket Vilayeti Osmaniye ilçesine geldiğini görüyoruz. Çiftçilikle meşgul olan Kırak Hasan oğlu Durmuş'un Osmaniye kazasında hangi mahalleye yerleştirildiğine dair bir bilgi mevcut değildir (BCA, 130.16.13.2.580.1534.22.1). Kırak Hasan oğlu Durmuş, Yunanistan'da toplamı beş bin dört yüz zira olan iki ev, bir ahır büyük bir ambar, taştan yapılmış bir samanlık bırakmıştır. Bunun yanı sıra yetmiş üç dönüm tarla bırakmıştır (BCA, 130.16.13.2.580.1534.22.2). Kırak Hasan oğlu Durmuş'un h.1327, 1328 ve 1914 yıllarında bir senelik geliri yüz elli Osmanlı lirası idi. Zahire, tütün mahsulü ve on dokuz hayvan için ise Yunan hükümetinden talep edilen miktar beş yüz seksen yedi lira idi (BCA, 130.16.13.2.580.1534.22.6).

Selanik Vilayeti, Siroz Livası, Demir Hisar Kazası, Galabokça Köyü mübadillerinden biri Ahmed bin Hamid'dir. Selanik'te çiftçilik yapan Ahmed bin Hamid, Cebel-i Bereket'in Bahçe kazasına bağlı Hasan Beyli Köyü'ne yerleştirilmiştir (BCA, 130.16.13.2.580.1534.22.00001). Bu kişinin toprağı ise on bir dönümdür (BCA, 130.16.13.2.580.1534.22.00002). Ahmed bin Hamid 1909 ile 1914 yılları arasında yıllık geliri otuz Osmanlı lirasıdır. Ayrıca el konulan mısırının da ücretini Yunan hükümetinden talep etmiştir (BCA, 130.16.13.2.580.1534.22.00003).

Selanik Vilayeti Siroz Livası Demir Hisar Kazası Galabokça Köyü mübadillerinden bir diğeri de Ali Bin Hasan'dır. Ali bin Hasan Çiftçilik yapmıştır. Ali Bin Hasan Cebel-i Bereket ili Bahçe kazası Hasan Beyli Köyü'ne yerleştirilmiştir (BCA, 130.16.13.2.742.2420.31.00001). Ali Bin Hasan Yunanistan'da on odalı bir ev ve yirmi üç dönüm tarla bırakmıştır (BCA, 130.16.13.2.742.2420.31.00002). Ali bin Hasan'ın on Osmanlı lirası değerinde bir öküzüne Yunanistan hükümetince el konulmuştur. Aynı şekilde hayvan yemi olarak çavdarına, Yunan hükümeti el koymuştur (BCA, 130.16.13.2.742.2420.31.00003).

Destan ve Bağçe bünûn-ı Hasân Selanik Vilayeti, Siroz Livası Demir Hisar Kazası Galabokça Köyü'nden Cebel-i Bereket ili Bahçe İlçesi Hasan Beyli Köyüne yerleştirilmiştir. Yunanistan'da çiftçilikle meşgul olan Hasan'ın çocukları (BCA, 130.16.13.2.742.2420.32.00001.) üç odalı bir harap ev ve iki odalı ev ile birlikte babalarından kalma elli sekiz dönüm tarla bırakmıştır (BCA, 130.16.13.2.742.2420.32.00002). Hasan'ın çocuklarının değeri on iki lira olan bir adet ineğine Yunanistan hükümetince el konulmuştur. Kırk beş kıyyelik yarım liralık mısırı da el konulan malları arasındadır (BCA, 130.16.13.2.742.2420.32.00003).

Bekir Oğlu İsmail de Selanik Vilayeti Siroz Livası Demir Hisar kazası Galabokça Köyü'nden Cebel-i Bereket ili Bahçe İlçesi Hasan Beyli Köyü'ne yerleştirilmiştir. Bekir Oğlu İsmail'in mesleği çiftçiliktir (BCA, 130.16.13.2.742.2420.36.1(1)). Bekir Oğlu İsmail Yunanistan'da iki

evini ve yetmiş dokuz dönüm tarlasını bırakmak zorunda kalmıştır (BCA, 130.16.13.2.742.2420.36.1.(2)).

Ali bin Hüseyin de Selanik Vilayeti Siroz Livası Demir Hisar kazası Galafbokça Köyünden Cebel-i Bereket ili Bahçe İlçesi Hasan Beyli Köyü'ne yerleştirilmiştir. Ali bin Hüseyin de Selanik'te iken çiftçilik ile uğraşmaktaydı (BCA, 130.16.13.2.742.2420.45.00001). Bu kişi Demir Hisar ilçesinde bir ev, ahır ve yirmi dört dönüm tarla bırakmıştır (BCA, 130.16.13.2.742.2420.45.00002). Ali bin Hüseyin, 1909 ile 1914 yılları arasında Yunan hükümetine teslim ettiği emlak ve arazisinden yıllık yüz lira temin ediyordu (BCA, 130.16.13.2.742.2420.45.00003).

Mustafa bin Salih'in kaderi diğer Yunanistan'dan gelen mübadillerinkinden farklı değildir. Mustafa bin Salih de Selanik'ten Cebel-i Bereket vilayetinde gelmiştir. Mustafa bin Salih Bahçe ilçesi Hasan Beyli Köyü'ne yerleştirilmiştir. Bu kişi Selanik ili Demir Hisar ilçesi Galabokça köyünden getirilmiştir. Getirilmiş ifadesi bilinçli kullanılan bir ifadedir. Zira mübadele, tehcir gibi antlaşmalar çerçevesinde zorunlu yapılmış bir uygulamadır (BCA, 130.16.13.2.742.2420.51.00001). Mustafa bin Salih bir evi ve yirmi altı dönüm arazisini bırakarak antlaşmalar gereğince, Türkiye'ye göç ettirilmiştir (BCA, 130.16.13.2.742.2420.51.00002). Mustafa bin Salih'in 1909 ve 1914 müsaderelerinden önceki geliri elli Osmanlı lirası idi. Bununla birlikte kırk kıyye mısırına el konulmuştur. Kırk kıyye mısır bedeli ise yarım Osmanlı lirasıdır (BCA, 130.16.13.2.742.2420.51.00003).

Hatice bint-i Salih ise yukarıda zikredildiği gibi Galafbokça Köyü'nden, Cebel-i Bereket ili, Bahçe ilçesi, Hasan Beyli Köyüne yerleştirilenler arasındadır (BCA, 130.16.13.2.743.2426.33.00001). Hatice bint-i Salih ise Yunanistan'da geçmişi, anıları ve bütün müktesebatıyla birlikte bir ev ve otuz dört dönüm tarlasını bırakmıştır (BCA, 130.16.13.2.743.2426.33.00002). Bu kadının 1922 senesindeki yıllık geliri üç yüz Osmanlı lirası idi. Bu kadının mübadele uygulaması sırasında tüm ev eşyalarını geride bıraktığını görmekteyiz. Ancak söz konusu evrakta Yunan hükümeti yerine Bulgar hükümetine bu eşyaları teslim etmesi önemli bir ayrıntıdır. Ev eşyalarının değerini de yine Bulgar lirası cinsinden göstermesi ilgi çekici bir diğer ayrıntıdır. Oysa aynı köyden diğer hemşerileri mallarını Yunan hükümetine teslim ettiklerini söylerken Hatice bint-i Salih'in malını ve tarlasını Bulgar hükümetine teslim edebilmesi kafaları karıştıran ayrıntıdır. Bu tarihte Galafbokça Yunanistan sınırları içerisinde olması gereklidir. Yazım hatası olma ihtimali ile birlikte Hatice hanımın ev eşyalarının değerini Bulgar lirası cinsinden ibraz etmesi kafaları iyice karıştırmaktadır. Bu detay, belki önceki yıllarda (Balkan Savaşları) söz konusu yerleşim yerinin Yunan hükümeti ile Bulgar hükümeti arasında el değiştirmesinden kaynaklanmaktadır (BCA, 130.16.13.2.743.2426.33.00003.).

5. Sonuç

Mübadele konusu, üzerinde barındırdığı riskler ve uygulamada doğabilecek sorunların fazla olması nedeni ile zor bir konudur. Ancak Yunanistan ve Türkiye Cumhuriyeti bu konuda anlaşmaya istekli davrandılar. Mübadiller, yüzyıllardır yaşadıkları toprakları, Halkların Mübadelesi Antlaşması ile terk etmek zorunda bırakıldılar. Üstelik Anadolu'nun yakılmış köyleri, harabeye dönmüş evleri vardı. Mübadillerin Yunanistan'da yaşadıkları rahat hayata göre, Anadolu'da ve Trakya'da yaşayacakları hayat, zor şartlara gebe idi. Mübadele uygulamasının ilk günlerinde Yunanistan'dan gelen mübadiller, zorluk yaşadılar. Ancak alınan tedbirler ile bu zorluklar aşıldı. Cebel-i Bereket (Osmaniye) vilayetine gelen mübadiller ise fazla zorlukla karşılaşmadılar. Cebel-i Bereket'e (Osmaniye) gönderilen mübadillerin çoğu çiftçilikle uğraşan insanlardı. Cebel-i Bereket vilayeti Çukurova'nın bereketli toprakları üzerinde bulunduğundan Yunanistan'dan gelen mübadiller, geçim kaynağı noktasında zorlanmadılar.

Cebel-i Bereket vilayetinin iklimi, Yunanistan topraklarında yetişen ürünlerin yetişmesine uygun bir iklimdir. İklimin ve yetiştirilen tarım ürünlerinin birbirine çok yakın olması mübadillerin Cebel-i Bereket vilayetine intibaklarını kolaylaştırmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti mübadillerin iskanında Cebel-i Bereket vilayetini seçmekle isabetli bir karar vermiştir. Zira geçim kaynakları noktasında zorlanmayan mübadillerin herhangi bir toplu asayişsizlik olayına tanıklık edilmemiştir. Bu nedenle, Cebel-i Bereket vilayeti mübadele uygulamaları başarılıdır.

EKLER

Ek:1 Mübâdeleye Tabi Ahaliye Verilecek Emvâl-i Gayr-ı Menkûle Hakkında Kanun Sûreti

۱۷ مایس

(رسمی جریده)

تین ایله دیگی تقدیرده برکونا مطالبات و اعتراضاتده بولونمقزین حقلرنده دردنیجی ماده احکامنک تطبیقنه موافقی متضمن اولارق بر تمهدنامه اعطاسنه بچوردورلر .

دردنیجی ماده — کندیلرینه اموال غیرمنقوله تفویض اولنان کیسه لرك ترك ایتدکری ملکترلده عهدلرنده بولندیقی بیان ایله دکبری مقدارده ویا اسلاً اموال غیر منقوله مقید اولمادیقی بالآخره تحقق ایدنلر ویا ناملرینه مقید اموال غیر منقوله اولویده تینیجی ایچون مختلط مبادله قومیسونه سراجمت ایله ممش اولدقلری تقدیرده کندیلرینه تفویض اولنان اموال قسماً ویا کاملاً استرداد و اگر آرادمکی قرق قیمت یوزده اون واوندن دون ایسه بوقرق نقداً و مقسطاً استرداد اولنور . قسماً ویا کاملاً استرداد حالنده بونلرک اشغال و انفاع زمانلرینه عائد اولوب مجالس ادارهجه تخمین و تقدیر ایتدیریله چک اجر مثلاری دخی اخذ و تحویل ایدیلیر .

بشنجی ماده — اشبو قانون ایله معین نسبت دائره سننده تفویض و توهمیح اولونجی اموال متروکدن خارج قالب باغ و زیتونلق کبی دوام ممووریلری ایشلمک و تجاره متوقف اولان اموال و املاک بونلری ایشلمک اهلیت و قابلیتی اولان مهاجرله ترجیحاً ایجار اولونجی کبی کلدکری بخلرده ترك ایتمش اولدقلری ماللرنیک یوزده بکر میسته مقابل اوله رق مستقل و مفرز بر پارچه اعطا و تفویض ممکن اولمایوب کندیلرینه قابل تقسیم اولامایان اموال متروکدن بر قسم شایع تفویضی ضرورتی حاصل اولمش اولان متفوضلره دخی اشبو مالک تفویض خارجنده قالان جزو شایرلی کذلک ترجیحاً ایجار ایدیلیر . بواجارلرده بدلات اجاره مجالس ادارهجه تخمین ایتدیریله رک تعیین اولنور .

اشبو مستأجرلرک اولجه تفویض ایله دکبری مقداردن زیاده سنه استحقاقلری اولدیقی مختلط مبادله هیئتلرنیک قطعی بیانامه لرنه بنا بالآخره تحقق ایتمکله برابر یوزده بکر می نسبتدن فضله سی ایچون تکرار بر عمومی تفویض یا بیلیر و بوحالده مقدار استحقاق ایله مأجورک قیقدده متناسب اولور ایسه اموال مأجورده مستأجرلرنه تفویض ایدیلیر .

آلتنجی ماده — تفویض ایدیلجک اموال غیر منقوله هر ملکک اهالیسی ایچون آتیجی تعیین اولنان اسکان منطقه لری داخلنده کی اموال مترو- کدن وریلیر وچین اعطا و تفویضدم ترك ایتدکری اموال غیر منقوله تک نوع و شرف و موقی نظر دقنه آلتیر . بو صورته اراضی ویا چنلک دکان ویا هر نوع عقار ، دکرمن ویا فابریقه ترك ایتمش اولانلره ینه عینی نوعدن و کاش اولدقلری بخلره کوره کوی ، قصبه ویا شهرلرده اولق اوزره اموال غیر منقوله اعطا اولنور . فقط زمین اسکان منطقه لری داخلنده عینی نوعدن اموال غیر منقوله بولونمادیقی تقدیرده یالکیز ترك ایدیان اموال غیر منقوله تک موقلری کوزمه تیلره رک دیگر نوع اموال وریلیر . بر اسکان منطقه سی داخلنده فابریقه

اولویده تورکیه ده اقامت ایدن ویا اقامت ایتمش اولان ویا خود لوزان مهادمه سی موجینجه تورکیه دن آریلان اراضی اهالیسندن بولنان کافه اشخاص ایله مذکور ۲۰ تشرین نای ۱۹۲۲ تاریخندن مقدم تورکیه ده ایتاق ایدیان عین ماهیتی حائر جرملردن مظنون و محکوم بولنان دول مذکوره تبه سی حقلرنده عفو عمومی اعلان ایدیلدیز .

ماده ۲ — مدانیه مقاوله نامه سی موجینجه دول ائتلافیه اردولرنیک موجودیتی طائمش اولان مناطقده ۲۰ تشرین نای ۱۹۲۲ تاریخندن مسکره دول مذکوره اردولرنه خدمات غیر مسلحه ایفا ایتمش اولان کسان عفو عمومی دن مستفید اوله جقلردر .

ماده ۳ — لوزان مهادمه نامه سنه مربوط عفو عمومی بیاننامه پروتوقولنده استهداف ایدیلن یوز الی شخص اشبو عفودن مستنادر .

ماده ۴ — اشبو قانون تاریخ تشرین اعتباراً سرعیدر . آتیجی ۲۴ تموز ۱۹۲۳ تاریخلی عفو عمومی بیاننامه سی موجینجه تورکیه یه قارشی تمهداتی ایفا ایتمش دوللر تبه سی حقنده اشبو قانونک حکمی دول مذکوره تک تمهدلری ایفا ایتملری متناقب تطبیق اولونجه قدر .

ماده ۵ — مواد سابقه تک دائره شموندن خارج اولوب استقلال محاکمی طرفندن محکوم ایدیلن بالجه جرائم عادیه اصحابی ایله بونلرک سبب محکومیتلری اولان فطله اسلاً وقرعاً مدخلدار اوله رق ایوم مظنون ویا محاکم عمومیه و دیوان حربلجه محکوم بولنانلر دخی اشبو عفو عمومی دن استفاده ایدرلر .

ماده ۶ — اشبو قانونک اجرای احکامنه عدلیه و مدافعه ملیه وکیللری مأموردر .

۱۲ رمضان ۳۴۲ و ۱۶ نیسان ۳۴۰

نوروسی : ۴۸۸

مبادله یه نایع اهالییه وریله چک اموال

غیر منقوله حقنده قانون صورتی

رتنجی ماده — مبادله صورتیه یونانستاندن کلن ویا اولجه کلش اولوب مبادله یه نایع بولنان مهاجریندن یونانستانده اموال غیر منقوله ترك ایلمش اولانلره مواد آتییه ده مندرج شرطلر ونسبتلر داخلنده و صورت قطیه ده اموال غیر منقوله تفویض اولنور .

آیکنجی ماده — تصرف سندلرنده ویا تصرف مثبت و ناتیق رسمیه لرنده الی بیک لرییه قدر املاک و اراضیلری مقید بولنانلره قیر مقیدمک یوزده بکر میسی نسبتنده اموال غیر منقوله تفویض ایدیلیر و وریله چک اموال غیر منقوله ایچون قیود تصرفیه دکی قیمت اساس اتخاذ اولنور . الی بیک لیرادن فضله املاک صاحی اولانلره بو مقداردن فضله سی ایچون مبادله معامله سنک تصفیة قطیه سنه قدر بر تی وریله سز .

اوجنجی ماده — کندیلرینه اموال غیر منقوله وریلی طلبنده بولنانلره تصرف سندلری ویا ناتیق رسمیه لرنی دائره طائمه سنه ابراز و تونیمه وسندات تصرفیه و ناتیق رسمیه مندرجانک تماماً ویا قسماً مقرون صحت و حقیقت اولمادیقی

بولوتادینی و دیگر منطقه ده موجود اولوب فقط او منطقه ده یونانسانده قایرته ترك ایش کیمسه اولادینی قدرده یالکنز قایرته ترك ایدنلره منحصر اولق اوزره اسکان منطقه لری خارچنده کی قایرته تک اعضای جائز اولدینی کی طلب وقوعنده اسکان منطقه سی اتخاذ ایدلمش اولان محقرده واقع غیر منقول اموال دخی وریله ییلیر .

بدنچی ماده — تفویض اولونان اموال غیر منقوله مبادله مامله سنك ختام قطعیسه قدر هیچ بر صورتی بیع و فراغ اولونه ماز . بونلك هیه و ترهینلری ویا تأمینات اراضی ده جائز دکلدر . شکل حاضر لرنك تبدیل و تغییر و هدم و تخریبی دخی ممنوعدر . شکل حاضر لرنك تبدیل ویا اساسی تعمیره ضرورت و احتیاج حاصل اولورسه اول اسرده مبادله واسکان وکالتجه تمین اولونه جق اصول دائرهنده مساعده استحصال ایله مک مقتضی اولوب یالکنز تعمیرات جزئیه استحصال مساعده قیدندن مستثنادر . اشیو اموال غیر منقوله یی هدم و تخریب ویا احراق ایدنلر باشقه لرنك اموال غیر منقوله سی هدم و تخریب ویا احراق ایله مستحسسه مجازات اولونورل .

سکزینجی ماده — ۸ ایلول ۱۳۳۲ تاریخلی موقت متمولان قانونی ملغادر . ۶ مذکور قانون ایله مقدماتی متمولان مهاجرینه موقه توزیع واعطا ایدیلوب ایوم تحت اداره لرنده بولنان اموال غیر منقوله اشیو قانون ایله معین شروط و نسبت دائرهنده کنیدلرینه تفویض اولونجه قدر .

اشبو امواله واضع اید اولانلر مبادله یی تابع مملکت اها ایسندن اولد قری قدر برده اموال میحوه تک ایکنجی ماده ده ذکر ایدیلن نسبتدن فضل قالد جق قسمی و مبادله یی غیر تابع مملکت اها ایسندن اولانلرک ایسه تمامی استرداد ویا بدقاری مقسطاً استیفا قلمق اوزره ایفا ایدیله ییلیر . اشیو خصوصک صور قطعی یی بر تملیا نامه ایله تمین و تثبیت قیلنه جقدر . دو قوزنجی ماده — اشیو قانون نثری تاریخندن اعتباراً سرعی الاجرادر .

اوئنجی ماده — اشیو قانونک اجراسته مبادله اعمار واسکان و مایه و عدلیه و کیکلری مأموردر . ۱۲ رمضان ۱۴۳۲ و ۱۶ نیسان ۱۳۴۰

داخلیه وکالت جلیله سن دن بالعموم ولایانه یایلان تبلیغات عمومی هدر :

قرارناملر :

ترانسیت صور سیله حلب و سوریه اراضیسه نقل اولنه جق مسکرات حقنده اجر و کیکلاری هیئتجه متخذ قرارنامه صورتی

دمیر یولی واسطه سیله و ترانسیت طریقیه حلب و سوریه اراضیسه نقل ایدلک ایسته نیان و مملکت مزده اشیای ممنوعه دن مدود بولنان مشروبات کشولیه نیاکو و سائر مک ترانسیت صورتیه و دمیر یولی اوزرنده درت بول حدودندن دخولیه میدان اکبر حدودندن سوریه به اعراسی

دمیر یولی ایسلا مستلزم بولند یقندا مساعده اولنسی ؛ قیلنسی اوزرنه عمومی سن دن آ لنا ؛ تاریخلی منع مسک [توریگده هر فروخت واستعمال مسکرات اعمال ، مسکراتک بهر ق نغدی اخذ والده و ۱۱ نیسان ۴ اون بدنچی ماده — ایله ادخال ممنوعه آ قطار مسمی ده م عندالایجاب مجلس اوزرنه یا اراده صورتنده محرز م حلبه سوق ایدلک کتیریلن اشیو مسک اسراری حقنده کی م مذبورده تک ترانسیت اسراری فوائد عظیم مطالعه قلمش او طلبی حاوی مایه ۳۴۰ تاریخ ووا نوسرولو نذکره . ۱۳ - ۳ - ۲۴۰ مذکور اشیای تک م از کبر اولفدر اهالی غیر مسلمه تفرغ اولنان اء تصرفه ادارملر اجراسی حقده قرا اهالی غیر م استحصال ایدلرک عزیمت و اموال متا تصرف ایدم ییله جک تاقی ۳۳۸ تاریخ صورکه ودها اولر اشخاص مرقومه ع غیر منقوله لرخی غیر قارغلردن آلد قلی دوریه لرایله تثبیت استحصال ایچون ایدنلرک اهالی غیر فراغ ماملانک تا ۳۳۸ تاریخ و تبلیغندن صورکه د شیرتقاق ایتدیکی م کیدلمکده ایکن ۳

Ek:1 Mübadeleye Tabi Ahaliye Verilecek Emvâl-i Gayr-ı Menküle Hakkında Kanun Süreti

Kaynaklar

Ahali Mübadelesi Hakkında. (r. 1339, 19 Ağustos). *Akşam*.

Ahâlinin Yeni Gelen Muhâcirlerin Zırâiyyât İşlerine Muâvenet Eylemeleri Hakkında (1342, 26 Rebiü'l-Ahir/1340, 24 Teşrîn-i sâni). *Resmî Cerîde* (no 79). Erişim Adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/79T.pdf>.

Atatürk M.K.(2006) *Nutuk*, Haz. Semih Yalçın. Ankara: Gazi Kitabevi.

Aygören, H., Yeşilyurt, M., Güloğlu, B. ve Küçükkaplan, İ. (2015). Türk bankacılık sektöründe hisse senedi performansı ve etkinlik arasındaki ilişki. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 16(2), 203-215. Erişim adresi <https://journal.dogus.edu.tr/ojs/index.php/duj/article/view/914>

Candeğer, Ü. (2020). Cebel-i Bereket'ten Osmaniye'ye: Göç ve İskân (1850-2020). (Ed.) Ü. Candeğer ve Huriye Emen.(301-322) *Osmaniye Araştırmaları 1*.Ankara: Gazi Kitapevi.

Candeğer, Ü. (2003). *Lozan Ahali Mübadelesi Çerçevesinde Yunanistan ve Adalardan Muğla'ya Gelen Türk Göçmenlerin İskânı (1923-1930)*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Muğla: Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Çakmak, F. (2019). *Lozan Antlaşması Sonucu 1923-1930 Tarihleri Arasında Sinop İline Gelen Mübadele Göçmenleri*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Sinop: Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Çelebi, E. (2006). Mübadillerin Yunanistan'daki Mal Kayıtları ve Muhtelit Mübadele Komisyonu Tasfiye Taleplerleri. *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 5(12), 35-45.

Çevik, L. (2016). *Türk-Yunan Nüfus Mübadelesinde Edremit (1923-1929)*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Muğla: Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Çomu, A. E. (2005). *1923 Mübadelesinin Adana Şehrindeki Sosyal ve Ekonomik Etkileri (1875-1927)*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Dalaman, A. (2014). *Türk-Yunan Nüfus Mübadelesi Sonucu Çanakkale'ye Yerleştirilen Mübadiller: 1923-1930*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Demirci, S. (2011). *Belgelerle Lozan*. İstanbul: Alfa Basın Yayın Dağıtım.

Güner İ. ve - Ertürk M. (2006). *Kıtalar ve Ülkeler Coğrafyası*, Ankara: Nobel Yayınları, 2. Baskı.

İmar ve İskan İşleri Nasıl İdare Edilecek? (r.1341, 8 kanun-ı sani/h. 1343, 12 Cemaziye'lâhir 1343). *Akşam*. s. 2.

İmar Vekâleti Kanunu (1342, 20 Rebiü'l-Ahir). *Resmî Cerîde*. Erişim Adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/45T.pdf>.

Kavaf, S. A. (2015). *Sosyal ve Kültürel Değişimler Açısından Doğurduğu Sonuçlar İtibariyle Lozan Mübadelesi: Nevşehir Örneği*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kernis, M. H., Cornell, D. P., Sun, C. R., Berry, A., Harlow, T. ve Bach, J. S. (1993). There's more to self-esteem than whether it is high or low: The importance of stability of self-esteem. *Journal of Personality and Social Psychology*, 65, 1190-1204.

Kıştan Evvel Mübadele. (1339, 23 Ağustos). *Akşam*.(No: 1770).

Koç, E. (2002). The impact of gender in marketing communications: The role of cognitive and affective cues. *Journal of Marketing Communications*, 8(4), 257-275. <https://dx.doi.org/10.1080/13527260210145993>

Konferansın Son Günlerinde. (h.1341, 5 Zi'l-Hicce/r. 1339, 20 Temmuz). *Tanin*.

Lakic, B., Arık, M., Aune, S., Barth, K. L., Belov, A. S., Borghi, S., Zioutas, K. (2012). Status and perspectives of the CAST experiment. *Journal of Physics: Conference Series*, 375(2), 1-4. <https://dx.doi.org/10.1088/1742-6596/375/1/022001>

Lozan Barış Konferansı 1: Tutanaklar Belgeler Cilt 1. Çev: Seha L. Meray, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2. baskı.2001.

Lozan Mukâvelenâmesine Müstenit Mübâdele-i Ahâlî ve Emvâl-i Mesârif-i Umûmiyesine Âid Tahsîsât Kânûnu Madde 1-2 (20 Rebiü'l-Âhir 1342/ 29 Teşrin-i Sani 1339). *Resmî Cerîde*. Erişim Adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/45T.pdf>

Lozan Sulh Muâhadenâmesi Hakkındaki Kânunlar (h.1342, 28 Muharrem/r.1339, 10 Eylül). *Resmî Cerîde*. (No:345). Erişim Adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/22T.pdf>.

Lozan Telgrafları. (h.1341, 2 Zi'l-hicce/r.1339, 17 Temmuz). *Tanin*.

Lozan'da Sulh Müzakeratı, Son Vaziyet. (h.1341, 30 Zi'l-Ka'de/r. 15 Temmuz). *Tanin*.

Mes'ûliyet-i Vâhime Etrâfında. (h.1342, 18 Şevval/r.1340, 22 Mayıs). *Akşam*. s. 1.

Muhâcirler Arasındaki Sefâlet, Ahırkapı Misafirhanesi Bir Mezarlığa önüyor. (1341, 16 Kanun-ı Sani) *Akşam*.

Muhâcirler ve istilâzedeler Hakkında Şerâit-i İskâniye, Bir Ay zarfında Emvâl-i Metrûke Hânelerine Tevzî' ve İskân Edilmemiş Açıkda Muhâcir Kalmaması Mukarrerdir. (r.1341, 28 Kânun-ı Sâni). *Akşam*.

Muhâcirlere Apartman. (r.1341, 13 Şubat). *Akşam Gazetesi*.

Muhâcirlerimiz Geliyorlar. (r.1339, 9 Teşrin-i Sâni). *Akşam* (No: 1878).

Muhâcirlerimizi mahv Etmesine Razi olamayız. (r. 1340, 16 Mayıs). *Cumhuriyet*.(No:10).

Muhtelit Mübâdelede Murahhaslarımız Riyâsete Yeni bir Protesto Verdiler. (1341, 19 Şubat). *Akşam*. (No:2285).

Mübadele Hazırlıkları. (r. 1339,3 Ağustos). *Akşam* (No:1744).

Mübâdele İçin İane. (r.1339, 25 Teşrin-i Evvel). *Akşam*.(No:1813). s.1.

Mübâdele İmâr Müdüriyyet-i Umumiyesi Teşkilât Kânûnu (1342, 20 Rebiü'l-Âhir). *Resmî Cerîde*.

Mübadele İmar ve İskan Kanunu (1342, 9 Rebiü'l-Âhir/1339, r. 1339, 18 Teşrin-i Sâni). *Resmî Cerîde* (No:43. 9). Erişim Adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/43T.pdf>

Mübâdele Mes'elesi. (h.1341, 21 Zi'l-Hicce/r. 4 Ağustos 1339). *Tanin*.

Mübadele Mes'elesine Büyük Bir Ehemmiyet Verilmeye Başlandı. (1339, 31 Ağustos). *Akşam*. (No: 1772).

Mübadele Mes'elesiyle Meşgul Olmak Üzere Bir Heyet Teşkil Olundu. (r.1339, 2 Eylül). *Akşam*. (No:1774)

Mübadele Talimatı, Yarın Neşr Edilecektir. (r.1339, 1 Ağustos). *Akşam*.(No: 1742). s.1.

Mübâdele, İmar ve İskân Vekâleti İhdâsına (h.1342, 7 Rebiü'l-Evvel). *Resmî Cerîde* (No:35). Erişim Adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/35.pdf>.

Mübâdele, İmar ve İskân Vekâletinin Teşkilât ve Mesârifi Hakkında Kanun (1342, 27 Rebiü'l-Evvel/ 1339, 7 Teşrin-i Sâni). *Resmî Cerîde*. (No:41). Erişim Adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/41T.pdf>

Mübadele-i Ahali Hakkında Müzâkerât. (h.1341, 7 Zi'l-Hicce/r. 22 Temmuz). *Tanin*.

Mübadeleye Nasıl Hazırlanmalıyız? (1339, 4 Eylül). *Akşam*.(No: 1776).

Mübâdeleye Tâbi' Rumların Evleri. (r.1340, 14 Mayıs). *Cumhuriyet*. (No:8).

Mübâdil Rumlara Marta Kadar Mühlet Veriliyor. (1341, 21 Şubat). *Akşam*.(No:2285).

Müzâkerât Hâl-i Tevakkufda. (h.1341, 30 Zi'l-Ka'de/r.1339, 15 Temmuz). *Tanin*.

Nadi. Y. (15 Mayıs 1340) "Mübâdele-i Siyâsî, Milli ve İktisâdî Bir Hayat Meselesidir", *Cumhuriyet* (No:9).

On Muhâcir Âilesi Hakkında bir Karar. (1341, 13 Şubat 1341). *Akşam*.

Özbay T. (2004). *Lozan'dan Sevr'e*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Page, A. C. v.d. (2015). *Clinical psychology for trainees: Foundations of science-informed practice* (2nd ed.). Cambridge: Cambridge University Press.

Polat, M. (2018). Arşiv Belgelerine Göre Tacirli Aşiretinin İskân ve Islâhı, *Tarih Okulu Dergisi*. Yıl 11/35. 699-737. Erişim Adresi: http://www.johschool.com/Makaleler/118388974_1318%20Murat%20POLAT.pdf

Selanik'e Etraftan Muhacir Akımı Başladı. (1339, 6 Kanun-ı Evvel). *Akşam*. (No:1855).

Sezen, T. (2017). Osmanlı Yer Adları. Ankara: T.C Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü.

Son İtilafa Dair. (h.1341, 3 Zi'l-Hicce/r.1339, 18 Temmuz). *Tanin*.

Sönmez, F. (2019). *Lozan Anlaşması Sonrası Midilli Adası'nda Mübadele*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılab Tarihi Enstitüsü.

Şentürk, R. (2009). Açık medeniyet ve sosyal içerme. *Muhafazakar Düşünce*, 6(21-22), 41-49.

Tan Gazetesi. (hicrî 6 Cemâziye'l-Âhir sene 1341), s.1.

Tevfik Rüşdü Beyin Mübadele Meselesine Aid Beyanatı. (H.1342, 22 Şevval/r.1340, 26 Mayıs). *Babalık*. (Sayı: 1505).

Tonta, Y. ve Ünal, Y. (2005). Scatter of journals and literature obsolescence reflected in document delivery requests. *Journal of the American Society for Information Science & Technology*, 56(1), 84-94.

Türkeli, P. (2016). *Influences of 1923 Population Exchange On Second and Third Generation Migrants*. Doktora Tezi. Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi Başkanlığı, (BCA), 030.10.00.00.123.873.3.2.

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi Başkanlığı, (BCA), 030.0.18.01.01.010.36.9.001.

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi Başkanlığı, (BCA), 0300.18.01.02.15.77.017.

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi Başkanlığı (BCA), 0300.18.01.02.16.84.019.

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi Başkanlığı (BCA), 030.0.18.01.02.21.47.017.

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi Başkanlığı, (BCA), 030.0.18.01.02.22.55.006.

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi Başkanlığı (BCA), 130.16.13.2.743.2426.3300002.

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi Başkanlığı, (BCA), 030.0.18.01.02.22.59.011.

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi Başkanlığı (BCA),
030.10.00.00.123.872.15.1

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi Başkanlığı (BCA), BCA,
030.10.00.00.123.873.4.1.

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi Başkanlığı (BCA),
030.10.00.00.123.873.4.2

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi Başkanlığı (BCA),
030.10.00.00.177.219.3.

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi Başkanlığı (BCA),
030.18.01.01.8.43.12.1.

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi Başkanlığı (BCA),
030.18.01.01.8.49.17.

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi Başkanlığı (BCA),
130.374.106.8.001.

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi Başkanlığı (BCA),
030.10.00.00.123.874.2.2.

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi Başkanlığı (BCA),
030.0.18.01.02.21.47.017.

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi Başkanlığı (BCA),
272.00.00.12.62.182.10.13.

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi Başkanlığı (BCA),
130.374.106.8.002.

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi Başkanlığı (BCA),
130.16.13.02.122.575.3.001.

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi Başkanlığı (BCA),
130.16.13.02.122.575.3.002.

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi Başkanlığı (BCA),
130.16.13.02.136.657.10.001.

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi Başkanlığı (BCA),
130.16.13.2.445.593.6.005.

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi Başkanlığı (BCA),
16.13.2.448.624.6.001.

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi Başkanlığı (BCA),
130.16.13.02.136.657.10.003.

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi Başkanlığı, (BCA),130.16.13.02.97.412.14.001.

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi Başkanlığı, (BCA), 130.16.13.02.97.412.14.002.

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi Başkanlığı, (BCA), 130.16.13.2.452.650.23.001.

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi Başkanlığı (BCA), 130.16.13.02.97.412.14.003.

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi Başkanlığı (BCA), 130.16.13.2 / 41-17.

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi Başkanlığı, (BCA),130.16.13.2.41.17.11.001.

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi Başkanlığı, (BCA), 130.16.13.2.41.17.11.002.

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi Başkanlığı (BCA), 130.16.13.2.445.593. 6.001.

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi Başkanlığı, (BCA), 130.16.13.02.97.412.14.003.

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi Başkanlığı, (BCA), 130.16.13.2.445.593.6.001.

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi Başkanlığı, (BCA), 130.16.13.2.448.624.9.004.

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi Başkanlığı, (BCA), 130.16.13.2.448.624.9.002.

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi Başkanlığı, (BCA), 130.16.13.2.448.624.11.002.

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi Başkanlığı (BCA), 130.16.132.743.2426.33.00001.

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi Başkanlığı, (BCA), 130.16.13.2.448.624.11.001.

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi Başkanlığı, (BCA), 130.16.13.2.580.1534.21.1.

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi Başkanlığı, (BCA),
130.16.13.2.448.624.11.004.

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi Başkanlığı, (BCA),
130.16.13.2.448.624.8.001.

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi Başkanlığı, (BCA),
130.16.13.2.448.624.8.002.

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi Başkanlığı, (BCA),
130.16.13.2.448.624.8.004.

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi Başkanlığı, (BCA),
130.16.13.2.448.624.9.001.

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi Başkanlığı, (BCA),
130.16.13.2.448.625.2.001.

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi Başkanlığı, (BCA),
130.16.13.2.448.625.2.002.

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi Başkanlığı, (BCA),
130.16.13.2.448.625.2.004.

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi Başkanlığı, (BCA),
130.16.13.2.452.650.23.004.

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi Başkanlığı (BCA),
130.16.13.2.452.650.23.001.

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi Başkanlığı, (BCA),
130.16.13.2.452.650.23.002.

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi Başkanlığı, (BCA),
130.16.13.02.97.412.14.002.

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi Başkanlığı,(BCA),
130.16.13.2.580.1534.21.3.

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi Başkanlığı,(BCA),
130.16.13.2.580.1534.21.4.

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi Başkanlığı,(BCA),
130.16.13.2.580.1534.22.00001.

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi Başkanlığı,(BCA),
130.16.13.2.580.1534.22.00002.

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi Başkanlığı,(BCA),
130.16.13.2.580.1534.22.00003.

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi Başkanlığı,(BCA),
130.16.13.2.580.1534.22.1.

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi Başkanlığı,(BCA),
130.16.13.2.580.1534.22.2.

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi Başkanlığı,(BCA),
130.16.13.2.580.1534.22.6.

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi Başkanlığı,(BCA),
130.16.13.2.742.2420.31.00003.

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi Başkanlığı,(BCA),
130.16.13.2.742.2420.31.00001.

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi Başkanlığı,(BCA),
272.00.00.12.45.75.18.

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi Başkanlığı,(BCA),
130.16.13.2.742.2420.31.00002.

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi Başkanlığı,(BCA),
130.16.13.2.742.2420.32.00001.

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi Başkanlığı,(BCA),
130.16.13.2.742.2420.32.00002.

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi Başkanlığı,(BCA),
130.16.13.2.742.2420.32.00003.

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi Başkanlığı,(BCA),
130.16.13.2.742.2420.36.1(1).

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi Başkanlığı (BCA),
130.16.13.2.742.2420.36.1(2).

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi Başkanlığı (BCA),
130.16.13.2.742.2420.45.00002.

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi Başkanlığı (BCA),
130.16.13.2.742.2420.45.00001.

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi Başkanlığı (BCA),
130.16.13.2.742.2420.45.00003.

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi Başkanlığı (BCA),
130.16.13.2.742.2420.51.00001.

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi Başkanlığı (BCA),
130.16.13.2.742.2420.51.00002.

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi Başkanlığı (BCA),
130.16.13.2.742.2420.51.00003.

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi Başkanlığı (BCA),
130.16.13.2.743.2426.33.00002.

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi Başkanlığı (BCA),
130.16.13.2.743.2426.3300003.

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi Başkanlığı (BCA),
130.16.13.2.743.2426.33.00001.

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi Başkanlığı (BCA),
130.16.13.2.445.593. 6.002.

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi Başkanlığı,
(BCA),130.410.343.30.001.

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi Başkanlığı, (BCA),
130.410.343.30.003.

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi Başkanlığı, (BCA),
130.414.372.6.001.

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi Başkanlığı, (BCA),
130.414.372.6.002.

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi Başkanlığı, (BCA),
130.414.372.6.003.

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi Başkanlığı,(BCA),
130.16.13.2 / 41.17.11.

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi Başkanlığı,(BCA), 00000001.

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi Başkanlığı,(BCA),
030.0.18.01.02.18.13.011.

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi Başkanlığı, (BCA),
16.13.2.448.624.6.002.

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi Başkanlığı, (BCA),
16.13.2.448.624.6.004.

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi Başkanlığı,(BCA),
272.00.00.11.20.101.15.

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi Başkanlığı,(BCA),
272.00.00.11.24.127.28.1 ve son hanesi 2-3-4 olan belgeler.

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi Başkanlığı, (BCA),
272.00.00.12.43.64.10.1.

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi Başkanlığı, (BCA)
272.00.00.12.43.64.10.2 ve 3.

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi Başkanlığı, (BCA),
272.00.00.12.49.97.31.1.

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi Başkanlığı, (BCA)
272.00.00.12.53.123.8.1.

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi Başkanlığı, (BCA),
130.16.13.2.448.624.11.004.

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi Başkanlığı (BCA),
272.00.00.12.62.182.10.1.

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi Başkanlığı (BCA),
272.00.00.12.62.182.10.11.

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi Başkanlığı, (BCA),
272.00.00.12.62.182.10.12.

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi Başkanlığı, (BCA),
272.00.00.12.62.182.10.15.

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi Başkanlığı, (BCA)
272.00.00.13.81.15.4.1.

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi Başkanlığı, (BCA),
272.00.00.12.62.182.10.11.

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi Başkanlığı, (BCA),
272.00.00.65.6.3.4.1.

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi Başkanlığı, (BCA),
272.0.0.12.56.144.20.

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi Başkanlığı, (BCA),
272.0.0.12. Yer Bilgisi: 45.77.12.

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi Başkanlığı, (BCA),
130.16.13.2.743.2426.33.00003.

Yunanistan'daki Müslümanların İrkâbına Başlandı. (1339, 18 Teşrin-i Sâni). *Akşam*.(No: 1837).

OSMANIYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ FEN EDEBİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ

Arabistan Yarımadasında Osmanlı Aleyhtarı Batı Politikası

Yaşar CANATAN¹

Received/30.11.2020

Published/21.12.2020

Özet

Misyoner teşkilatlarının Osmanlı Devleti ile ilgisi 18.yüzyıl ortalarına doğru başlamıştı. Misyon çalışmalarının amacı halkın çoğunu Hıristiyan etmek ve Hıristiyanlığı yaymak gibi görünse de asıl hedef siyasi güç ve emperyalizmin zafere ulaşmasıydı. Osmanlı idaresi altındaki ülkeleri Osmanlı Devletine karşı kullanmak ve Osmanlı Devletinden kurtarmak için Batı ülkeleri tek cephe halinde savaşmışlardı. Anadolu'nun Doğu ve Güneydoğu bölgelerinde bir Ermenistan devleti kurulmasına çalışarak bu devlet kanalıyla Ortadoğu'ya sızmak istemişlerdi.

Ancak misyon çalışmaları bu devirde umduğunu bulamamıştı.19. yüzyıl ise Osmanlı Devletinin yıkılışına hızla yaklaştığı bir asırdı. İngilizler bu dönemde dünyanın en güçlü misyoner kuruluşlarından C.M.S'yi kurarak istila etmeyi planladığı ülkelerde faaliyete geçirmişti. Teşkilatlanması tamamlanan C.M.S Ortadoğu, Asya ve Afrika ülkelerinde 7000 şubeyi emperyalist amaçlarla devreye sokmuş bunlara ek olarak Genç Erkekler Cemiyeti ile Genç Kızlar Cemiyetini faaliyete geçirmişti.

Anahtar kelimeler: Osmanlı, Güneydoğu, Amerikan, Müslümanlar, Hıristiyan, Mısır, Fransa, İngiltere, Almanya, Arap

Anti-Ottoman Western Policy In The Arabian Peninsula

Abstract

The interest of the missionary organizations with the Ottoman Empire started towards the middle of the 18th century. Although the purpose of the mission's work seemed to be to Christianize most of the people and to spread Christianity, the main goal was the victory of political power and imperialism. Western countries fought in a single front to use the countries under Ottoman rule against the Ottoman Empire and save them from the Ottoman Empire. They wanted to infiltrate the Middle

¹ Doç. Dr., Artvin Çoruh Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Ana Bilim Dalı.

East through this state by trying to establish an Armenian state in the Eastern and Southeastern regions of Anatolia.

However, mission studies could not find what they hoped for in this period. The 19th century was a century in which the Ottoman Empire rapidly approached its collapse. During this period, the British established the C.M.S, one of the most powerful missionary organizations in the world, and put it into operation in the countries it planned to invade. C.M.S, whose organization has been completed, has opened 7000 branches in the Middle East, Asia and Africa countries for imperialist purposes, in addition to these, the Young Men Association and the Young Girls Association have been activated.

Keywords: Ottoman, Southeast, American, Muslims, Christian, Egypt, France, England, Germany, Arab

1. Giriş

İngiliz Misyoner teşkilatlarının Osmanlı Devleti ile ilgisi 18. asrın ortalarına doğru Marovya Kilisesi'nin çalışmalarıyla başlamıştır. Kilise; İran Mecusilerini, Mısır Kıptilerini ve Habeşistan halkını Hıristiyan etmek için uğraşmıştır. Asrın sonuna kadar devam eden bu misyon, çalışmasından umduğunu bulamamıştır. Ancak emperyalizminin Osmanlı Devleti için tehlikeli olmaya başladığı asır olan 19. asırda dünyanın en güçlü misyoner kuruluşlarından C.M.S'yi (Misyoner Topluluğu) kurarak istila etmeyi planladığı ülkelerde faaliyete geçirmiştir. Kilise ve hükümetin yardımları ile kısa zamanda teşkilatlanmasını tamamlayan C.M.S asrın son çeyreğinde büyük çoğunluğu emperyalist gayeler beslediği Ortadoğu, Asya ve Afrika ülkelerinde olan 7000 şubeyi devreye sokmuş, daha sonra bu 7000 şubeye ilave olarak Genç Erkekler Cemiyeti ile Genç Kızlar Cemiyetini de faaliyete geçirmiştir.

Osmanlı İdaresi altındaki İslam ülkelerini Türk idaresine karşı kullanmak için Müslümanlar arasında Hıristiyan propagandası yapmak gayesiyle kısa zamanda 28 milyon kitap bastıran C.M.S doğu kiliselerini yeniden organize etmek için çalışırken özellikle o zaman birer Türk ülkesi olan Mısır ve Filistin'le ilgileniyor, Hindistan'a yatırım yapıyordu. Kudüs, Nablus, Hayfa, Sait, Maab, Kerak, Beytullah, Gazze'de neticeye giden bir propaganda savaşı başlatan İngiliz misyoner örgütü 1857'de Acemi Misyonu'nu kuruyor, Ahdi Cedit, İncil Cemiyeti tarafından Fars dilinde binlerce adet bastırılıp dağıtılırken, 1822'de Bağdat ve Musul'da çalışacak bir Türk-Arap Misyonu meydana getiriliyordu. C.M.S'nin 1903 raporlarına göre, Ortadoğu'da 141 misyoner, 183 yerli yardımcı, 3 muhabir, 75 okul ve 4600 öğrencisi vardı. Bugün bu cemiyetin üye sayısı 1 milyon 500 bine ulaşmıştır (Mahmut, 1967, s. 219).

Türkiye'de çalışan Amerikalılar İngilizlerden daha merhametli ve daha zayıf değildir. Üstelik Amerikalılarla İngilizlerin aynı dili konuşmaları, Birleşik Amerika Devletleri'nin dünya çağında teşkilatı olan Amerikan Board'ın çalışmalarını kolaylaştırıyor, Malta'da modern bir matbaa kurarak Ortadoğu'ya yüz binlerce adet eser bastırarak dağıtan C.M.S.'nin faaliyetleri Amerikan Propagandasına uygun bir ortam hazırlıyordu.

Amerikan Board Şirketi, Şimdi olduğu gibi o zaman da modern imkanlarla çalışan çok güçlü bir misyoner örgütüydü. Sadece Hıristiyanlığın yayılması amacını gütmüyor, hatta Hıristiyanlaştırma politikası tıpkı İngiliz C.M.S teşkilatında olduğu gibi ikinci planda kalıyordu. Asıl hedef siyasi hâkimiyet ve kültür emperyalizminin zafere ulaşmasına yardımcı olmaktı. 19. Asrın, Osmanlı Türk Devletinin yıkılışına doğru hızla yaklaştığı bir asır olduğu ve 19. yüzyıl boyunca Fransa, İngiltere, Almanya ve Rusya'nın, dünya coğrafyasından kazanarak Türkleri yağmalamak için çeşitli planlara sahip buldukları ve Osmanlı Devletinin idaresindeki

toprakların Jeopolitik değeri düşünülürse misyoner faaliyetlerinin ardındaki siyasi hedefi anlamak kolaylaşacaktır. Böylece bu asır Amerika Birleşik Devletleri'nin Ortadoğu'ya sızmayı denediği ve Ortadoğu politikası oynamaya heveslendiği bir dönem olması bakımından da Amerikan misyon çalışmalarının büyük emeller taşıdığını ortaya koymaktadır. Ancak Osmanlı Devletinde çalışan İngiliz, Fransız ve Amerikan misyoner teşkilatlarının, yıkılması planlanan Türk Devleti'nin himayesindeki azınlıklar üzerinde, nüfuz sahibi olabilmek için zaman zaman birbiriyle de mücadele etmiş, bu mücadele Ortadoks, Protestan ve Katolik mezheplerinin kavgaları şeklinde gelişmiştir. Misyoner teşkilatları, Osmanlı Devleti içindeki azınlıkları Türk Devleti aleyhine kullanmak için;

1-Rus Misyoner Teşkilatları, Balkan ülkelerini

2-İngiliz C.M.S. Arap Ülkelerini

3-Amerikalılar Ermenileri

4-Mesela 1985 senesinden itibaren Nuh'un Gemisinin arama bahanesiyle Ağrı'ya giden Amerikalı Armstong Ermeni Kilisesi'ni organize etmekle meşguldü.

5-Fransızlar, Kuzey Afrika ülkelerini Osmanlı Devletinden koparmak istemiş, Rusya, İngiltere, Fransa ve Amerika arasında oldukça şiddetli bir nüfus mücadelesi devam etmesine rağmen yukarıda adı geçen bu devletler ortak Hıristiyanlık idealinde Türk'e karşı tek cephe halinde savaşmışlardır. Anadolu'nun Doğu ve Güneydoğu bölgelerinde bir Ermenistan devleti kurulmasına çalışarak, Amerikan hariciyesi bu devlet kanalıyla Ortadoğu'ya sızmak istemektedir.

Kırım Savaşı sırasında Türk, İngiliz, Fransız yakınlaşmasından istifade ederek, Hıristiyanlık Propagandası için İngilizlerin himayesinde Amerikan Board misyonerlerine yardım cemiyeti kurulmuş ve bu cemiyet İstanbul, Antakya, Arapkir, Harput, Ankara, İzmir, Erzurum, Kayseri, Bursa ve Gaziantep'teki kiliseleri ihya ederek bu vilayetlerde okul ve matbaa açmak için maddi yardımda bulunmuştur. Bursa'daki kilise ve okul bir yangın sonunda harap olunca aynı cemiyet, Bursa'ya kızlar ve erkekler için ayrı ayrı iki okul açmış, bunu İstanbul, Erzurum, Suriye Prostan Kilisesi'ne yapılan yardım takip etmiştir (Sevinç,1975, s. 18-28).

Cizvitler Fransa himayesinde bulunan bölgelere bakmışlardır. Nusayriler arasında kimilerini Katolik mezhebine sokabileceklerini farz ederek misyonerlik faaliyetlerini genişletmeyi uygun bulmuşlardır. Güya birçok kişi, Cizvit rahibelere gelerek onlardan Katolikliğe kabul edilmelerini istediklerini iddia ettiler. Dediklerine göre adı geçen rahibelerle Beyrut'ta temas etmişlerdir. Cizvit rahibeler acele olarak Beyrut'tan Nusayriler arasına gelerek, Muhammet Tamir adında birinden mektup yazmasını istemişlerdir. Bunun Nuseyri'li bir şahsın adı olduğunu iddia ettiler. Daha sonra onun mektubunu papaya gönderdiler. İddialarına göre Muhammet Tamir, mektubunda, "Nuseyriler Haçlıların torunlarıdır. Rahiplerin dini öğretimi Hıristiyanlığın dinlerin en hayırlısı olduğunu göstermiştir" diyor. Cizvitler, Fransızların, daha doğrusu Fransız ordusunun yardımlarıyla on iki aileyi veya bazı insanları Katolikliğe döndürmeyi başarmışlardır. Sonunda 15 Ağustos 1830 yılında onları Cenine-i Rıslan'da toplamışlar ve bunu şu şekilde yorumlamışlardır: "Biz ilk adımı attık ve bu kesin bir adımdır"(Jesuites,1931, s. 9-23).

Misyonerler bu ruhla ülkemizde çalışıyordu. Fransızların rızasıyla her zaman silahlı bulunmaları garipsenmemelidir. Çünkü VERSAILLES anlaşmasının 438. Maddesi ile, Suriye'de misyonerliğin meşruluğu kesinleştirilmiştir. Bu olaydan iki yıl sonra, Suriye'de misyonerliğin meşruluğu kesinleştirilmiştir. Bu olaydan iki olaydan iki yıl sonra, Ekim 1830'da Cizvitler yüzlerindeki maskeleri tamamen kaldırmışlardır. O zamanki Cizvit üniversitesi Rektörü Papa Şantur, misyonerlerden beş kişiyle beraber iki misyoner merkezi kurmak için Kırıkhan'a gitmişlerdir (Jesuites,1931, s.7).

1849-1859 yılları arasında, Osmanlı Devletinde Amerikan misyonerlerinin nüfusları iyice genişleyince ve emperyalist politikalarını yaymak için ülkenin içişlerine karışmaları çoğalınca, Osmanlı Devleti, bunların hepsini ülkeden çıkarmak istemiştir. Ancak Amerikan Dış İşleri

Bakanlığı böyle bir adımın atılmasını protesto etmiştir. Birleşik Amerika Devleti daha sonra da Bab-ı Ali'nin dikkatini başka işlere çevirmeyi başarmıştır (Wherry vd.,1911, s. 759).

Daha doğrusu Birleşik Amerikan Devleti, büyük problemler çıkararak, Misyonerlerin faaliyetlerine Osmanlı Devletinin karışmasını engellemiştir. Amerikan misyonerleri bununla, Osmanlı Devletinde Amerikan tebaalı kimselerin sahip oldukları haklara sahip olmaya başlamışlardır. Tıpkı yabancılara “imtiyazlar, kapitülasyonlar” muahedesinde belirtildiği gibi öyle bir anlaşma ki, Osmanlı Devletinde kalmak isteyen yabancılara geniş haklar tanıyordu. Ancak misyonerler bu muahedeyle silahlanıp, böylece politik misyonerlik faaliyetlerini yürütüyorlardı. 1914 yılında çıkan Birinci Dünya Savaşından sonra, Türkiye bu zalim anlaşmayı kaldırarak kendini kurtarmıştır. Sonunda misyonerler, aralarındaki anlaşmazlığın iki yönden kuvvetlerini zayıflattığını sezmişlerdir.

1) Misyoner grupları arasındaki rekabet, misyonerleri çok büyük çalışmalar yapmaya zorlamıştır. Bu durumda, misyonerlik hareketleri yıpratılıyordu.

2) Misyonerlerin kendi aralarındaki ihtilafları yine kendilerine zarar veriyor, daha çok etkin olmalarını önlüyordu. JOHN MOTTT, 1910 yılında dünya ülkelerinde bulunan 150 misyoner derneğinin delegeleriyle Edinburg'da bir misyonerlik kongresi yapınca, çok sevinmişti. Kongre çeşitli misyoner faaliyetlerinin incelenmesi için ortak komisyonlara kurmuştur. Buna rağmen bu komisyonlar büyük bir verim sağlayamamıştır. Birinci Dünya Savaşı, bunların tek gaye uğrunda çalışmalarını imkânsız kılmıştır. Birinci Dünya Savaşı sonra erdiğinde Hıristiyan dünyasındaki dini liderler, hususi liderliklerden vazgeçmek istemiyorlardı. Bizzat JOHN MOTT bile Amerika'daki ve Hıristiyan olmayan devletlerdeki misyoner cemiyetleri arasında açık ve fiili bir birliğin olmadığını açıkça ifade etmiştir.(Mott,1939:48-9-60-1) Bu durumda misyonerlerin çalışmalarını birleştirmeleri gerçekleşmezdi. Çünkü her devletin, misyonerlik arkasında diğer devletlerle çalışan politik çıkar ve gayeleri vardır. JOHN MOTT misyonerlik sahasında Hıristiyanların çalışmalarını bir birlik altına alacak ve şu iki önemli prensip üzerinde ısrar edecek bir şahsiyeti kafasında tasavvur etmeye başlamıştır. Birincisi liderin belirlenmesidir. İkicisi, misyonerliğin ağır yükünü taşıyabilecek ve destekleyebilecek iktisadi unsura da sahip olmalıdır. Buna göre JOHN MOTT, çalışmalarında ekonomik cepheye geçmiş ve bunu “mal gücünün yayılması” diye adlandırdığı müstakil bir bölüm içinde incelemiştir.(Mott,1939:119-133)

Bu şahıs, kitabında, “Şayet biz, J. Mot bu liderliği kendi devleti olan Protestan Amerika için istiyor desek, esas gerçeği saptırmış olmalıyız. Tabii olarak bu duruma, Protestan İngiltere ve Katolik Fransa da razı olmaz. Bütün bunlara bencilliği darbecilik anlayışını ve zafere yöneltecek olan yardımlaşmanın tahakkuk etmesine engel olabilecek mezhepler arasındaki köklü nefreti de ilave edecek olursanız, böyle bir birliğin meydana gelmesi imkânsızdır. Bu da Müslümanların ve diğer dünya insanların şanslı olmalarındanır” (Molt,1938, s.45) demiştir.

Misyonerler işin başlangıcından beri Osmanlı Devletinde diledikleri gibi oturmayla yetinmemişlerdir. Yabancı oldukları için vergi vermekten muaf tutularak Osmanlı Devletinin zayıflamasına da sebep olmuşlardır.

Tüm açıklığıyla ortaya çıkan gerçek: Osmanlı Devletinde yabancıların faydalanmaları için tanınan bütün imtiyazlar, bu Devletin her zayıflamasında daha da artıyordu. Mesela Amerikalılar 1865 yılından önce vergilerden muaf tutulmuyorlardı (Jessup,1910, s. 293-470-574).

Suriye'deki Cizvit rahipleri ise Amerikan misyonerlerinden önce de vergiden muaf tutuldukları ve bu haktan yararlandıkları görülmektedir (Jessup, 1910, s. 534).

Osmanlı Devleti yabancılara tanınan geniş imtiyazlar sonucu hızla zayıflamıştır. Ancak, yeniden güçlenince gümrük muafiyetini kaldırmıştır. Çünkü yardım ve hayırlı iş yapmak için

gelmiş din adamlarının ticari faaliyetlerini himaye ediyorlardı. Çünkü onlar misyonerleri, kültürlerini ve ticaretlerini doğulu devlete taşıyan kimseler olarak kabul ediyorlardı. Kendilerine göre, misyonerler yabancıların sultasına karşı koymayacak kimseleri de eğitim yoluyla yetiştirmeye çalışıyorlardı (Chairman,1932, s. 11-15).

4 Nisan 1924 yılında Paris'te, Birleşik Amerika ile Fransa arasında bir antlaşma yapılmıştır. Ancak bu antlaşmanın maddeleri 13 Ağustos'ta açıklanabilmiştir. Bu antlaşmanın onuncu maddesi şöyledir: Suriye ve Lübnan'da bulunan, Hıristiyan dini gruplar üzerinde vasi devletlerin kontrolü, idarenin iyi olması ve emniyet üzerinde inhisar etmesidir. Bu dini grupların faaliyetlerine hiçbir yolla engel olunmamalıdır. Ve bu grupları meydana getiren kimseler, dini sahaya çalışmalarını hasrettikleri müddetçe, sadece ırkları ayrılıktan dolayı onları bazı tedbirler hazırlayıp boyun eğdirmemelidir. Bu madde zımnen misyonerlik mevcudiyetine işaret etmektedir. Çünkü maddede göze çarpan “ dini grupların bu faaliyetleri” ifadesinin gayesi misyonerliktir.

Bu maddeden anladığımız kadarıyla adı geçen maddenin gayesi “ibadetlerin icrası” için değildir. Çünkü vasi Fransa devletiyle antlaşma yapılmadan önce de, Lübnan ve Lübnan dışındaki devletlerde bütün yabancı devletlerin tebaalarını ibadetlerini yapabiliyorlardı. Suriye ve Lübnan üzerinde vasi olan Fransa, çeşitli dini gruplara tanınmış imtiyazları yalnız Fransız din adamlarına tahsis etmek için, her fırsatı değerlendiriyordu. Bilhassa Beyrut'ta Birinci Dünya Savaşı'ndan önce Almanların kontrolü altında bulunan misyoner kuruluşlarını, Fransız hükümeti Kasım 1925'te Fransız maarif ve misyonerlik müesseselerine katmıştır. Daha sonra Fransa, bu kuruluşları kendi hükümetinin ve Suriye'deki büyükelçiliğinin kontrolüne bırakarak yararlanmaya başlamıştır. Misyonerlerin, siyasi, dini ve içtimai kargaşaların meydana gelmesinde mühim faktör olduğunun ise, bilinmesinde fayda vardır (Bianguis,1926, s. 3-5).

Şerif Hüseyin, “Arap İhtilali” denilen ve Osmanlı Devletine karşı yapılan hareketin, isyanın lideri olarak adlandırılır.

Arapların, 20.yüzyılın başlarındaki ve şu andaki meselelerini ele aldığımızda, bu hareket, Hıristiyanlığın Arapları Türklerin aleyhine kullandığı hareket olarak da kalmıştır.

Şerif Hüseyin, Osmanlı Devleti aleyhindeki bu hareketinden haberdar olan II. Abdülhamit tarafından İstanbul'a davet edilmiş ve çocuklarıyla beraber burada adeta bir göz hapsinde tutulmuş, sonra Mekke Emiri olarak tayin edilmiştir. Elbette ki Şerif Hüseyin'in bu şekilde Mekke Emiri olarak tayin edilmesi gaflettir (Mansfield,1975, s. 43).

Sultan II. Abdülhamit zamanında, Beyrut'ta Arapların kurduğu gizli bir cemiyet Arap vilayetlerinin bağımsızlığı için ciddi programlar hazırlayıp, buralarda yaşayanları Osmanlıya karşı başkaldırmaya hazırlanmıştı (Mansfield,1975, s. 38).

Şerif Hüseyin'i altınlarıyla kandırmayı başaran hiç şüphesiz meşhur İngiliz casusu Lawrence olmuştur. Lawrence, Katolik olmadığı halde bir Cizvit kolejinde okumuştur. Daha sonra İstanbul'a gelmiş, Suriye, Filistin, Lübnan eyaletlerine seyahati sırasında, bazı bedevilerle görüşmüş. Arapçayı çok iyi öğrenen, 1914 yılındaki savaşta 26 yaşında olan Lawrence yedek subay olarak Kahire'ye gönderildi. Intelligence service'in Arap şubesinde çalışmıştır. Şerif Hüseyin'in 3.oğlu Faysal'la yakın dost olduğu sıralarda albay rütbesi alan Lawrence, Bedevileri Türklere karşı ayaklandırmıştır. Faysal'ı tamamen avucunun içine alan Lawrence, Kasrû'l-Ezrak savaşında az daha Türklerin eline geçiyordu. 1918 yılında kendisine İngiltere'de en yüksek nişanlarla beraber 30 yaşında olduğu halde, Generallik rütbesi verildi. Lawrence 1935 yılında 47 yaşında iken İngiltere'de karanlık ve muğlak bir kazada ölmüştür (Öztuna, 2007, s. 51-52). Şüphesiz Lawrence tek bir isyanı başlatması mümkün değildir; onun arkasında İngiltere Fransa'nın bütün maddi imkânları, hatta o zamanki müttefiklerimiz Almanların desteği vardı. Tüm bunların yanında Lawrence' in arkasında, Arapların bağınazlıkları da vardı.

Savaşın ilk çıktığı günlerden itibaren İngiltere, Osmanlı Devleti'nin Almanya'ya eğilim gösterdiğinin farkına varınca, bu devleti arkandan vurman için tüm Arap âlemini Osmanlı Devleti'ne karşı ayaklandırmak istemiş ve bunun içinde Mekke Emiri Şerif Hüseyin'le temasa

geçmiştir.

Şerif Hüseyin'in Osmanlı Devletine başvurup Hicaz Emirliğinin babadan oğula geçmek üzere kendisine verilmesini istediye de, bu isteği kabul edilmemiştir. Savaş şiddetlenince İngiltere, Şerif Hüseyin'le anlaşmak istemiştir. Hüseyin bütün Arap yarımadası ile Irak ve Suriye'yi de içine alan bağımsız bir devletin başına geçmek istemiştir. Lübnan hariç, İngiltere Hüseyin'in isteklerini kabul etmişti.(Armaoğlu,1975:439) İngilizler, Şerif Hüseyin'e Akdeniz'e kadar bağımsızlık, kutsal kentleri saldırıya karşı koruyacak, para ve askeri yardımı sağlayacak, böylece onun Arap ihtilalini hazırlamasına yardımcı olacaktı.

Şerif Hüseyin, 5 Haziran 1916 yılında Arap isyanını başlatmış ve müttefiklerin itirazlarını dinlemeden kendini " Arap Ülkeleri Kralı" ilan etmiştir. Özellikle Fransızların itirazı üzerine "Hicaz Kralı" olmakla yetindi.

Arap yarımadasında kalan Arap ihtilali Osmanlıların buradaki durumlarını sarsmış, ancak; İngilizlerin beklediği önemli katliyı sağlayamamıştır.(Stanford,1983:386) Tabiatıyla burada Hüseyin aldatılmıştı. Anlaşacağı üzere, daha sonra Ortadoğu'yu paylaşma hususunda imzalanan antlaşmalar ile Hüseyin'e verilen bir kısım topraklar, İngiltere tarafından Hüseyin'den alınıp Fransa'ya verilmiştir (Armaoğlu,1975, s. 439). İngiliz propagandasının bir sonucu olan Hicaz'da başlayan Arap ihtilali (Toynbee, 1971, s. 77-78) İngiltere'nin bu konudaki ustalığını göstermektedir. Hüseyin ile mektuplaşarak onu isyan hususunda teşvik eden vaatlerde bulunan Mc Mahon' dur. Onun vaatlerinin Hüseyin'i kandırmada büyük rol oynadığı açıktır.1892 yılında Lordlar kamarasında İngiltere'nin Şerif Hüseyin'e senede dört yüz bin İngiliz lirası verdiği açıklanmaktadır (Danışment,1972, s. 433).

1916 Haziran'ından beri Suriye'de devam eden Arap ihtilali hazırlıkları İngilizlerinde kıskırtmasıyla bölge halkını müsait bir ortama getirmiştir. Örgütlenmesi günden güne gelişmekte olan ayaklanma hareketinin, İngilizlerin Suriye-Filistin'e yapacakları taarruzla koordineli olarak yapılacağı anlaşmakta idi (Genelkurmay,1986, s. 89).

Türklerin bölgeye gelişinden önce, İngilizler Gazze'ye iki defa hücum etmişler, ancak bunda başarılı olamamışlardır. Bu defa da Hüseyin ve oğlu Faysal'ı elde ederek isyan ettirmişlerdir.(Altay1970:126)

"Araplara İngiliz Subayları makineli tüfekler, toplar, uçaklar ve zırhlı otomobiller vermişlerdir" (Sandres,1968, s. 236).

"İngiltere, Suriye gibi Osmanlı'nın doğrudan doğruya, eli altında olmayan ve yarı bağımsız şeyh, imam, emir vesaire tarafından yönetilen bölgelerin başındaki kimselere anlaşmaya çalışmıştır" (Bayur,1983, s. 392).

"1914 yılının başlarında İngilizlerin destek ve teşvikiyle sadece Osmanlı ordusundaki Arap subaylarını kapsayacak yeni bir yeraltı örgütü olan El-Ahdi kurmayı başarmıştır" (Öke,1982, s. 160).

Kızıl deniz sahilinde El-Vecih mevki 24 Kasım 1916 yılından itibaren İngilizlerin her türlü silah ve para ile beslenebilmeleri için üs haline getirilmiştir.(Aydemir,1978:30-270) Hudey'de İtalyan konsolosluğu tercümanı katolik Suriyelilerden olan Ali Yusuf'tan, Dr. İzzet el-Cüney'de yazılan mektuplardan, İtalyanların Araplara para verdiği anlaşılmaktadır. (Cemal Paşa,1977:270-274) Suriyeli Araplar ülkenin Fransızlar tarafından işgalini istemişlerdir.(Cemal Paşa,1977:344) Hristiyan Arap şairi Dr. İzzet el-Cüney, İngiliz parasından başka, İtalyan parasıyla da Arap ihtilali meydana getirmek istemiştir.(Cemal Paşa,1977:269) İngiliz ve Fransız belgelerine göre uzun zamandan beri birçok Arap ileri gelenin Batılı devletler tarafından kendilerine bağlandığı da görülmektedir (Öztuna, 2007, s. 49-605).

İngilizler, Necd'de Vahhabi Abdül Aziz İbn-i Suud ile yaptıkları anlaşmada, onu Necd'in hükümdarı kabul etmişlerdir. Bir miktar ara ödedikleri gibi dış saldırılara karşı koruma garantisi de vermişlerdir. İbn-i Suud buna karşılık İngilizlerle dost olan şeyhlere saldırmayacak ve diğer yabancı güçleri topraklarına sokmayacaktır.(Stanford,1982, s. 385).

Hicaz'daki son valimiz Albay Galip'in (General Galip Pasiner) anlattıklarına göre, Şerif

Hüseyin ile oğulları, yakın bir gelecekte Osmanlı devletinin yıkılacağını kesin olarak biliyorlar ve bölünecek bu eski konaktan büyükçe bir pay koparmak için tertibat aldıklarını açıklamaktadırlar. Arabistan'ın yarınki ufuklarına, altın çerçeveli elmas dürbünlerle bakan Şerif Hüseyin'ler gözlerini biraz daha başka tarafa çevirse, orada bir takım yeni rakiplerin türediğini görecektirdi. Tarihe göz gezdireselerdi, Avrupa Devletlerinin meydana getirdikleri diğer Arap hükümetlerinin bugünkü haliyle kendilerine vaat ettikleri Arap İmparatorluğu'nun alacağı son şekli ve mahiyeti mukayese edebilirdi (Cemal Paşa, 1977, s.336-338).

Şerif Hüseyin'in kardeşi Şerif Nasır bey, isyan günlerinde kendisine kardeşiyle ilgili soru sorulduğunda zaman şunları söylemektedir: “ Biraderim hakkında ne söylerseniz söyleyiniz buna tamamıyla müstahaktır” (Aydemir,1978, s. 292).

Bununla beraber Arapların Hicaz'daki Türk askerlerine çok kötü muamele ettikleri de tarihi bir hakikattir. Daha sonra Şerif Hüseyin'in Kıbrıs'ta ölmeden önce söylediği şu sözleri, oğlu Ürdün kralı Emir Abdullar tarafından, Türkiye Cumhuriyeti Büyükelçisi Celal Karasapan'a söylediği bilinmektedir. "Bu bizim Başımıza gelenler ve gelecekler, ekmek kapımız koruyucumuz ve asırlar boyu efendimiz olan Osmanlı Devleti'ne karşı işlediğimiz günahların, giriştiğimiz isyanların ilahi bir cezasıdır" (Berkes, 1979, s. 17).

İngiltere ve Fransa, 7 Kasım 1918 yılında bölgedeki halklara bağımsızlıklarını vereceklerini bildirmişlerdir. Hâlbuki Nisan 1920 tarihinde San Remo Konferansı'nda Ortadoğu'daki manda rejimlerini aralarında paylaşmışlardır. Sonuç itibarıyla Suriye ve Lübnan, Fransız, Irak, Ürdün ve Filistin'de İngiliz Mandasına verilmiştir (Hafız,1967, s. 1).

Devletlerin milli menfaatleri doğrultusunda her devletle siyasi, sosyal, askeri, sanayi, ticari ve ekonomik alanlarda anlaşmalar yapmaları gayet tabii, Avrupalı devletlerle münasebetler tabii sayılıyorsa, bizim için de tabii sayılmalı, hatta bu konuda Avrupalılardan daha ileri seviyede olmamız gerektiği inancındayım.

Bugün körfez savaşından sonra Ortadoğu'daki ticari nüfuz, Amerika, İngiltere, Fransa ve diğer batı devletlerinin elindedir. Asya ve Ortadoğu'da kardeşi kardeşe düşürerek Batı ekonomik parsayı tamamıyla götürmektedirler.

Osmanlı Devleti Asırlar boyu, birçok muhtelif milleti kendi egemenliği altına alarak onlara hürriyet bahşetmiş olmasına rağmen devleti bir çatı altında tutmayı başarmış; bunu yaparken hiç bir zaman tebaaları arasında çifte standartlı bir politika takip etmemiştir. Arapların yaşadığı topraklarda ise, İslam'ı hâkim kılmıştır. Kısacası tepki meydana getirecek politiklardan her zaman kaçınılmıştır. Ancak zamanla Osmanlı yöneticilerinin "kimlik bunalımına düşmesi " ; bunun sonucunda ekonomik, askeri, siyasi, ilmi, ve adli istikrar bozulmuş, aksine batı her alanda ilerleme kaydetmiştir.

Siyasi amaçlı kışkırtmalar, dünyada meydana gelen ırki mahiyette milliyetçilik hareketleri ve Fransız ihtilali, Hıristiyan azınlıkların teker teker bağımsızlıklarını kazanmalarına yol açmıştır.

Birinci Dünya Savaşı'na gelindiğinde Türklerinde bulunduğu Arabistan'a, Suriye hala elimizdedir. Burası Ortadoğu topraklarıdır. Araplar, II. Abdülhamid'in ilk zamanki politikası sebebiyle Osmanlıya isyan edememişlerdir.

Cemal Paşa, Irak, Lübnan, Suriye ve Hicaz'da büyük imar faaliyetlerinde bulunmuştur. Cemal Paşa bunları hatırlarında anlatmaktadır (Cemal Paşa,1977, s. 324-225). Ancak çok geç kalınmıştır. Araplar Türk-Alman ve Avusturya ittifakı ile İngiliz-Fransız ittifakına kıyasladığında İngiliz-Fransız ittifakının daha kuvvetli olduğu görmüşlerdir.

Cemal Paşa Suriye'de haklı olarak birçok önce gelen Arap liderlerini idam ettirmiştir. Bu kişilerini Osmanlı Devleti aleyhine İngiltere ve Fransa ile işbirliği yaptığını ispatlar. Cemal Paşa'nın bu tür davranışlarında bulunmasına hak vermemek mümkün değildir. Hatta bazı Arapların Osmanlı Devleti'ne hak verdiklerini ve hatta idamı destekledikleri bilinmektedir. Bu destekleyenlerden biri de Şeyh Bedrettin'dir.

Cemal Paşa sohbetinden zevk aldığı belirttiği kişinin, idamlar konusundaki tutumunu

şöyle anlatmaktadır.

"İdam hükmünün icrasından bir gün evvel, yine Şerif Faysal'ın (Şerif Hüseyin'in oğlu)ısrarı ile hakkında pek büyük bir hürmet ve tazim beslediğim Şeyh Bedreddin Efendi, bunlar hakkında ricada bulunmak için karargaha gelmişti. Emeviye Camii hatiplerinden Şeyh Abdülkadir el-Hatip de beraberdi. Ordu müftüsü Şeyh Esat Şukayir Efendi'yi tercüman olarak davet ettim. Şeyh Bedrettin Efendi, kendine has olan nazik üslubu ile beyanatına başladı. Harp Divanından, oradaki mahkûmlardan vesairenden zerre kadar bahsetmeyerek umumi olarak İslam'ın selameti ve onu tehlikeye koyabilecek haince teşebbüsler hakkında düşünce ileri sürüyordu. Bir çok ayet ve hadisler okuyup tefsir ettikten sonra dedi: Cenab-ı Hak, İslamlar arasında fitne fesat yapmaya kalkışanları üç türlü ceza ile tehdit ediyor: Ya idam, ya iki kolun kesilmesi veya ebedi sürgün cezaları da yapılan fitne ve fesadın meydana getirebilecekleri kötülüklerin derecesine göre hüküm olunmak lazım gelir. Biz şimdi İslam âleminin en ziyade tehlikeli bir harbe girdiği zamandayız. Eğer bu zamanda İslam'ın zayıflamasını meydana getirebilecek fesat ve fitneye başvuranlar bulunursa, bunlardan daha kötü mahlûklar bulunmaz. Fahr-i kainat efendimiz buyuruyor ki; hainler hakkında hâkim nezdinde, şefaahat teşebbüsünde bulunanlarda haindir. Zira bunlar bilerek veya bilmeyerek fitne ve fesat yapılmasına hizmet etmiş olurlar. Binaenaleyh cidden ve hakikaten ihanetleri sabit olanlar için yardımda bulunmaktan Allah'a inanan herkesin kaçınması lazım gelir.

Şeyh Bedreddin Efendi, sözlerini bitirir bitirmez, gülererek Şeyh Esat ve Şeyh Abdülkadir'in yüzüne baktım ve dedim ki; siz Şeyh hazretleri fetva vererek beni tasdik etti" (Şevket, 1975, s. 1). İslam'ı bilen için doğruyu bulmak zor değil. Ancak şartların müsaade etmemesi sebebiyle diyoruz ki; idamlar yapılmamalıydı. Ancak idam edilenler idam olmaya müstahak olmuşlardır. Daha önce açıkladığımız gibi idam edilenlerin çoğu Arap'tı. Diğerlerine gelince bunlar Ermeni v.s. asıllıdır

Arapların, İlkokul, Ortaokul, Lise ve yüksek eğitimi ve öğretim kurumlarının hepsinde Cemal Paşa'nın Arap katili olduğu şeklinde konular devamlı işlenmektedir. Bunlar Türk Devletinin aleyhinde çalışmalarının yanı sıra binlerce de Türk askerini katletmişlerdir. Oysa Cemal Paşa'nın yaptığı bu hareket gayri Müslimlerin yanında, binde birini bile teşkil etmemektedir. Demek ki onlar Cemal Paşa'nın yaptıklarına müstahak olmuşlardır. Ancak ben burada bizim bazı İslami yazarların yazdıklarına ve düşüncelerine anlam veremiyorum. Hem dindar geçineceksin hem de Hıristiyanların yaptıklarını bu harekete tarihi yönden çanak tutacaksınız. Olmaz böyle bir şey.

O zaman bana göre Türk komutanı Cemal Paşayı Hıristiyanların yaptığı gibi katil ilan edeceksiniz. Bu da Müslümanlığa hiç yakışmaz bir harekettir. Cemal Paşa'yı tarihi perspektif içinde incelersek, Cemal Paşa ve arkadaşlarının çok büyük hizmetler yaptıklarını müşahade ederiz (Muhammet,1967, s. 173).

2. Sonuç

Osmanlı Devleti asırlar boyu, her dinden ve ırktan milleti kendi egemenliği altına alarak hoşgörülü bir politika uygulamasına rağmen devleti bir çatı altında tutmayı başaramamış ve tepki getirecek politikalardan kaçınmıştır.

İlerleyen zamanlarda yaşanan Milliyetçilik hareketleri ve Fransız ihtilali azınlıkların teker teker bağımsızlıklarını kazanmalarına yol açmıştır. Bu amacı öne sürerek 18.yüzyıldan itibaren Arabistan yarımadasında misyoner teşkilatları sonucu Osmanlı aleyhtarı gelişmeler gözlenmiştir. Batılı devletler Arabistan yarımadasını emperyalist amaçlarına alet etmeye çalışmış ve isyanlar çıkmasına sebep olmuştur. İngilizler Ortadoğu bölgesini ve oradaki halkları Osmanlı Devletine karşı isyana sürüklemek amacıyla söz konusu Arabistan yarımadası ve diğer Osmanlı

coğrafyalarında binin üzerinde misyoner okulları açmıştır. Bunun yanında Arapların cehaleti ve İngilizlerin planları Ortadoğu'daki bu olayların gelişmesine sebebiyet teşkil etmiştir.

Yalnız bu konudaki eserlerin azlığı çalışmalarımızda etkisini gösterdi. Bu konuyla ilgili derli toplu bir eser bulmakta epey zorluk çektik. Çalışmalarımız da Türkçe, İngilizce, Arapça kitap ve makaleler ile çeşitli yabancı ve yerli gazetelerden faydalandık. Bulabildiğimiz belge ve yabancı kaynaklardan gerekli ölçüde yararlandık ve konu hakkında ayrıntılı bilgi vermeye çalıştık.

Kaynaklar

- Altay, F. (1968). *10 Yıl Savaş 1912-1922 ve Sonrası*. İstanbul: Eylem.
- Armaoğlu, F. (1975). *20.yy Siyasi Tarih*. Ankara: Kronik.
- Aydemir, Ş. (1983). Makedonya'dan Orta Asya'ya Enver Paşa, İstanbul, Bayur, Yusuf Hikmet, Türk İnkılabı Tarihi, Ankara.
- Berkes, N. (1879). *İslamcılık-Ulusalcılık-Sosyalizm*. Ankara: Bilgi.
- Bianguis, (1926). *Lies Nouveaux Devaires du Protestantisme François en Syrie*, Paris.
- Chairman, E. H. (1932). *Re-Thinkins Missions, Commeittle Of Appraisal*, New York, London.
- Danişment, (1972). İsmail Hami, İzahlı Osmanlı Kronolojisi. Doğu Kütüphanesi, İstanbul.
- Dussaud, R. (1931). *Les Regions Desertiques de la Syrie Moyenne*, Paris
- Genelkurmay Başkanlığı, (1986). *Birinci Dünya Harbinde Türk-Harbi-Sina-Filistin Cephesi*, Ankara.
- Mahmut, H. (1967). *İstiraticiyetü'l Garp, Fil Vananil Arabi*. Kahire: El-Matbaat'ül Femmiye el Hadise.
- Mansfield, P. (1975). *Osmanlı Sonrası Türkiye ve Arap Dünyası*. Çev: Nuran Ülken. İstanbul: Söylem.
- Matt, J. R. (1938). *Five Decades, And a For Word View*. New York.
- Muhammet, H. G. (1967). *El-Alakut Devliyye el Arabbiye*. Kahire: Matbaatu el Cedide.
- Naci, Ş. (1975). *Sirat'u ve Zikreyat Semanine Amen (1894-1974)*. Beyrut: Matbaat'u Darulkutup.
- Öke, M. K. (1987). *Siyonizm-Filistin Sorunu (1880-1914)*. İstanbul: Timaş.
- Öztuna, Y. (1989). *Türkler-Araplar-Yahudiler*. İstanbul: Boğaziçi.
- Sandres, L. V. (1968). *Türkiye'de 5 Yıl*. İstanbul: Burçak.
- Sevinç, N. (1975). *Ajan Okulları*. İstanbul: Dede Korkut.
- Stanford, S. (1982). *Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye*. Çev: Mehmet Harmancı. İstanbul: E Yay.
- Toynbee, A. (1971). *Türkiye*. Çev: Kasım Yargıcı. İstanbul: Klasik.
- Wherry E. M. ve Zwemer S. M. ve Mylrea C. G. (1911). *İslam and Missions*. New York.

OSMANIYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ FEN EDEBİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ

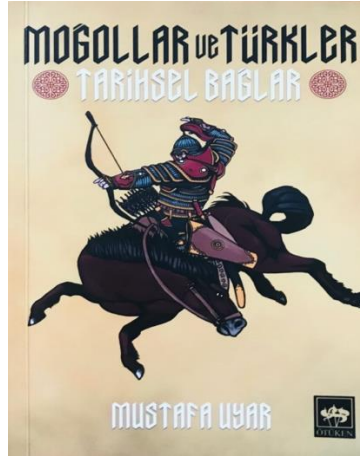

**MUSTAFA UYAR, MOĞOLLAR VE TÜRKLER; TARİHSEL BAĞLAR,
ÖTÜKEN YAYINLARI, İSTANBUL, 2020, 121 S., ISBN: 978-605-155-953-7**

Şaban YALGIN¹

Received/18.11.2020

Published/21.12.2020

Aynı coğrafyada yaşamış milletlerin tarihine vâkıf olmak için, bu milletlerin birbirleriyle olan ilişkilerini çok yönlü olarak ele alıp değerlendirmek gerekmektedir. Orta Asya'da birlikte yaşayan Moğollar ve Türkler, içi içe geçmiş hem siyasi hem de kültürel oluşumları sayesinde, kuvvetli bağlar kurmuşlardır. Bu durum, bahsi geçen iki milletin tarihlerine birlikte bakılması gereken bir perspektif yaratmıştır.

Daha önce Moğollar ve bünyesinden çıkan devletler hakkında nitelikli çalışmalar yapan Mustafa Uyar, son olarak tanıtımımıza konu edindiğimiz *Moğollar ve Türkler; Tarihsel Bağlar* adlı eserini kaleme almıştır. Yazar bu eserinde, defaten çalışılan Moğol-Türk ilişkisi meselesini bir araya toplayarak, yeni bir kurgu ile okurlarına sunmuştur. Uzun yıllara yayılan çalışmaların ürünü olan eser, Türk-Moğol ilişkilerini anlamının yanı sıra Moğolların İslamlaşması ve Türkleşmesi hakkında okurlarını aydınlatacağı kanaatindeyiz. Ötüken Yayınevi tarafından *Moğollar ve Türkler; Tarihsel Bağlar* adıyla yayımlanan eser, sade, akıcı ve anlaşılır bir üslupla yazılan araştırmacıların istifade edebileceği örnek bir eserdir.

¹ Arş. Gör., Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü,
sabanyalgin@osmaniye.edu.tr

Mustafa Uyar'ın eseri giriş, altı ana başlık, geniş bir kaynakça ve okura büyük kolaylık sağlayan kapsamlı bir dizinden oluşmaktadır. Kitabın giriş kısmında Moğol ve Türk topluluklarının ortak yaşam alanı, kültürel bağlara ilişkin hususlar ayrıntılı bir şekilde anlatılmaktadır. Özellikle aynı coğrafyada yaşayan iki milletin dil birlikteliği, ortak kelime kullanımı ve alışverişleri üzerinde durulmuştur. Tarih, kültür, coğrafya ve dil unsurlarının kısaca anlatıldığı giriş bölümü eserin doğru anlaşılması hususunda okura bir yöntem sunmaktadır.

Kitabın *Proto-Moğol ve Türk İlişkileri* adlı ilk başlığı, Moğolların tarih sahnesine çıkışına, Türklerle kurduğu ilk temaslara, Proto-Moğol ve Moğol kelimelerinin izahına, Moğolların Cengiz Han ile birlikte girdiği devletleşme sürecine, Batı literatüründeki Moğol ve Türk tanımlamalarına, Cengiz Han'ın ile onun ardılları olan Moğol devletlerinin Türklerle kurduğu ilişkilere ve bu ilişkilerin tarihe yön veren yansımalarına ayrılmıştır. Yazar aynı başlık altında, Türklerin Moğol ordusuna ve devlet teşkilatlanmasına dair sağladığı katkıları ve Türklerin İslamiyet'i kabulünden sonra Moğollarla kurduğu münasebetlerin kazandığı yeni boyutları aktarmaktadır. Yazarın *Proto-Moğol ve Türk İlişkileri* başlığı altında değindiği diğer bir husus da Batı'nın Moğollarla Türkleri aynı millet olarak görmesi konusundaki yanılgılara getirdiği açıklıktır.

Cengiz Han ve Moğollar Türk müdür? Sorusu Üzerine adıyla yazılmış ikinci başlık altında, Cengiz Han ve Moğolların ırkî mensubiyetine dair sorulara cevap vermekten ziyade bu soruların sorulma maksadı üzerinde durulmaktadır. Yazar, Cengiz Han Türk müdür? Sorusu hakkında dile getirdiği hususları, okurun merakını cezp edecek ifadelerle aktarmıştır. Yine aynı başlık altında yazar, Cengiz Han ve imparatorluğunun bünyesinden çıkmış Moğol devletlerinin yapmış olduğu fetihlerin veya harekâtların, bir yıkım olarak görülmesinin ötesinde farklı bir bakış açısıyla yaklaşılması adına geniş bir açıklamaya yer vermiştir. Yazar, Asya, Avrupa, Ortadoğu ve Anadolu üzerinde fikirsel, sanatsal, ekonomik, mimari vb. daha birçok alanda yaşanacak köklü değişikliklere dair ipuçlarını da bu başlık altında vermiştir.

Köklü bir teşkilat geleneğine sahip Türklerin Moğollara bu konuda yol gösterici bir millet olduğu *Moğol İmparatorluğu Bürokrasisinde ve Ekonomisinde Türkler* başlığı altında anlatılmaktadır. Devletleşen Moğolların bünyesinde birçok Türk unsuru farklı görevlerde yer almıştır. Cengiz Han döneminde Uygur alfabesinin resmî olarak kullanılması, zanaatkâr ve tüccarlar arasında Türklerin fazla olması, mali konularda Türklerden istifade edilmesi, Moğollarla Türkler arasındaki kuvvetli bağın en önemli göstergelerindendir. Moğol İmparatorluğu çatısı altında görev alan Türk bürokratların sayıları ve görev aldığı alanlar hakkında bazı örnekler sunularak bu iki milletin birbirine olan etkisi ortaya konulmuştur.

Dördüncü başlık olan *Moğolların Ortadoğu'daki Dönüşümünde Türk Etkisi* altında Moğolların hâkim olduğu bölgelerdeki yerel kültürlerden nasıl ve ne oranda etkilendiği hakkında kapsamlı bilgiler verilmektedir. Türklerin bu süreçte oynadığı rolün önemine değinen yazar, özellikle Altın Orda ve İlhanlıların İslamlaşma sürecinde yaşadığı değişimleri de detaylı bir şekilde anlatmaktadır. Hatta bu süreçte İlhanlıların İslamiyet ile tanışması, İslamiyet'e bakışı ve İslamiyet'i resmî din olarak kabul ettiği tarihsel sürecin örneklendirilerek anlatılması, Moğolların İslamiyet'e bakışı konusundaki düşüncelerimize önemli katkılar sağlamaktadır.

Türk İslam tarihi için bir dönüm noktası olan Moğolların Anadolu'yu istilası ve sonrasındaki süreç, *Moğollar Anadolu'da* adlı beşinci ana başlık altında ele alınmaktadır. Cengiz Han'ın Hârezmşâhlar ile girdiği mücadeleden galip gelmesinden başlayıp, önünde herhangi bir engel kalmayan Moğolların batıya yönelmesi ve Anadolu sınırına dayanmasının yarattığı çok yönlü etkiler ele alınmıştır. Anadolu Selçuklu Devleti, Türkmen Ahali ve Abbasi Hilâfeti'nin yaşadığı Moğol mali ve siyasi baskısının doğurduğu çözümler gözlemlenerek okurun istifadesine sunulmuştur. Köseadağ Savaşı'nın kaybedilmesi ve Anadolu Selçuklu Devleti'nin siyasi varlığını Moğolların hâkimiyeti altında sürdürmesi konusu geniş bir değerlendirme ile kaleme alınmıştır.

Osmanlı İmparatorluğu Kurumları Üzerinde Moğol Etkileri adlı eserin altıncı ve son başlığında, İlhanlıların hâkim olduğu Anadolu coğrafyasında, İlhanlıların zayıflamasıyla birlikte

birçok siyasi oluşumun ortaya çıkması ve bunlardan biri olan, dünya çapında bir imparatorluk kuran Osmanlı Beyliği'nin İlhanlı müesseselerinden nasıl etkilendiği anlatılmaktadır. Yazar bu etkiyi, Anadolu Selçuklu ve İlhanlı Devleti'ndeki tecrübeli bürokratların Osmanlı kuruluş döneminde de görev almasına bağlamıştır. Özellikle İlhanlı vergi sistemi ve hukuku alanında verilen örnekler, bu konu hakkındaki çalışmalara dair geniş atıflar, okura İlhanlı-Osmanlı etkileşimi hakkında önemli ipuçları sunmuştur.

Sonuç olarak, Moğol-Türk ilişkisinin kökenine dair bilgilerle başlayan eserin Moğolların teşkilatlanma ve devletleşme sürecindeki Türk etkisi hakkında geniş bilgilere yer vermesi, iki millet arasındaki tarihsel bağların önemine dair bir bakış açısı sunmaktadır. Moğol-Türk ilişkisi, siyasi, sosyo-kültürel ve ekonomik etkiler ekseninde ele alınan kronolojik bölümler sayesinde, konuların birbirini tamamlaması ve kolay anlaşılması sağlanmıştır. Özellikle Ortadoğu coğrafyasına hâkim olan Moğolların geçirdiği dönüşüm ve temas ettiği devletlere bıraktığı etkiler, anlaşılır ifadelerle dile getirilmiştir. Geniş bir kaynakça yelpazesıyla okura sunulan eser, Moğol-Türk ilişkisinin doğru temellendirilmesi açısından tarih alanına katkı sağlayan önemli bir çalışma olmuştur.